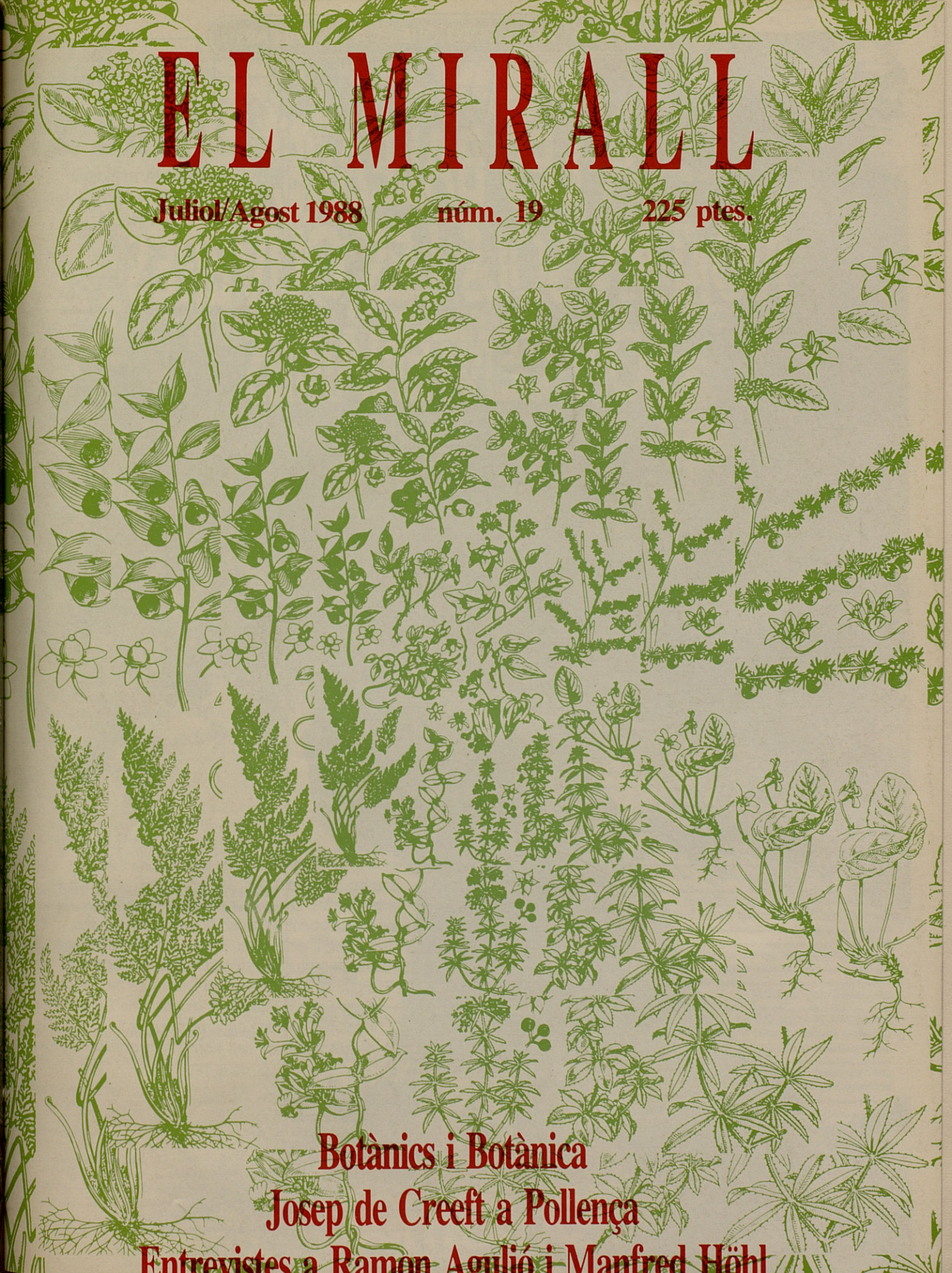

The background of the cover is a dense, repeating pattern of green botanical line drawings. These include various types of leaves, stems, flowers, and fruits, such as berries and seed pods, arranged in a way that creates a lush, naturalistic texture.

EL MIRALL

Juliol/Agost 1988

núm. 19

225 ptes.

Botànics i Botànica

Josep de Creft a Pollença

Entrevistes a Ramon Aoulió i Manfred Höhl

"SA NOSTRA" FA 106 ANYS QUE ÉS A LES BALEARS

A LES BALEARS, NO TAN SOLS LES OLIVERES SÓN CENTENÀRIES

Amb unes arrels quasi tan sòlides com les oliveres centenàries que poblen la geografia de les illes, la Caixa de Balears, "Sa Nostra", fa més de 100 anys que és a les Balears. Les seves ramificacions arriben en pràcticament a tots els nostres pobles i viles, transmetent amb el seu treball i la seva dedicació aquesta profunda essència balear que és l'orgull de la nostra gent i l'autèntica raó de ser d'una Caixa d'Estalvis centenària. Una Caixa d'Estalvis nascuda aquí, però sobretot, feta a la mida dels homes i les dones de la nostra terra.

CAIXA DE BALEARS
"SA NOSTRA"

EL MIRALL

Revista mensual
Juliol/Agost - 1988 núm. 19
ANY II

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR

Publica:
Associació EL MIRALL

Informació i Correspondència:
Apartat de Correus núm. 179
Telèfons (971)-72.32.99 / 72.59.37
07080 - Palma (Mallorca)

Delegació a Barcelona:
c/ Montcada, 20 (Palau Dalmases)
08003 - Barcelona

Delegació a València:
c/ Moratín, 15
46001 - València

Director:
Climent Picornell

Cap de Redacció:
Pere Estelrich

Secretari de Redacció:
Josep Mª Magrinyà i Brull

Consell de Redacció:
Bernat Calafat
Rosa M. Calafat i Vila
Miquel Cardell
Joan Company i Siquier
Miquel Company
Ramon Díaz i Villalonga
Francesc Farré
Antoni Ginard i Bujosa
Joana Lladó i Ballester
Mateu Morro i Marcé
Antoni Nadal i Soler
Francesca Sastre
Pere Roselló i Bover
Gabriel Seguí Trobat
Gaspar Valero i Martí

Els articles publicats en aquesta revista
expressen únicament l'opinió dels seus
autors.

Coberta:
Jaume Falconer

Fotos:
Última Hora

Producció, administració i publicitat:
c/ Imprenta, 1 - Pral. 2^a
07001 - Palma (Mallorca)

Fotocomposició:
«El Mirall»

Impressió:
Interior: OMNI S.A.
Gremi Ferrers, 42
Polígon de Son Castelló - Palma
Coberta: Xisco Arts Gràfiques
c/ del Baix Riera 1.A - Palma
Dipòsit Legal: P.M. 10-1987

Pàg. 4	Joan Mayol: De Calvià a Tuent, a la salut d'en Martí de San Colom	CRÒNIQUES INGENUES
Pàg. 6	Pere J. Brunet: Per unes carreteres lúdiques	
Pàg. 8	T.X.: Conversa d'estiu amb Ramon Aguiló, Batle de Palma	ENTREVISTA
Pàg. 10	Climent Picornell/Antoni Ginard: Pius Font Quer o l'afecció a la botànica	CENTENARI DEL NAIXEMENT
Pàg. 14	Antoni Ginard: Oriol de Bolós, entre la botànica i el paisatge	
Pàg. 18	Pere Morey i Servera: Macs de paper per a una bassetja ecològica	
Pàg. 22	Rafel Crespí i Ramis: Hipoteca de cabòries	
Pàg. 23	Gaspar Valero i Martí: L'esvaït món dels carboners	SOCIETAT PRETURÍSTICA
Pàg. 27	Joan Mayol i Serra: La Llei també protegeix els vegetals	BOTÀNICS I BOTÀNICA
Pàg. 29	Rafel Crespí Ramis: Consideracions entorn d'una sentència	LLENGUA
Pàg. 31	L'OCB informa sobre la sentència del Tribuna Constitucional que anul·la quatre articles de la Llei de Normalització Lingüística de les Illes Balears	
Pàg. 32	Raphel Pherrer: Flors a la guerra	HISTÒRIES AL CAPSAL DEL LLIT
Pàg. 33	Miquel Nicolau: La xarxa de televisió a les illes	TELEVISIÓ
Pàg. 35	Consolidació Institucional de l'Associació Votlor	
Pàg. 36	Jaume Torres i Estradé: Josep de Creeft a Sa Fortalesa	ART
Pàg. 38	Joan Tortella: J. Manzanars: Buscant siluetes vagues, perfils indecisos	
Pàg. 39	Bartomeu Payeras i Cifre: Des de Pollença amb colors	
Pàg. 42	FB/JM: Entrevista a Manfred Höhl	ENTREVISTA
Pàg. 45	Pere Estelrich i Massutí: Música a l'aire lliure!	MÚSICA
Pàg. 46	Andreu Salom: Conversa amb Francesc Marí i Ferrer, un pescador-pescador de Formentera	
Pàg. 47	Miquel Ferrà i Martorell: ¿Qui era Tirdanos?	ENIGMES DE LA NOSTRA HISTÒRIA
Pàg. 48	Carme Manuel i Cuenca/Josep V. Garcia i Raffi: Viatgeu a Gal·les, viatgeu a l'Eisteddfod	VIATGES
Pàg. 50	G.S.T.: El grup Blanquerna	
Pàg. 50	Antoni Ginard: Turisme radioactiu	LA MOGUDA PLANETÀRIA
Pàg. 51	Felip Munar i Munar: Diàlegs dins el buit del no res; les oposicions i altres herbes	
Pàg. 52	Antoni J. Colom Cañellas: Comentaris a un text pedagògic de D. Tomàs Aguiló	
Pàg. 56	Francesc Xavier Domènech i Ferrer: La participació en els balls mallorquins (1)	
Pàg. 58	Toni Marimón: Aventures clàssiques	LLIBRES
	T.H.: Llibres de Formentera	

CRÒNIQUES INGENÜES

DE CALVIÀ A TUENT, A LA SALUT D'EN MARTÍ DE SON COLOM

JOAN MAYOL

(Les vacances parlamentàries lliuren al lector i a l'autor de la crònica del *círculo*. Lamentablement, també hi ha misèries exteriors, fins i tot més grans, que ajudaran potser a la metamòrfosi de la ingenuïtat a l'escepticisme).

Hi ha vegades que la mateixa realitat gesta una crònica que sols mereix ser assenyalada, ni tan sols precisa comentari. Fou el cas, fa pocs dies, quan els diaris de Ciutat publicaven, a la mateixa edició, dues notícies impressionants: d'una banda, la declaració d'interés social d'una urbanització a Calvià, i a poques planes, la denegació de determinats permisos d'urbanització a Cala Tuent, per part del batle d'Escorca.

Podem imaginar-ho a l'enrevés? No és difícil: el municipi d'Escorca, un del més despoblats i de menor pressupost de les Balears, afortunadament poc tocat per la balearització, en una situació econòmica ben humil, concedeix l'interés social a una implantació urbanística de luxe (hi ha ben pocs plànols que no ho cantin, això a les Balears de 1988). Posarem el crit en el cel, ja que resulta difícil trobar un lloc d'Escorca on no pugui fer mal, però tot i amb això, caldrà reconèixer que la responsabilitat no seria d'Escorca. Al cap i a la fi, no hi ha mecanisme de

● Sembla poc correcte que els ajuntaments rics no ajudin els pobres a conservar verge el seu territori

re-equilibri municipal, i sembla poc correcte que els ajuntaments rics -com per exemple Calvià, que necessiten de la conservació per a mantenir llur riquesa- no ajudin els pobres a conservar verge el seu territori. Però no ho

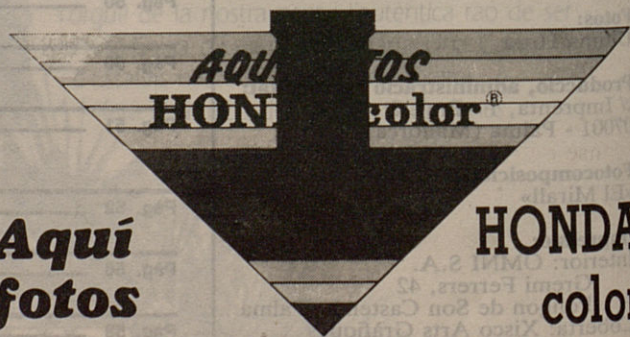
fan, i encara manca la norma legal que creï les necessàries estructures per a tal menester.

Una aprovació com aquesta hauria de ser compensada per la solidaritat municipal, i si -per exemple- Escor-

"Tenim cuinera pagesa. Es dona d'edat. Només li agrada sa netadat i els seus cuinats fan enveja"

Carrer Parellades, 15 - baixos - Tel. 72 46 63 - Palma 07003
CUINA OBERTA DE LES 8 A LES 17 H.

Anau a revelar les vosres fotografies a les botigues on vegeu aquest distintiu

ca ha d'urbanitzar, Calvià ha de pagar per evitar-ho, o -si en té- preservar un territori amenaçat per a compensar.

Un municipi ric tendria moltes possibilitats per actuar: descalificar sòl, adquirir-lo, protegir fins i tot per aquesta via fora terme. Pot triar des de les fòrmules més puristes -aplicació de la llei, i punt- a les més pragmàtiques -adquisicions- o discutibles -convenis-

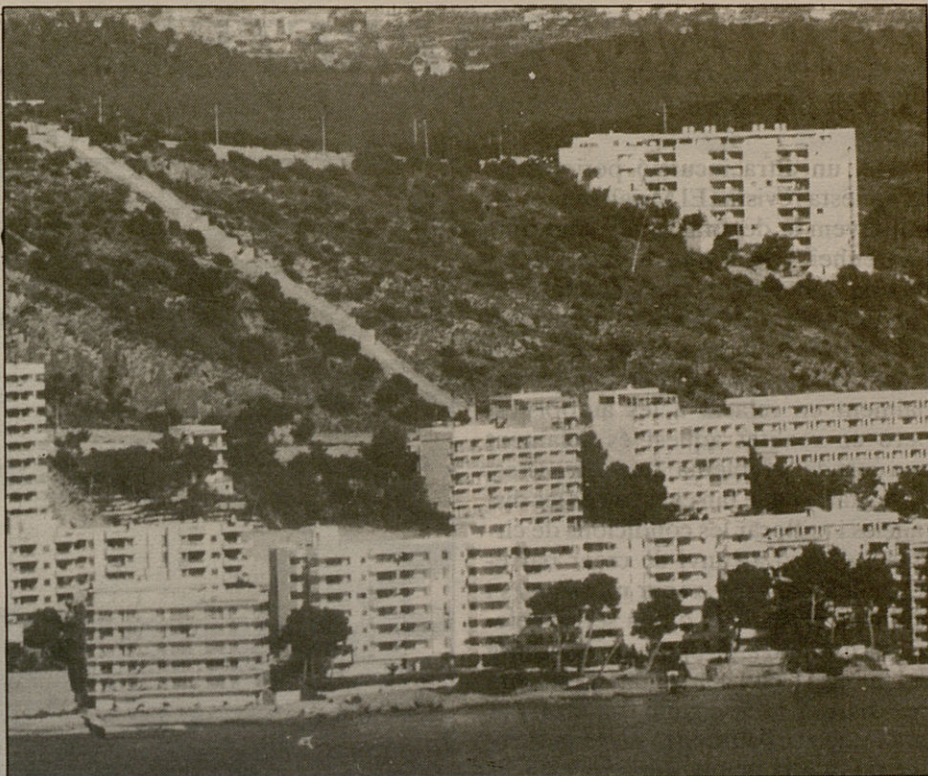
A més d'una consideració econòmica global com la que hem vist, també es pot fer un mínim d'anàlisi política. Escorca és un municipi dretà, amb el batle d'un partit de dretes (UM) que forma part de l'aliança governamental de les Balears. A Calvià, en canvi, el centre esquerre hi té la majoria absoluta.

Ja ho veis: no resulta gens difícil imaginar la inversa de la realitat. Es

• El nostre patrimoni natural s'ha de conservar aferrissadament

diria que a Calvià no hi caben més urbanitzacions, que no les necessiten i que estan en contradicció amb la ideologia de la majoria municipal. No vols brou? Dues tasses: s'aprova una urbanització en sòl no urbanitzable, per un suposat interès social (com fa poc assenyàvem al Govern, l'interès social no és l'interès de les societats anònimes). Quina confiança poden merèixer els plans urbanístics si resulta tan fàcil reconèixer els interessos, i canviar-los en funció d'aquests? A Escorca, on territori, ideologia i economia són els pols oposats de Calvià, es denega la continuació de la destrossa de Tuent.

Estic segur que el lector s'unirà de bon cor a l'homenatge que proposa el títol d'aquesta crònica a En Martí de Son Colom, batle d'Escorca. La lliçó d'aquest mestre és general: el nostre patrimoni natural s'ha de conservar aferrissadament, i això es pot fer sense enlluernar-nos per un suposat benefici miraculós per al municipi i les arques municipals, i es pot fer des de la dreta, encara que una gran part de la dreta estigui entestada a demostrar -per la via dels fets consumats- tot el contrari. Vertaderament, en una tasca com aquesta ens hi hauríem de trobar tots. Et suggeriria, lector, que

des del teu lloc de vacances envïis una felicitació postal al Batle d'Escorca, que n'ha sabut.

És clar que allò que tots ens trobem fent costat a la Conservació és difícil, perquè hi ha gent que encara no ha entès res de res, i convendria que fes un esforç. Supòs que molts heu fet aquesta reflexió, visitant l'exposició d'Ecologia del Born. Els responsables de la mostra són dels que encara s'han d'esforçar una mica. Duen a Ciutat la Mostra d'Ecologia muntada per la Diputació de Barcelona. Bé, però no hagués estat de més adobar els jocs que no funcionaven, afegir els noms locals als dels ocells, i alguna altra minúcia. En comptes d'aquests detallets, ens posen el detallàs de provocar el visi-

tant amb la col·lecció de fotos dels ports esportius (ni amb tota la ingenuïtat que pugui reunir es pot arribar a considerar la possibilitat que volguessin demostrar la sobrada degradació del nostre litoral) i, sobretot, fan el ridícul més espantós dedicant una bona superfície de la mostra a...jardineria i floricultura! Encara estam al nivell d'aquell batle franquista de Campos que deia que convenia urbanitzar Es Trenc perquè hi hauria molts de jardins i milloraria l'ecologia! Els jardins tenen encara menys relació amb l'ecologia que la política amb el pacte de Cort (tema que hem de renunciar a tractar en una crònica ingènua per sobrada contradicció entre titular i contingut).

PARTHENIS

Joaquim Verdú

teresa Bigorra

Dissenys

ANTÒNIA BIBILONI
FRANCISCA SÀEZ

C/. Brossa, 4 E
Telf. 71 07 78

Palma de Mallorca

PER UNES CARRETERES LÚDIQUES

PERE J. BRUNET

A un altra incursió periodística en aquesta revista (El Mirall núm. 12), utilitzàvem la denominació "síndrome Fahrenheit" per a caracteritzar la pèrdua de contacte efectiu i afectiu dels conductors amb el medi, a l'hora d'utilitzar infraestructures de transport ràpides. Dita observació es feia principalment en relació a les autopistes, però en realitat aquest és solament una part del problema. Les autopistes, és veritat, el que fan és escursar les distàncies i millorar les condicions de circulació, però a canvi de crear barres, tallar conreus, xapar muntanyes i amputar el territori d'una sèrie d'elements que han anat apareguent al llarg del temps i s'han consolidat d'una manera natural i sense gaire traumes. Per ella mateixa, l'autopista no té més capacitat que la d'afavorir forts trànsits entre els punts de més potencial de població, de major activitat, etc.

Però, cal pensar que una via de comunicació pot servir per qualcom més si ve rivetada per una sèrie d'elements que donin al viatge un caràcter més atractiu. Es tracta de, sense renunciar a la funció de transportabilitat que té, concebre-la com a unitat territorial i funcional en què hi càpiguen àrees d'aturada, plantacions d'arbres, zones recreatives, etc. i no com una simple referència direccional o línia marcada damunt un mapa.

Aquest plantetjament del viari potser que a molts els resulti irrellevant i secundari, atès els problemes de congestió que afecten les carreteres més importants de l'illa i que resten

sense resoldre: carretera d'Inca... Però el que no es pot fer és deixar passar l'oportunitat de fer entendre als tècnics planificadors i als polítics responsables que existeixen més necessitats que d'eixamplament de les carreteres existents o de la construcció de

noves, tot coincidint amb el "descobrimet" que no existeix cap pla general de carreteres per a les nostres illes.

En realitat, resoldre el problema de la congestió de la carretera d'Inca seria fàcil si el Govern abandonàs la política de construcció d'autopistes

SUPERKANSAS

Carrer Major, 27 - Telèfon 58 16 18

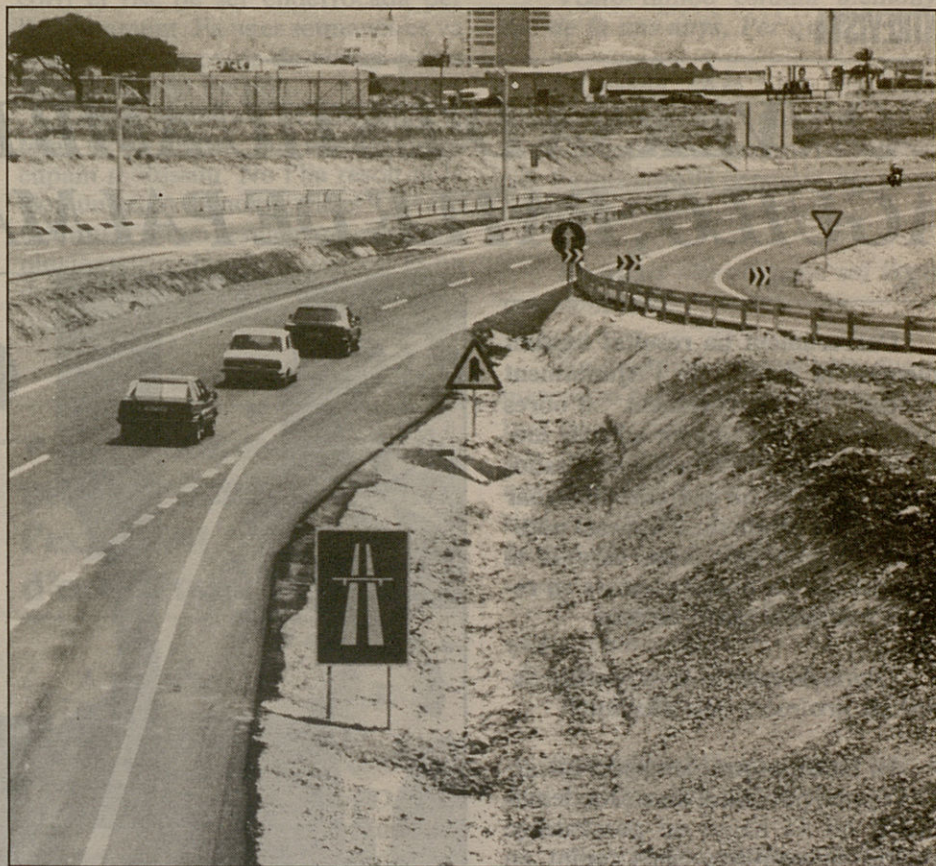
FELANITX

per una altra consistent a millorar la connexió de tota la xarxa, desdoblant calçades, construir carrils per a vehicles lents a punts determinats del trajecte i fer circumvalacions "blanes" al voltant dels nuclis de població. Tristament, i en absència d'un reconeixement integral dels problemes, la política viària del Govern camina cap a la potenciació de grans obres (túnel de Sóller, autopista d'Inca...) per tal de resoldre situacions extremes que han sobrevingut precisament per l'absència d'un planejament integral. D'aquesta manera els projectes individuals han substituït els plans generals.

Perduda la batalla parlamentària contra l'autopista, ens queda una malafí de carreteres que, en les seves característiques actuals o amb la introducció d'una sèrie de millores, es poden proposar com a models quant a la seva arquitectura i alternatives d'ús.

Respecte el tema de millorar les condicions ambientals de les nostres carreteres, l'única cosa que s'hauria d'exigir als nostres enginyers és un poc d'imaginació i la necessària sensibilitat per a optimitzar els nostres recursos al màxim.

Per tal d'aconseguir-ho bastaria considerar els arbres que encara podem trobar a certs trams de carretera com un element d'acompanyament de singular valor paisatgístic i ecològic, actuar als trams de carretera que, després de la seva rectificació, han quedat fora d'ús, promovent plantacions d'arbres i/o convertint-los en àrees d'aturada o de descans, etc, evitant així que es transformessin en abocadors incontrolats de runes i immundícies.

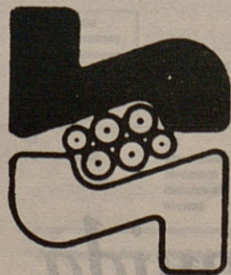
Faria falta reconèixer que, generalment, és als llocs on es posa el rètol de "Prohibido tirar escombros", on precisament segueixen abocant impunement tota classe de deixalles i que és allà on es podria actuar millor posant-hi uns pocs bancs i taules, i un contenidor, per a ser gestionats com a àrees recreatives.

Si fem un recorregut per l'illa i parem esment, comprovarem que per dur-ho a terme no caldria fer gaires inversions, ni tan sols ampliar l'àrea d'affectació. Es tractaria simplement de concebre nous espais públics a costa dels que s'han abandonat, que són

terra de ningú i que, precisament pel seu caracter marginal, no adquireixen el caracter patrimonial que podrien tenir.

L'interés del tema ens sembla indiscutible a una illa com la nostra en la que se cerquen fórmules alternatives al fràgil model turístic implantat.

Llàstima que els projectes faraònics dels nostres governants i el miratge que som la província millor situada al ranking de renda per càpita, produeixi la sensació que no trepitjam terra i que hem perdut la sensibilitat per les coses que, per petites, pareix que no tenen rellevància.

hilario

- * Material Tècnic de dibuix
- * Llibreria Tècnica de dibuix
- * Papeteria

C/. Aragó, n.º 10
Palma de Mallorca
C/. Quint, n.º 3

Tel. 46 45 72
Tel. 71 54 33

ENTREVISTA

CONVERSA D'ESTIU AMB RAMON AGUILÓ, BATLE DE PALMA

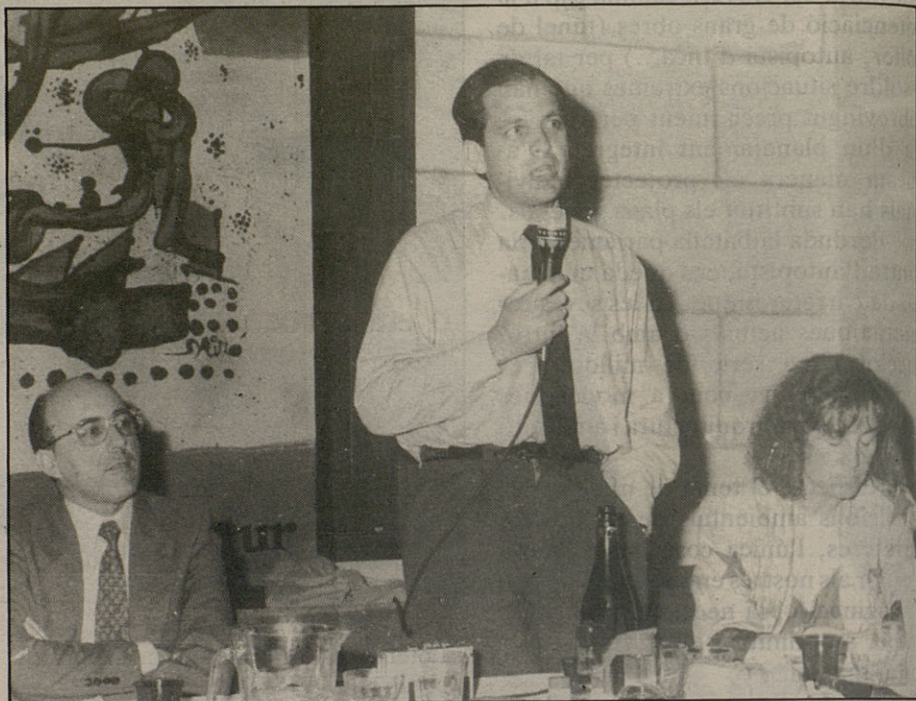
T.X.

Darrerament ha resultat bastant polèmica la decisió de l'Ajuntament d'iniciar l'enderrocament d'obres il·legals. Malgrat que en aquests moments, pròximes les vacances d'estiu, no semblava del tot apropiat demanar per un tema conflictiu d'aquesta naturalesa, l'hem volgut posar damunt la taula perquè els nostres lectors en rebessin una informació directa.

Quina ha estat la seva postura davant les protestes dels afectats?

Hi ha hagut problemes en filtrar-se a l'opinió pública el dia de les demolicions. Hi ha hagut un percentatge notable de conflicte, més tenint en compte que no enderrocàvem la residència de ningú, sinó simplement una casa d'eines. Evidentment, l'Ajuntament havia de procedir fins el final amb l'expedient, perquè l'autoritat municipal s'ha de limitar a mantenir la disciplina urbanística. Si no fos així, quedaria desvirtuada i seria un reforç per les posicions de vulnerabilitat de la legalitat de desgavell urbanístic i d'imperi de la selva. S'ha començat amb cases d'eines i se continuarà amb altres tipus de construccions.

Com s'ha pogut donar aquest creixement tan desigual a Ciutat? Ha

• Estic llegint poesies en alemany

estat un problema d'especulació per part d'uns promotors sense escrúpols?

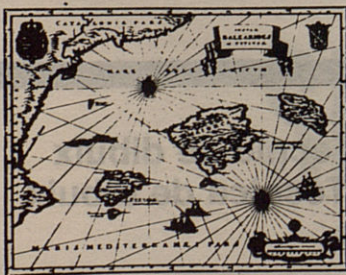
Sí, ha estat problema d'especulació d'uns promotors, simplement.

Hi ha també una manca d'habi-

tatges, uns preus molt alts...

Hi ha una demanda de segona residència, de casa al camp per part d'un sector social petit, que ha provocat la sortida d'ofertes de parcel·lació de terrenys.

Quant a campanyes i activitats culturals, quina promoció en fa ara l'Ajuntament?

A la Mar Mediterrània, bressol de la Cultura de la vinya i el vi, emergeix l'illa de Mallorca. El seu meravellós clima i privilegiada situació fan que hi creixin fermes vinyes i s'hi criïn esplendorosos vins coneguts des de l'antiguitat.

Jaume Mesquida

VINYES I BODEGUES A PORRERES (MALLORCA) Tel. 971/647106

VENDA DIRECTA A LA BODEGA

Com cada any, duim a terme els festivals de la Cançó de la Mediterrània, el Festival de Jazz, el de teatre, les festes de barriades, i a més s'està eixamplant la xarxa de biblioteques. Una altra iniciativa és la de crear el Patronat de Música amb la Comunitat Autònoma de les Balears i el Consell Insular de Mallorca.

Això forma part del pacte Cultural que signaren les tres institucions?

No no hi ha cap pacte cultural. Se limita a una entesa puntual: dotar Mallorca d'una orquestra de qualitat. Amb el Ministeri d'Educació hi ha previst un programa conjunt d'alfabetització d'adults. I ara, de cara a l'estiu, hi ha en marxa tots els campanyes per als al.lots.

Quines són ara les qüestions que més preocupen el consistori?

La legalitat urbanística ha estat un problema que sempre ens ha preocupat, perquè pot suposar la proliferació de cases sense les condicions indispensables per poder viure. No ha estat un problema d'intransigència municipal, tal com algú ha volgut presentar a la premsa, defensant un estat d'il.legalitat. La llei és per a tots. L'Ajuntament està d'acord amb uns col.lectius, i amb altres no. El que passa és que una gran construcció no es farà mai en un terreny il.legal que

corri el risc de ser enderrocada per l'Ajuntament. Fa unes setmanes es va enderrocar un excés de volum a una fàbrica de Son Ferriol...

Altres temes són, per exemple, el tema de les aigües, que segueix preocupant moltíssim. No l'ha resolt ni la Comunitat Autònoma, ni el Govern Central i l'estam resolent gràcies a una pluviometria abundant. Aquest és un dels problemes més greus que tenim plantejats.

I vostè, on passarà les vacances?

● L'Ajuntament havia de procedir fins al final amb l'expedient d'enderrocament

A Mallorca.

I quins llibres s'endurà?

Tenc previst llegir *Moby Dick*, de Melville, un llibre molt profund. El *Leviathan*, de Hobbes. Crec que llegiré *Billy Bud*, també de Melville, i ara he començat els darrers dies d'Emmanuel Kant.

L'interessa la filosofia?

De tot un poc.

Vostè també estudia alemany, des de fa uns anys. Per què?

M'agrada. Ara, per exemple, estic llegint poesies i poder-ho fer en alemany em dóna bastant de satisfacció. És una curolla personal. No té cap motivació-estímul-benefici.

En quina altra llengua sol llegir, normalment?

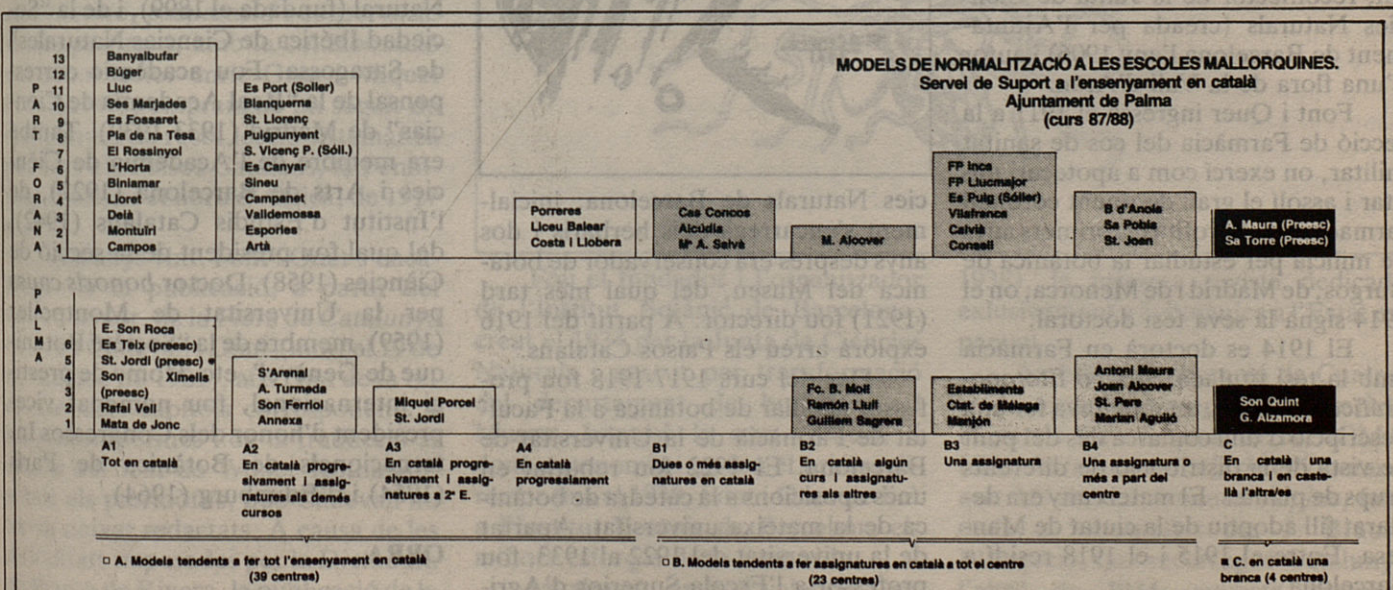
En castellà, perquè crec que al mercat no hi ha prou ofertes de literatura de qualitat. Bé, el que passa és que escriptors d'actualitat és difícil que se puguin traduir tot d'una que no sigui en castellà. Això ho sap tothom, és una qüestió de política editorial.

I la literatura d'autors mallorquins o menorquins?

Pau Faner.

Conti'm el darrer viatge que ha fet, a quin país ha estat?

Si no ho record malament, el darrer viatge va ser a Viena. El motiu era que se celebrava un congrés sobre ciutats. Tenia relació, naturalment, amb els problemes dels ajuntaments en matèria urbanística, de salut pública, de contaminació... És a dir, tots aquells factors que incideixen en la política de medi ambient i de l'entorn.

Gràfic il.lustratiu sobre els models de normalització lingüística del "Servei de Suport a l'Ensenyament en Català" de l'Ajuntament de Palma (veure l'article de Margalida Munar a EL MIRALL núm. 18)

CENTENARI DEL NAIXEMENT

PIUS FONT I QUER O L'AFECCIÓ A LA BOTÀNICA

CLIMENT PICORNELL/ANTONI GINARD

Enguany es compleix el centenari del naixement de Pius Font i Quer (Lleida, 1888 - Barcelona, 1964). Doctor en Farmàcia i Llicenciat en Ciències Químiques, és la figura cabdal de la botànica del Països Catalans d'aquest segle, tant per la seva activitat científica com pel seu mestratge, i per la seva acció institucionalitzadora, sobretot amb la creació de l'Institut Botànic de Barcelona. És conegut per tots els estudiosos i afeccionats a la botànica, i tots hem passat més d'una estona amb el seu "Dioscòrides".

BIOGRAFIA

Pius Font i Quer, fill d'apotecari, nasqué a Lleida el 9 d'abril de 1888. A partir dels quatre anys visqué a Manresa, on passà la infància i estudià amb els maristes, però residí la major part de la seva vida a Barcelona, on començà a la Universitat el 1905. El 1908 es llicenciava en Ciències Químiques, amb premi extraordinari, a la Universitat de Barcelona.

Interessat per la botànica, el 1908 es matriculà a la Facultat de Farmàcia i el 1910 es llicencià. Seguidament, iniciaria els estudis de doctorat a la Universitat de Madrid.

Pel que fa a la botànica, el seu mestre fou Manuel Llenas i Fernández (1885? - 1937), professor de botànica a la Institució Catalana d'Història Natural, recol·lector de la Junta de Ciències Naturals (creada per l'Ajuntament de Barcelona l'any 1906) i autor d'una flora de la Vall d'Aran.

Font i Quer ingressà el 1911 a la secció de Farmàcia del cos de sanitat militar, on exercí com a apotecari militar i assolí el grau de tinent coronell farmacèutic. Aprofità els primers anys de milícia per estudiar la botànica de Burgos, de Madrid i de Menorca, on el 1914 signà la seva tesi doctoral.

El 1914 es doctorà en Farmàcia amb la tesi titulada *Ensayo fitotopográfico de Bages*, on intentava fer una descripció d'una comarca des del punt de vista de la distribució de diferents grups de plantes. El mateix any era declarat fill adoptiu de la ciutat de Manresa. Entre el 1915 i el 1918 residí a Barcelona.

El 1916 entrà com a col·laborador tècnic a la Junta de Ciències Naturals i naturalista agregat al Museu de Cièn-

cies Naturals de Barcelona; inicialment s'encarregà dels herbaris i dos anys després era conservador de botànica del Museu, del qual més tard (1921) fou director. A partir del 1916 explorà arreu els Països Catalans.

Des del curs 1917-1918 fou professor auxiliar de botànica a la Facultat de Farmàcia de la Universitat de Barcelona. El 1922 fou rebutjat en unes oposicions a la càtedra de botànica de la mateixa universitat. Apartat de la universitat del 1922 al 1933, fou professor a l'Escola Superior d'Agricultura de Barcelona (1923-1939). A partir de 1923 explorà el sud de la Península i el 1926 fou destinat al Ma-

rróc, on desenvolupà una intensa activitat. Finalment, el curs 1933-1934 fou nomenat professor agregat de botànica a la Universitat Autònoma de Barcelona, càrrec que ocupà fins el 1939.

El mes de juliol de 1936, en esclatar la guerra, es trobava a la serra d'Albarrasí (Terol) fent estudis botànics amb un grup d'alumnes. Per tal de fer tornar a casa la gent que tenia encomanada, el mes de setembre decidí travessar la línia del front, fet pel qual fou processat com a desertor l'any 1939. Víctima de la repressió, perdé tots els càrrecs i fou empresonat al castell de Montjuïc. Per tal d'assegurar la subsistència, d'ençà el 1941, fou cap de redacció de l'Editorial Labor de Barcelona. Malgrat que la seva tasca científica continuà, els seus grans

● La seva llarga activitat es concreta amb més de 220 publicacions

projectes restaren paralitzats.

Entre un llarg currículum de mèrits, els anys 1931 i 1934 fou president de la Institució Catalana d'Història Natural (fundada el 1899), i de la "Sociedad Ibérica de Ciencias Naturales" de Saragossa. Fou acadèmic corresponent de la "Real Academia de Ciencias" de Madrid (1933-1939). També era membre de l'Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona (1922), de l'Institut d'Estudis Catalans (1942), del qual fou president de la secció de Ciències (1958), Doctor *honoris causa* per la Universitat de Montpeller (1959), membre de la "Société Botanique de Genève", etc. Home de prestigi internacional, fou nomenat vicepresident d'honor dels Congressos Internacionals de Botànica de París (1954) i d'Edimburg (1964).

OBRA

Font i Quer fou, sobretot, un botànic sistemàtic, profundament interessat pels aspectes corològics. La

seva llarga activitat com a botànic taxonomista i com a fitogeògraf es concreta en més de 220 publicacions. Les seves exploracions i recerques contribuïren decisivament a augmentar el nivell de coneixements florístics sobre la totalitat de les terres del Paísos Catalans, especialment del migjorn valencià i de les illes d'Eivissa i Formentera; també treballà a Andalusia i al Marroc. A més de la taxonomia, impulsà els primers estudis de micologia i geobotànica a Catalunya i dedicà un bon esment a la flora d'alta muntanya.

Obert sempre als nous corrents de la ciència, seguia les concepcions teòriques més noves del seu temps i va fer importants traduccions. Rompé l'aïllament dels botànics dels Paísos Catalans i establí comunicació amb els nuclis científics capdavaners de tot el món. Ell mateix esdevingué un especialista reconegut internacionalment en el gènere mediterrani *Sideritis* (de les labiades).

• *Euphorbia fontqueriana*, un endemisme de Mallorca en honor de Font i Quer

El 1917, Font i Quer inicià la sèrie de les publicacions botàniques de la Junta de Ciències Naturals de Barcelona, amb unes *Instruccions per a la recol.lecció, preparació i conservació de les plantes* i, amb la col.laboració del recol.lector enric Gros i Miquel (1863-1949), emprengué un seguit de campanyes de recol.lecció sistemàtica per tots els Paísos Catalans, la Península Ibèrica i el nord d'Àfrica, de 1917 a 1931.

Als anys vint, Font i Quer s'encarregà de la publicació, a partir del volum tercer, de la *Flora de Catalunya* de Joan Cadevall i Diars (mort el 19 de novembre de 1921), així com de la redacció dels capítols corresponents a les gimnospermes i de la traducció al català del text de Wener Rothmaler sobre els pteridòfits, que Cadevall no havia deixat redactats. A causa de les dificultats imposades per la Dictadura de Primo de Rivera, la publicació de la Flora s'estroncà i fou represa el 1931. Els tres darrers volums no foren publicats fins als anys trenta (1932-1937).

Fou el fundador i l'organitzador de l'Institut Botànic de Barcelona, creat el 1934 per la Junta de Ciències Naturals i nascut per transformació del departament de botànica del Museu. Impulsà la seva creació, li donà autonomia i en fou el primer director fins al 1939. Font i Quer dedicà a l'Institut Botànic de Barcelona els millors esforços de la seva vida.

Igualment, amb el valencià Carles Pau i amb el català Josep Cuatrecasas, fundà i fou cap de redacció de la revista *Cavanillesia* (Barcelona, 1928-

1938), la primera revista dedicada exclusivament a la botànica a l'Estat espanyol.

Amb la col.laboració de Cuatrecasas, organitzà i preparà l'itinerari de l'Exursió Internacional de la SIGMA (*Station Internationale de Géobotanique Méditerranéenne et Alpine*, fundada a Montpeller per J. Braun-Blanquet), que recorregué Catalunya l'abril de 1934; aquesta excursió marcà la introducció del mètode de la fitosociologia a l'estudi de la vegetació.

La biografia de Font i Quer ens mostra un home treballador i fidel al seu país, a qui la guerra impedí desenvolupar una gran part del seu treball i dels seus projectes. El 1950, amb el suport de l'Institut d'Estudis Catalans, inicià la publicació d'una *Flora Catalana*, de la qual només aparegueren alguns fascicles. Després d'aquest precedent sense èxit, dedicà els darrers anys de la seva vida als treballs de preparació d'una *Flora dels Països Catalans*, la redacció de la qual actualment és duita a terme per Oriol de Bolòs i Josep Vigo.

Home d'ampla cultura, manifestà també un interès constant en l'aspecte lingüístic de la botànica. S'ocupà tant de la nomenclatura popular de les plantes i dels elements del paisatge vegetal com de la formació dels termes científics erudits. Els seu *Diccionario de Botánica* (1953) posa ordre a la terminologia botànica castellana. El lèxic i la terminologia botànica catalana és codificada principalment a la seva *Iniciació a la Botànica* (1938). En el seu tractat *Plantas medicinales. El Dioscórides renovado* (1962, amb 10 edicions al 1987) recull més de 10.000 noms populars de plantes en les llengües peninsulars.

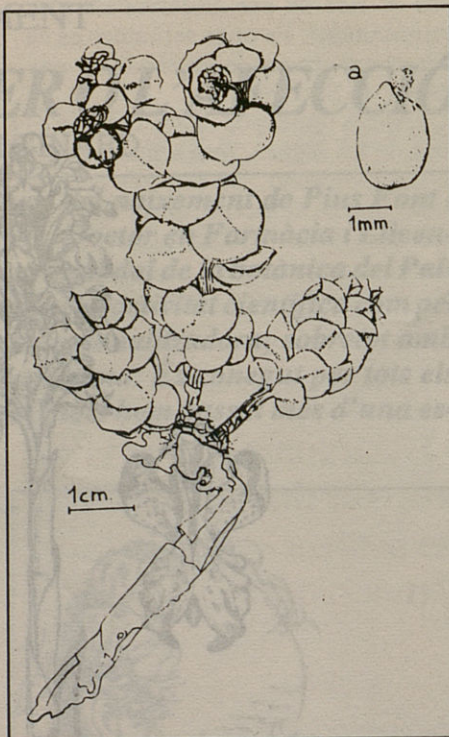
TREBALLS SOBRE LES ILLES BALEARS

Pel que fa als treballs de Pius Font i Quer dedicats a les Balears, es refereixen especialment a Menorca i a Eivissa i Formentera.

Font i Quer residí uns quants anys a Maó, on arribà el 1911 com a farmacèutic militar. Els anys 1912-1913 efectuà exploracions que permetien citar plantes noves per a la flora de Menorca. A tall de curiositat, ja s'ha esmentat que la seva tesi doctoral del 1914 està signada a Maó. Així mateix, per iniciativa seva, el 1933, l'excursió col·lectiva i la reunió extraordinària de la Institució Catalana d'Història Natural tingué lloc a Menorca.

Les obres referides específicament a Menorca són les següents: *Sobre la Clematis cirrhosa L. de Menorca* (1916), *Plantas noves per a Menorca* (1917), *Adiciones a la flora de Menorca* (1919) i *Vegetació (de Menorca)* (1933). També es pot citar *Observacions botàniques. XI. Fumaràcies de les Balears* (1933).

En les exploracions fetes arreu

Euphorbia fontqueriana un rar endemisme de la vegetació illenca

● Un home treballador i fidel al seu país

dels Països Catalans, entre 1918 i 1920 estudià la flora de les illes Balears, en companyia del recol·lector Enric Gros. Esbrinà en profunditat la vegetació de les Pitiüses, l'estudi de la qual el començà a la primavera del 1918, per consell del Dr. Pau, ja que era la flora més desconeguda de les illes Balears.

La primera estada a les Pitiüses durà del 21 de març al 1 d'abril de 1918, acompanyat per E. Gros, que passà uns quants dies més a l'illa. Després d'una primera impressió de desèncis, fixaren especialment l'atenció en els penyassegats del nord d'Eivissa i en els illots; una segona exploració de 1 de maig fins al 19 de juny de 1918 assolí l'èxit. Realitzaren noves exploracions a Eivissa el mes de maig de 1919 i el mes de maig de 1920. Les seves herboritzacions aportaren el descobriment de noves espècies o varietats, una de les quals fou anomenada *Grosii*, en reconeixement a la tasca d'E. Gros, qui el mes de juny de 1923 tornà a Eivissa.

Les obres referides, concretament, a les Pitiüses són les següents:

Exploració botànica d'Eivissa i Formentera (1918), *Pteridofitas de las Pitiusas* (1919), *Tres espècies del gènere Genista de l'illa d'Eivissa* (1920), *Compuestas de las Pitiusas* (1920), *Una Asperula i una Avena noves de les illes Pitiüses* (1920), *Tubifloras de las Pitiusas* (1921), *De Aliis ebusitanis* (1924), *La flora de las Pitiusas y sus afinidades con la de la Península Ibérica* (1927), i *Sobre una Diplotaxis d'Eivissa* (1933).

El 1920 també visità Mallorca, on, com a mínim, no podem oblidar que tenim una *Euphorbia fontqueriana*. És una lletrera petita, coneguda amb seguretat només a una localitat situada al capdamunt de la Coma del Massanella. Aquesta planta molt rara, endèmica de Mallorca, s'havia considerat molt de temps com a una *Euphorbia myrsinites*, però, ha estat finalment batiada en honor de Pius Font i Quer, pel botànic Werner Greuter.

Recordar el mestre i conèixer i divulgar la seva obra serà una bona manera de contribuir a la defensa del patrimoni natural i cultural del nostre poble.

BIBLIOGRAFIA

BOLÓS, A. de; BOLÓS, O. de (1968): *Biografía de P. Font Quer*. - "Collectanea Botanica" (Barcelona), Vol. VII, Fasc. I, pp. 3-45.

BOLÓS, Oriol de (1974): *Font i Quer, Pius*. - Gran Enciclopèdia Catalana. - Barcelona. - Tom 7, p. 572.

BONAFÉ, Francesc (1977-1980): *Flora de Mallorca*. - Editorial Moll. - Mallorca. - 4 vols.

CARDONA I FLORIT, Mª Angels: *Botànica*. - In *Enciclopèdia de Menorca* (en curs de publicació des de 1979).

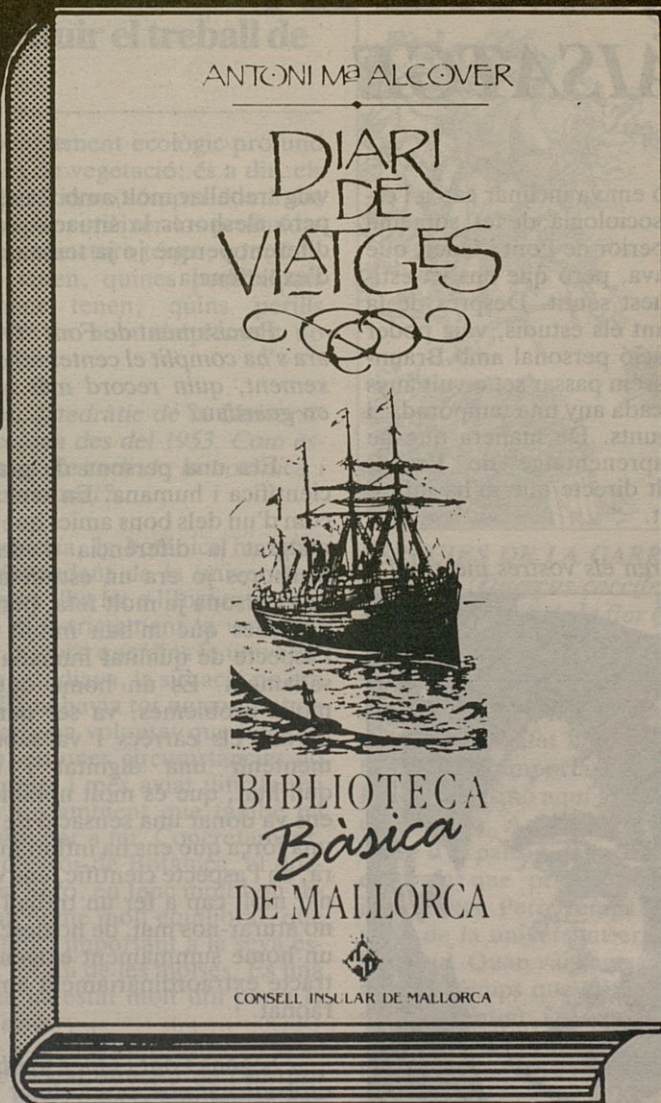
FONT I QUER, Pius (1938): *Iniciació a la botànica. Morfologia externa*. - Edició actualitzada, a cura d'Oriol de Bolòs. - Editorial Fontalba. - Barcelona, 1979. - 250 pàgs. + índexs.

FONT I QUER, P. (1962): *Plantas medicinales. El Dioscórides renovado*. - Editorial Labor, S.A. - Barcelona, 1987. - CXL + 1.033 pàgs.

GREUTER, Werner (1968): *Une espèce méconnue endémique des îles Baléares: Euphorbia fontqueriana*. - "Collectanea Botanica" (Barcelona), Vol. VII, Fasc. I, n° 26, pp. 531-537.

Història Natural dels Països Catalans: Volum 6: Plantes superiors. - Enciclopèdia Catalana S.A. - Barcelona, 1988.

Història Natural dels Països Catalans: Volum 7: Vegetació. - Enciclopèdia Catalana S.A. - Barcelona, 1984.

Aquesta és la vostra biblioteca.

És la Biblioteca Bàsica de Mallorca que vos ofereix, en una segona etapa, el Consell Insular de Mallorca, posant a l'abast de tothom les obres més representatives de la literatura i cultura fetes a Mallorca.

Una col·lecció única i molt econòmica que no pot mancar a ca vostra.

Autors com Anselm Turmeda, Llorenç Moyà, Antoni M. Alcover, Gabriel Alomar, Joan Estelrich, etc., formen la nova etapa d'aquesta Biblioteca, tan essencial per conèixer la nostra cultura, les nostres arrels i tradicions.

Una Biblioteca que, **per la nostra cultura, és bàsica.**

És bàsica per la nostra cultura.

2

ETAPA
Nº 16 AL 25

275 pts

BIBLIOTECA
Bàsica
DE MALLORCA

editorial
MOLL

Cada dijous, un nou títol a quioscs i llibreries.
Demanau també els números anteriors.

CONSELL INSULAR DE MALLORCA

ORIOI DE BOLÓS, ENTRE LA BOTÀNICA I EL PAISATGE

ANTONI GINARD

Oriol de Bolós i Capdevila, catedràtic de la Universitat de Barcelona, és un botànic amb un merescut prestigi internacional. És autor de nombrosos estudis que abasten la vegetació dels Països Catalans. Bon coneixedor de les illes Balears, té algunes obres bàsiques per al coneixement de la nostra flora. Hem aprofitat una estada a Palma per parlar amb ell.

Quin paper ha jugat la tradició familiar en la vostra dedicació a la botànica?

Molt important, perquè vaig començar amb el meu pare. De petit ja sortia fora amb el pare i em vaig interessar per la natura, potser abans que pel mateix estudi de les plantes, pel paisatge i per la natura, amb ell, que era botànic, però sempre havia tengut un aprecí molt especial pel paisatge i per l'excursionisme. Això ho he dit qualche vegada, que abans d'aprendre que el meu pare era farmacèutic i botànic, vaig aprendre que era excursionista; això és la primera idea que tenia de petit. De sempre havia tengut aquesta afició i això va derivar a continuar el que havia fet ell i a estudiar la botànica. A casa era apotecari, però vaig deixar la farmàcia perquè dues coses són de mal sostenir i em vaig dedicar a les ciències, a la universitat.

Quina fou la vostra trajectòria de formació?

Com que el pare era director de l'Institut Botànic, vaig disposar de bona bibliografia des del començament. Vaig poder informar-me i llegir. De manera que una part important de la meua formació s'ha fet a l'Institut Botànic de Barcelona, i després a la universitat, però la part de l'Institut Botànic és molt important. Vaig arribar a la universitat després de la guerra; devia ser l'any 42 i vaig acabar els estudis l'any 47. Durant la guerra, que no podíem fer res, llegia i vaig començar a interessar-me pels estudis de Gaussen, el professor de Tolosa, sobre la vegetació dels Pirineus, amb unes descripcions més o menys literàries, podríem dir. Després vaig trobar els treballs de Braun-Blanquet i, comparant, vaig notar que permetien aprofundir molt més i fer un estudi més

regular, i això em va inclinar cap a l'estudi de la fitosociologia; de fet, sota una orientació superior de Font i Quer, que no hi treballava, però que ens va estimular en aquest sentit. Després de la guerra, acabant els estudis, vaig poder entrar en relació personal amb Braun-Blanquet, i vàrem passar set o vuit anys que ell venia cada any una temporada, i treballàvem junts. De manera que he tengut un aprenentatge de Braun-Blanquet molt directe que m'ha influït profundament.

Quins foren els vostres mestres?

• Les accions imprudents al bosc poden accentuar l'erosió

En primer terme, el meu pare. En segon terme, Font i Quer, que mai no va ser un professor en el sentit estricte, però amb qui vaig conèixer a l'Institut Botànic durant molts d'anys. I després el professor Braun-Blanquet, de Montpeller, amb qui també vaig tenir ocasió d'estar molt de temps, i, sobre el terreny, vàrem fer estudis a la conca de l'Ebre, estudis a Catalunya. Més tard quan vàrem venir a les illes Balears,

vaig treballar molt amb René Molinier, però aleshores la situació era un punt diferent perquè jo ja tenia un punt més d'experiència.

Precisament de Font i Quer, de qui ara s'ha complert el centenari del seu naixement, quin record més significatiu en guardau?

Era una persona de gran qualitat científica i humana. En tenc un record com d'un dels bons amics que he tengut, malgrat la diferència d'edat, perquè aleshores jo era un estudiant i ell era una persona ja molt feta, però és de les persones que m'han influït també en l'aspecte de qualitat humana molt acusadament. És un home que va tenir molts problemes, va ser perseguit, va perdre els càrrecs i va saber sempre mantenir una dignitat i una tranquil·litat, que és molt notable. Sempre ens va donar una sensació de serenitat i una força que ens ha influït molt; i alhora, en l'aspecte científic, ens va encaminar molt cap a fer un treball seriós, de no aturar-nos mai, de no descansar. Era un home summament exigent, amb un tracte extraordinàriament amable i enraonat.

Segons Font i Quer sembla que vos estàveu gairebé predestinat a consolidar l'estudi de la fitosociologia. Què creis que ha aportat aquesta metodologia a l'estudi de la botànica?

És un pas endavant molt important. Anteriorment s'estudiaven les plantes particularment; però, els conjunts de plantes, els tipus de vegetació no es coneixien, ningú no se n'havia preocupat. A tot el món, i especialment a Europa, ha portat a conèixer els trets fonamentals. Naturalment, és una matèria que, com una bona part de les ciències descriptives, té els seus punts difícils, els seus punts subjectius, i és possible treballar-la més rigorosament; però, podem dir que ara la vegetació d'Europa la coneixem de manera que, si llegim un text que descriu la vegetació d'un país, com diguem-ne Polònia, i després anam sobre el terreny, no trobam gaire sorpreses. És a dir, que és representativa. Naturalment, la fitosociologia no ha de ser una simple descripció de llistes de plantes, sinó que s'ha d'a-

● La fotografia aèria no pot substituir el treball de camp

ribar al coneixement ecològic profund de cada tipus de vegetació; és a dir, els tipus de vegetació no són per donar-los un nom, són per conèixer-los profundament, quina estructura tenen, com funcionen, on viuen, quines possibilitats d'aprofitament tenen, quins perills tenen. Donar un nom simplement no serviria de res.

Vós sou catedràtic de la Universitat de Barcelona des del 1953. Com estava aleshores l'estudi de la botànica i com ha evolucionat?

A Barcelona, la botànica ha estat en part independent de la universitat. Una bona part s'ha fet a l'Institut Botànic que no és estrictament la universitat. Ara bé, record que dins la universitat, quan jo estudiava, la situació no era dolenta. Allà hi havia tot un conjunt de persones de bona voluntat que feien el que podien, en unes circumstàncies no gaire favorables i més aviat difícils. Hi vaig trobar un ambient que també ha estat molt útil per a mi. Concretament, del meu professor de Botànica, el doctor Prudenci Seró, en tenc molt bon record. Era un home molt equilibrat, que va fer una feina important a la seva especialitat, l'estudi de les molles. És una persona que ha estat molt útil per a la meua formació.

Vós heu estat director de l'Institut Botànic de Barcelona. Quin paper han jugat les institucions no universitàries en el coneixement de la botànica als Països Catalans?

Essencial. La major part del treball s'ha fet fora de la universitat. Actual-

ESPÈCIES DE LA GARRIGA (X0,5)

a: garric (*Quercus coccifera*), a': aspecte de la planta; b: matapoll (*Daphne gnidium*), b': detall de la flor (X2,5); c: lletersa vera (*Euphorbia characias*), c': detall de la inflorescència en ciati (X2,5) i d'una flor masculina, reduïda al tàlem i a un sol estam (X4); d: llistó (*Brachypodium retusum*), d': detall de la flor (X2,5).

ment, les coses canvien perquè la universitat ha agafat molta més força; ara hi ha nuclis importants, no solament a Barcelona, sinó aquí a Mallorca, a Lleida, Girona. Ara ens trobam en un període d'expansió dels estudis botànics i esperam que produirà resultats molt importants. Però, temps enrere, l'aportació de la universitat era relativament limitada. Quan vaig entrar-hi, va passar molt de temps que era jo sol i tenia un ajudant gratuït, i el que pot fer una persona amb un ajudant gratuït ja es pot imaginar que no és una cosa extraordinària.

Vós us heu preocupat per la botànica i la geografia. On s'uneixen i on se separen cada una d'aquestes?

Entre botànica i geografia hi ha

una continuïtat, el límit és difícil d'establir. Hi ha una geografia botànica o una botànica geogràfica, i on s'acaba una i on comença l'altra és fíciil de dir. Podem fer una divisió més o menys convencional o acadèmica, però a la pràctica hi ha molta cosa en comú. Per exemple, a partir de l'estudi de les comunitats, es pot passar a un nivell superior, que és l'estudi dels paisatges, dels complexos, dels mosaics de comunitats i, aleshores, entrem de ple en el terreny geogràfic, dels paisatges i dels grans conjunts territorials de vegetació, i la botànica s'infiltra perfectament dins la geografia i, al revés, la geografia dins la botànica. Alguns dels companys actuals que treballen són geògrafs; és clar, els geògrafs han d'aprendre a conèixer les plantes, i és un punt més fàcil que un botànic passi a ser geògraf que un geò-

CLÍNICA DENTAL

DR. FRANCESC A. PÉREZ PASTOR

Metge Estomatòleg

Pròtesis dentals

CONSULTA: Hores concertades

Av. Arquitecte Bennàssar, 16-1r.-1.ª - Tel. 29 26 39 - PALMA

ESPÈCIES DELS LLISTONARS, II: espècies d'àmbit balear (X0,5)

a: herba plana (*Hypochoeris achyrophorus*), a': detall del fruit amb vil·là (X2,5); b: albó (*Asphodelus microcarpus*, vegeu d'altres asfòdels a les figures 146 i 266); c: estepa blenera (*Phlomis italica*).

graf passi a ser botànic, perquè per arribar a dominar la vetació cal una preparació un poc més complexa, però la geografia botànica és un camp dels dos grups, dels botànics i dels geògrafs.

El 1958 publicàveu amb René Molinier les *Recherches phytosociologiques dans l'île de Majorque*. Com sorgí aquesta col·laboració i quins fruits donà?

Molinier era deixeble de Braun-Blanquet, de la primera generació; jo som, diríem, de la segona. La idea de venir a Mallorca va sortir de Molinier; em va proposar d'anar-hi junts, i vàrem començar un treball que va durar un sèrie d'anys. Veníem junts aquí i passàvem un temps, quinze dies, tres setmanes, treballant continuament. Primer, vàrem fer Mallorca, després Menorca i darrerament Eivissa. De manera que hem completat el conjunt de les illes.

També teniu les *Observations phytosociologiques dans l'île de Minorque* (1970),...

I d'Eivissa i Formentera (*Vegetation of the Pityusic Islands, 1984*). I ara estic preparant un conspecte de la vegetació de les illes, que reunirà tots aquests conjunts, que posarem al dia dintre de les possibilitats, i mirarem de publicar els inventaris. Sortirà publicat a l'Acadèmia de Ciències de Barcelona. Es clar, no s'ha de pensar que aquests treballs acabin l'estudi de les Balears i els que viviu aquí teniu les possibilitats i l'obligació de continuar i de millorar en molt aquests treballs.

Quantes vegades heu vingut i quins indrets heu treballat més?

De memòria no ho recordo, però cinc o sis anys. Veníem cada any, generalment a la primavera. Després hem vingut algunes vegades més. Una vegada ens vàrem trobar a Eivissa que no hi havia tornada i hi vàrem passar quinze dies més, el vaixell s'havia avariat. La intenció era veure-ho més o menys tot; ara bé, en quinze dies no es pot veure tot. Vàrem seguir la serra de Tramuntana amb bastant atenció, la serra de Llevant també, el Pla no tant. A Menorca i a Eivissa i Formentera es va seguir aproximadament tot el país. Més tard hem anat a l'arxipèlag de Cabrera, amb

• Les comunitats d'ullastres meridionals enlloc no s'han desenvolupat tant com a les Balears

la Institució Catalana d'Història Natural. Ha estat una visió general, però la visió d'una persona que passa un temps limitat. No és mai la profundització que pot fer la persona que viu al país i que hi treballa seguidament.

Quines són les plantes o els grups de plantes o les comunitats que vos han cridat més l'atenció?

Això és un punt mal de respondre, perquè tot és interessant a la seva manera. Però, d'elements realment especials tenim, per exemple, les comunitats d'ullastres meridionals, que és una cosa quasi única, enlloc no s'ha desenvolupat tant com a les illes Balears; ocupa una extensió i té una constitució i una riquesa

sa que la gent del país moltes vegades no li donarà importància, perquè els sembla una cosa vulgar. Això passa moltes vegades, que les persones del país no arriben a valorar el caràcter extraordinari d'un element que tenen i que és el que han vist tota la vida. Hi ha naturalment, tots els conjunts endèmics de les roques, per exemple, una cosa que també els del país potser no se'n adonen, els petits revestiments d'herbes molt petites, les *Siptorbies*, que fan com uns tapissos als replans de roca; això és totalment diferent del que hi ha al continent. Tots el coixinets de dalt de la muntanya, també és una cosa particular. I d'aquí es poden treure una sèrie de conclusions, per exemple, l'afinitat que té la vegetació de Mallorca i de Menorca amb la part central de la Mediterrània, amb la zona tirrènica, mentre que Eivissa té una afinitat més gran amb la Península Ibèrica.

En general, quina és l'especificitat de la flora de les illes i quins són els trets que la caracteritzen en relació a d'altres zones?

Bàsicament, és una flora mediterrània en la seva totalitat, la participació d'espècies de l'Europa central o humida és mínima. Dins aquest caràcter mediterrani bàsic, tenim aquestes diverses influències, l'oriental i la ibèrica. Són dues influències sensibles en el conjunt de les illes, però amb unes diferències importants. El grup de les Gimnèsies, Mallorca i Menorca, està relacionat més amb el cantó oriental, i les Pitiüses molt clarament amb el cantó ibèric. Un aspecte notable és aquesta flora de muntanya mediterrània relativament alta, que d'aspecte és molt semblant a la de les muntanyes valencianes meridionals, de la serra de Mariola, de la serra d'Aitana; les condicions de clima i de roca són relativament pròximes, però les espècies són totalment diferents; a Mallorca, és una vegetació endèmica o d'afinitat tirrènica. Tot i les mateixes condicions d'ambient, hi ha una separació absoluta entre els dos conjunts, en canvi l'aspecte, la morfologia, és molt semblant.

Vós sou aquí per a una reunió sobre explotació forestal. Quin paper creis que han de jugar els tècnics en la protecció de la natura i en l'ordenació del recursos naturals?

Crec que important. Hi ha certs problemes que passen per damunt la força dels tècnics. Hi ha un aspecte polític i administratiu que se'n escapa. Però, l'estudi a fons del funcionament de la natura, l'estudi ecològic, és capital. Hi ha problemes encara insegurs.

diffícils i poc clars. I aleshores ve que el criteri del tècnic pot ser considerat i admès pels qui dirigeixen o no ser-ho. I aquest és el problema.

Els alzinars de les illes, són susceptibles de ser explotats forestalment?

Una certa explotació, un cert aprofitament és possible. Ara bé, el bosc balleàric en general no té com a funció principal la producció de fusta, sinó la de protecció del terreny i un valor paisatgístic. Com que el clima no permet creixences gaire importants, una esperança d'obtenir-ne beneficis materials molt grans no existeix. No es pot dir que no s'ha de tallar res, però tampoc no es pot esperar que això sigui una font de grans beneficis econòmics. I s'ha de fer amb molt de compte per no produir destruccions, perquè el problema principal a tota la Mediterrània és la conservació del sòl; les accions imprudents al bosc poden accentuar l'erosió, i això porta a una destrucció irreversible.

Anant amb cura, a quins llocs i amb

● No he estat mai un botànic simple. Em preocupen els aspectes lingüístics, la música, l'excursionisme...

quines condicions serien explotables?

En general un bosc és explotable, amb l'excepció dels terrenys molt exposats a l'erosió. Però, aquesta explotació s'ha de fer amb prudència, amb sistemes que no siguin destructius. Una cosa es pot recomanar i demanar, que es constitueixin parcel·les en estat de reserva integral, amb finalitats experimentals. Seria interessant per saber realment com evolucionaria un bosc, on aniria a parar. El fet que àrees de superfície limitada es deixin sense tocar-les absolutament gens, és un experiment que nosaltres començaríem; no veuríem com s'acaba, però seria per a properes generacions, que tendrien unes dades que ara no tenim, com és un bosc natural i com evolucionaria, però això necessita un temps llarg.

En general, com creis que es troba ara l'estudi de la botànica als Països Catalans?

Sóc optimista. Hi ha molta gent que treballa i que avança. És clar, tenim especialitats encara poc estudiades; la

ESPÈCIES DELS BOSQUETONS DE RIBERA MERIDIONALS (X0,5)

a: tamariu africà (*Tamarix africana*), a': detall de la flor (X5), a'': esquema vertical de la flor (X5), a''': detall de la imbricació de les fulletes (X2,5), a''': aspectes de l'arbrissó; b: esquema vertical de la flor (X5) de tamariu gàl·lic (*Tamarix canariensis*); c: aloc (*Vitex agnus-castus*), c': detall de la flor (X2); d: baladre (*Nerium oleander*); e: murta (*Myrtus communis*), e': detall de la flor (X1).

florística i la geobotànica van endavant, però estudis anatòmics, fisiològics se'n comencen a fer i hi ha molt a fer. Per a la sistemàtica es poden utilitzar tècniques més modernes, no es pot limitar al que hem fet nosaltres, per exemple. Les noves generacions tenen un camp obert molt important per avançar sobre el que ha fet la nostra generació.

Com creis que poden ajudar les noves metodologies i les noves tècniques (satèl.lits, etc.) a l'estudi de la botànica?

Les fotografies de satèl·lit, per exemple, ens donen una visió que no tenim directament. Ara bé, a l'estudi de la botànica, concretament, moltes vegades s'ha de veure de prop; els satèl·lits donaran una visió global, però després s'ha d'anar sobre el terreny. La mateixa fotografia aèria és molt bona, però no substitueix el treball de camp; als prats, per exemple, l'herba pot ser moltes espècies diferents i la fotografia no ho distingeix; és un element auxiliar important a l'hora de fer un mapa dels boscos, per determinar els límits. Com les matemàtiques i els ordinadors són elements importants, però hem d'anar en compte que els biòlegs no ens transformem en simples operaris d'ordinador i deixem de conèixer les plantes.

Teniu en marxa la Flora dels Països Catalans, una antiga idea de Font i

Quer, com està i quins resultats donarà?

La Flora ha de tenir quatre volums. El primer va ser publicat. El segon apareixerà a la tardor, és en mans de la impremta. El tercer volum és pràcticament acabat el text, però, com que es va començar fa deu anys, cal revisar-lo. El mal d'aquesta obra és que es fa amb un temps tan llarg, que la ciència avança i vol un esforç molt gran per mantenir al dia el text que ja havíem fet, i això és difícil, sempre van sortint coses noves que hauries d'incloure. La intenció és que com a obra bàsica pugui ser útil. El quart volum l'hem d'emprendre; tardarà amb optimisme tres o quatre anys més. Esperem que es podrà acabar si tenim salut per arribar al final.

A més de la botànica, teniu altres aficions, altres gustos?

Es clar, tots els aspectes culturals m'interessen. No he estat mai un botànic simple. Per exemple, em preocupen els aspectes lingüístics. La música m'interessa; no soc capaç de tocar res ni tenc bona veu, però escoltar-la sí. L'excursionisme també m'interessa, a part d'anar-hi a fer botànica, vaig a la muntanya per la muntanya.

Moltes gràcies. Us desitjam molta salut i molta feina. Ben segur que tots hi guanyarem.

MACS DE PAPER PER A UNA BASSETJA ECOLÒGICA

PERE MOREY I SERVERA

Als alumnes de l'Institut Ramon Llull, de Palma, amb motiu de la Primera Setmana d'Ecologia, 1987.

"... aquí En Bernadet veu que s'ha de jugar el tot per tot; surt corrents del seu amagatall posant un mac dins el bres de la bassetja i es planta al mig del camí del drac, fent voltar la pedra i mirant-se de fit a fit el gegant que se li acostava, encamellat dalt del drac que venia fent giscar les cadenes, bramulant i alenant bavaredes de fum. Sabeu que ho era de petit En Bernadet, amb els seus quaranta quilos davant les dotze tones de ferro del drac! Però ell, amb el cor com una lletia, anava dient per a ell mateix: "Tanmateix no me mouré, no me mouré i no me mouré!" i es va fixar un límit per amollar la pedra: "Si el drac gosa passar d'aquesta mata de farigola li frotaré el mac al gegant!"...

Això que heu sentit és un fragment de la primera rondalla que vaig publicar: En Bernadet, el drac groc i el gegant ros. L'havia contada moltes vegades a les meves filles quan eren menudes, i avui tenc el pler grandíssim de poder-vos-la contar a vosaltres. Sí, ja sé que biològicament sou adults, però supòs que també vosaltres, com jo mateix, encara duis dedins el nin que fóreu i que mai heu de deixar morir.

En Bernadet d'aquesta rondalla descobreix que una urbanitzadora vol tomar la barraca d'una jaieta, al fons d'una cala sense nom a qualque banda del Xaloc de Mallorca. Ell, als seus dotze anys, intueix que es tracta d'una destrucció innecessària i assoleix aturar de diverses maneres l'avenç de l'excavadora, a la qual ell diu "es drac groc". Però quan arriba el gegant ros, que és el promotor estranger, i es posa a conduir l'excavadora ell mateix per esbucar d'una vegada la barraca, En Bernadet ja no pot continuar amb el seus sabotatges d'amagat i s'hi ha d'encarar tot sol.

Hi ha un enfrontament, i al cap d'una estona tant En Bernadet com el gegant ros creuen haver vençut la batalla, però qui realment l'ha guanyada és la jaieta, una jaieta que té un secret:

"En Bernat i la jaieta es quedaren tots sols, envoltats per les remors del vent i de les ones.

- Moltes gràcies, Bernadet; no saps el gran benefici que m'has fet. Déu te conservi sempre el teu coratge.

Te farà molta falta els anys que vénen. I ara, me n'he d'anar a ca meva.

- I on és ca vostra, que no viviu a la barraqueta?

- Una mica més enllà -respongué ella, enigmàtica.

- I ara que me revé, què nomeu vos? Jo sempre vos he dit "Padrineta".

- El meu nom és Lilla. Vaig nèixer fa molts, molts d'anys. I no m'arribaré a morir del tot mentre quedi gent com tu, Bernadet. Però abans de partir, passa'm la mà per l'esquena, que no sé que hi tenc.

Ell ho va fer així i trobà una pedreta blava i transparent, del mateix color que els ulls de la jaia Lilla.

- Guarda-la bé. Sempre que la miris jo estaré amb tu. I ara, adéu, Bernadet, segueix sempre essent així.

La jaia començà a caminar cap a la mar. En tocar-la, la roba negra es va anar fonent fins que sols va romandre el seu cos nu, però jove, net i ros com un munt de xeixa. Se va anar allunyant i els seus cabells daurats s'estengueren damunt l'aigua, com el reflex del sol ponent. En arribar a la bocana de la cala, allà on l'aigua era més blava, del mateix color que els seus ulls, es va girar, aixecà el braç ple de llum i, fent-li adéu, desaparegué lentament davall l'aigua blava".

Aquí teniu doncs el plantejament que volia proposar-vos avui: com pot un estudiant, un escriptor, una persona sense altra arma que el seu coratge i la seva dignitat, alçar-se per defen-

sar... no la seva butxaca, sinó una cosa molt més important: la seva responsabilitat envers una terra privilegiada com és la nostra, envers el planeta Terra, que és l'únic que tenim: "We are sailors of starship Earth", com escrigué Arthur Clarke: som de l'astrenau Terra, perduts a l'espai, sense cap lloc on anar a repostar els recursos finits del planeta, els que encara no han consumit o fet malbé les generacions anteriors.

En Bernadet, no s'enfronta amb el drac i el gegant perquè aquest vulgui facilitar l'accés de més gent a una platja -a això no hi té res a dir- sinó perquè s'encaboten en destruir una antiga barraca. En Bernadet potser no ho sap, però ell és un ecologista.

I és que un ecologista no és, com haureu sentit dir a la gent gran, una persona que s'oposa sistemàticament a TOTES les activitats de construcció i per això mateix resulta una amenaça per a l'economia.

Les paraules ECONOMIA I ECOLOGIA s'assemblen moltíssim, i amb motiu: ambdues tenen la mateixa arrel: OIKOS = casa, entorn. I així com l'economia és la ciència de l'administració de la casa, del patrimoni, l'ecologia procura el coneixement i la conservació d'aquest patrimoni per fer-lo retre, no un any ni dos ni deu, sinó per a sempre.

Un economista calcula els rendiments per exercicis econòmics, de Gener a Desembre.

Un ecologista els mesura en segles.

Un economista pensa en el Consell d'Administració de l'empresa.

Un ecologista pensa en els seus fills, en els seus néts i en els beinets dels seus rebeinets.

Un economista empra numerals per quantificar els guanys: milions, tant per cent...

Un ecologista, adjectius: bell, net, verd, verjo.

Potser que alguns haureu sentit per ca vostra uns punts de vista molt definits sobre els ecologistes -aquesta és una mala paraula per la gent benpensant- però creis-me, anau-los en compte a la gent gran, no us fieu un pèl d'ells i de les seves opinions: els majors son perillosíssims, parlen amb tant de convenciment i autoritat moral! Però molt sovint tenen el cor tan enterrat davall la cartera que han perdut la capacitat d'estimar i tot ho

mesuren en doblers. I amb doblers és possible fer una murada de blocs d'apartaments, però resulta impensable fer una platja allà on hi ha una murada d'hotels.

I quan hàgim tapat de ciment la darrera platja, deixaran de venir els turistes, i ens quedarem sense ells i sense platja; el nostre capital és el nostre paisatge... aquest és un argument que la gent de dretes sí que entén.

A hores d'ara ja veig més de dos parells de celles alçades, i puc llegir el pensament dels més ben informats de vosaltres: "Però, és que per aquest home tota l'ecologia es redueix a evitar urbanitzacions destructives? I la pol·lució industrial, la pluja àcida, la contaminació radioactiva, tot això no compta per ell?"

Ja està clar que sí! Però aquestes amenaces ens vénen de defora, des d'aquí no hi podem fer gaire, i a més estan relacionades amb l'activitat industrial. Aquí, en canvi, quasi no tenim fàbriques, entre altres motius perquè la metròpolis ha decidit que el nostre monocultiu sigui el turisme, no el cacau, la canyamel o el cotó, com a altres colònies.

I parlant de colònies, voldria agrair la presència aquí dins de l'il·lustríssim senyor President del Parlament i la seva senyora, el senyor Conseller de Turisme, la Directora General d'una important cadena hotelera, el Gerent de la major immobiliària de les Illes, dos o tres dels arquitectes de més prestigi de Mallorca i uns quants personatges més de molt de pes i importància per la nostra terra.

Sí, estan aquí, asseguts entre vosaltres... però no cerqueu cap yuppie, cap executiva agressiva ni cap senyoret amb un havà: tots aquests alts cà-

rrecs no s'asseuran als escons, butacos o despatxos respectius fins al tercer mil·leni després de Crist... que començarà d'aquí a tretze anys, quan sereu VOSALTRES mateixos els qui decidireu què feis amb les restes de la Mallorca que la meua generació està fent malbé. Per això li don tanta importància a aquesta xerrada amb vosaltres, perquè en les vostres mans, senyor president, senyora directora, està el futur de la nostra terra.

Però ara podem seguir analitzant aquest curiós espècimen de primate al que deim "ecologista".

Un ecologista conscient:

- Sap que és necessari construir cases (no conec ningú que visqui dins una cova), però està disposat a sacrificar-los les platges, els pobles, la identitat.

- Té ben clar que fins i tot Deià i Lluc Alcari foren, al seu dia, urbanitzacions.

- I això és el que demana als urbanitzadors:

- Que s'integrin dins un ecosistema, creixent orgànicament dins ell, com un formiguer, un arbre, un caera.

- Respectant el medi ambient, emprant els materials que aquest ofereix.

- Harmonitzades a l'entorn, sense obstaculitzar-ne la visió ni l'accés.

- CREANT paisatge en lloc de destruir-lo.

Un exemple d'això darrer podria ser The Anchorage de Bendinat, feta per una companyia estrangera... però hi ha una particularitat, i és que hi ha guàrdies armats a l'entrada que sols deixen passar als residents.

Vull dir doncs que ens hem d'oposar a totes les iniciatives de desenvolupament turístic? Com a economista que també som, trob que ja hem arribat al punt de saturació de l'oferta turística i que qualsevol augment quantitatiu farà baixar encara més els preus, la qual cosa atreurà encara més turisme barater i malcriat, i això degradarà més la imatge de "Putzfraue-

Oms, 50-b P. O. Box 696
07003 PALMA DE MALLORCA
Balears

Carles III, 2-b
EIVISSA
Balears

Plaça del Princep, 4
MAÓ - MENORCA
Balears

Tels. (9)71/71 13 46* - 72 38 42*
Tx. 68705 - 68714 bima E

Tels. (9)71/31 24 72 - 27
Tx. 69318 - 69015 bima E

Tel. (9)71/36 70 13
Telèx 69434 bima E

ninsel" -l'illa de les jornaleres- que ja tenim; això allunyarà el turisme de qualitat... supòs que sabeu que de cada any els ingressos per turista són inferiors, però d'això no li donen tres sous al saig, els polítics; ara, de l'augment del nombre d'arribats, això sí! Any rècord! Sí, de turistes d'aquests que se passen amb la botella d'aigua mineral.

No, allò que necessitam és diversificar l'activitat productiva, dedicarnos a l'agricultura de productes exòtics, aprofitar el clima que tenim de franc per conrar allò que a Holanda o Alemanya obtenen dins hivernacles, exportar moda, com fa dos mil anys, quan Pollentia creà la toga laticlavica: sabates, confecció... Muntar escoles d'alt nivell, com les suïsses, seminaris d'estudis especialitzats... amb una paraula: VENDRE SUC DE CERVELL, la mercaderia més cara i escassa del món.

Però mentres tant, anem a defensar el territori, com En Bernadet, i fixau-vos bé ara, perquè ara us presentaré un nou tipus d'ecologista, que a més de preocupar-se de la relació de

l'home amb el seu entorn, s'esforça en protegir pels restes de la microhistòria; estudia la relació de l'home amb el seu passat, és l'ECOLOGISTA HISTÒRIC.

En Bernadet, per exemple, s'oposa a la destrucció innecessària d'una casetona; i és que una barraca de roter, una paret seca, una marjada, són un testimoni de la lluita dels nostres avantpassats per mantenir-se vius i poder-nos fer arribar el màxim present imaginable: la vida. Sí, m'arrisc a semblar una mica massa transcendent, però és que sempre que hi pens m'impresiona profundament imaginar la lluita dels meus pares i padrins, besavis i repadrins, per mantenir la nissaga i transmetre fins a mi la seva herència genètica.

Sí, al.lots, quan veig un marge mig esboldregat a un coster que ja ha reconquerit la garriga, o la minúscula placeta d'una sitja, o els revolts d'un camí serpejant tenaçment per un comellar, no puc deixar de pensar en els homes que dormiren i estimaren dins la barraca, que llauraren aquelles pams quadrats de terra per recollir

VÀNDALS

TONI MARIMON

Els disturbis protagonitzats pels "supporters" anglesos a Alemanya Federal han permès qualificar els britànics de vàndals, brètols, bàrbars, i altres coses per l'estil. Ja era hora. Els anglesos duen segles fent el bèstia pel món. Des del Canadà fins Austràlia, passant per Sud-Africa, Kenya, l'Índia i Malàsia, el britànics han deixat a l'època contemporània una trista petjada d'explotació, aculturació i racisme, i de vegades fins i tot d'extermini absolut (com és el cas de Tasmània). Encara ara mantenen envaïda mitja Eire alhora que conserven vergonyoses deixalles colonials, com les Malvines, Honk-Kong i Gibraltar, entre d'altres. No ens extranyi idò, que facin l'ase, ja sigui a Alemanya o a Magaluf, els fills de la Gran Bretanya, car ara que no hi ha Imperi, qualque cosa han de fer.

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

HORARI: Feiners de 15 a 21 hores.

Dissabtes de 10 a 14 hores.

SON RAPINYA: C/ Llac Banyoles, s/n. (edif. Col·legi Cardenal Despuig)

SON XIMELIS: C/ Caps Blanc, s/n. (edif. Col·legi Anselm Turmeda)

RAFAL VELL: C/ Ripoll Palou, 9 (edif. Centre Cultural)

GENOVA: C/ Barranc, 2 (edif. Col·legi de Génova)

ESTABLIMENTS: Plaça Immaculada, 3

SANT JORDI: C/ Bauçà, 31 (edif. Centre Cultural)

ARENAL: Plaça G. Rul·lan Garcias, 5 1er. pis

COLL D'EN RABASSA: C/ Bailén, 38 (edif. Col·legi del Coll)

BLANQUERNA: C/ Sant Joaquim, 9

SON GOTLEU: C/ Regal, 105

SA INDIOTERIA: Gremi Tintorers, s/n.

POLIGON DE LLEVANT: Ciutat de Querétaro, 3

MOLINAR: Xadó, 7

BIBLIOTEQUES MUNICIPALS

AJUNTAMENT DE PALMA

una ambosta més de blat, que suaren resseguint mil vegades aquell tirany per dur a vendre una càrrega de carbó... i mantenir així la seva família. Perquè jo sé que un d'ells podia ser un dels meus quatre avis, o vuit besavis o setze rebesavis... us heu aturat mai a pensar en la gentada que cada un de nosaltres tenim a darrera? Cada un dels que estau asseguts aquí té el següent arbre genealògic damunt les espatles:

1 fill, nat en 1970, té:

2 pares,	nats devers 1945
4 padrins	nats devers 1920
8 besavis	nats devers 1895
16 rebesavis	nats devers 1870
32 rebesavis	nats devers 1845
64 rebesavis	nats devers 1820
128 rebesavis	nats devers 1795
256 rebesavis	nats devers 1770

o així successivament...

Això vol dir que cent vint-i-vuit dels vostres avantpassats foren contemporanis de Napoleó, dos-cents cinquanta-sis ho foren de Mozart, cinc-cents dotze, de Bach...

I vos ha de constar que sense aquell esforç, aquella tenacitat, aquella voluntat de sobreviure, ni tu ni jo seríem aquí ara.

Es per això que me mereixen un respecte infinit aquestes petjades de la nostra microhistòria; tant, com a mínim, com la Seu -on hi treballà un Pere Morey al portal del Mirador- i francament molt més respecte que els grans palaus, monuments a la supèrbia, mentre que una barraca de carbo-ner és un testimoni de la lluita per la supervivència.

Es per salvar tot això, per poder-ho mostrar als meus néts com era Mallorca abans que l'empenyoràssim, que jo he estat disparant, com En Bernadet, MACS DE PAPER AMB UNA BASSETJA ECOLOGICA, amb l'esperança que serveixin per

qualque cosa, encara que just sia per trametre a un sol dels que sou aquí -senyor president, senyora directora- una certa inquietud i preocupació. Però d'aquestes coses no se n'han de pre-ocupar, se n'han d'OCUPAR.

I per ocupar-me de trametre aquesta inquietud és que escric més rondalles, una obra de teatre -un mimodrama que se va dir SAGRAN- i una novel.la, però no vull allargar massa aquesta xerrada, si el cas ja contaré els arguments als que vulguin romandre una estona més en haver acabat.

Per acabar vos parlaré una estoneta de la novel.la més coneguda que tenc publicada, la més bona, la més llarga, la més premiada, la més... bé, la més allò que vulgueu, perquè és la única novel.la que m'han publicat per ara, és "Pedres que suren", on el missatge ecològic és més subliminal, encara que al final l'explicit:

Baleos, el companyó de Herakles

-Hércules pels romans- assoleix reunir a les tribus de l'illa i rebutjar l'atac dels Pobles de la Mar, uns invasors del segle XIII a.C. I la novel.la acaba dient:

"Però encara davallaren una vegada i altra els Fills del Fred. Al segle V a.C. ens portaren el ferro, al V d.C. la destrucció pels vàndals de Genserik. I ara, trenta-tres segles més tard del temps de Baleos, han tornat una vegada més. Aquest pic han aixecat uns talaiots altíssims i quadrats darrera els quals, poc a poc, ens van encerclant als nadius. En Balesos ja fa molts d'anys que va morir, i ara sols els Fills del Drac ens podrien salvar.

Però en moriren tants a la batalla de Cala Pi que la llevar quasi es perdé.

Potser tu, lector, siguis un d'ells. Pots demostrar-ho".

Si hi ha cap Fill del Drac aquí dedins, ja sabrà el que vull dir.

I què ha de fer.

Moltes gràcies.

Mallorquídea

«Prêt a porter»

Velázquez, 6 tel. 7221 98

Avda. Compte de Sallent, 12 · Blanquerna, 3

tel. 7567 45- PALMA

HIPOTECA DE CABÒRIES

RAFEL CRESPI I RAMIS

A la nostra darrera entrega d'*HIPOTEQUES* ens congratulàvem perquè a un pre-Honorable se li havia girat una arruga de la llengua. El temps, jutge inefable, però, ha refredat la nostra eufòria, ha tallat el nostre orgasme i ens ha desmentit el cove de les bones intencions. Ja ho val! Dissortadament poguérem veure *al compañero Paco*, el 1er de Maig parlant sempre en castellà, no fos cosa que se'n despuntàs algun o *por respeto debido* al madriles de torn, convidat inexcusable a presidir l'ecumènic acte perifèric.

També, a la nostra darrera entrega se'ns quedà alguna cosa dins el gavatx i avui convé ventilar-la no fos cosa que ens produís maldeventre. Parlàvem de gent que se'n servia de la llengua per Hipotecar-nos les Cabòries. Hauríem d'haver afegit que hi ha algú, fill de la terra nostrada, que en temps difícils es ben o malguanyà l'au-reola de patum, d'essència pura i impúdica ensostrada més enllà del bé i del mal, i ara, gaudint d'aquest status llimbar ens vol fer creure que els bancs

de l'església ballen, o cerquen cinc peus al gat tot justificant per què ens hipoteca(quen) les cabòries.

No pretenc -algú bé que s'hi divertiria- instaurar ací una cacera de bruixes, no pretenc cap despatumització lliure i gratuïta, però aquest detall susdit no el vull passar per alt. SA CANOVA no s'ha d'urbanitzar. I en Josep Melià o bé no hauria d'haver agafat el cas de Bahia Nova S.A. perquè la cosa anava en contra dels seus principis ètics, o bé no ens hauria de voler untar els nostres crits proteccionistes amb el seu passat de patum immaculada quan algú, des de la premsa, li ha entimat la seva contradicció. La contradicció, la vergonya, si és que aquesta dama és compatible amb segon quina casta de gent, l'ha d'assumir tot sol. La defensa dels seus interessos personals no litigimen la hipoteca dels interessos del poble.

I parlant de contradiccions, d'interessos personals i altres herbes... Ens sobta, veure que cert periodista ciutadà, també autoproclamat progre des de la seva secció fixa al diari, ara

ha mudat de cantet. Abans el G.O.B. ho era tot: cívic, civilitzat, net, útil, necessari, imprescindible, únic, lícit, lleial, cortès, desinteressat...etc. Ara la mateixa voluntarista institució és tot el contrari: incívic, incivilitzat, inútil, innecessari, brut, cínic, mafiós, i fins i tot, finançat per déu sap quins poders ocults i secrets. Ja ho val... I tot aquest cantet per editar un tríptic en favor de Sa Canova. A veure si és ell qui està finançat per poders no tan ocults? Ningú no sol parlar de merda fins que no en duu els darreres plens...

ENTRE RUNES

PERE ESTELRICH MASSUTÍ

Acab d'arribar d'Itàlia. Al llarg d'una sèrie de dies he visitat, per una banda els llocs "de sempre" i per l'altra alguns dels racons amagats i que no es troben al costat de l'autopista.

A Roma, m'he deixat perdre; com tota ciutat antiga, Roma quasi es descobreix més si hom hi camina sense plànol, deixant-se guiar per l'olor de les pedres, que és l'olor de la història.

Curiosament, Roma no és el millor lloc per reconèixer els modes de viure de l'Imperi (Imperi així, en majúscula), millor recomanaria sens dubte una escapada a Pompeia (i encara més, si el viatger vol una cosa selecta i exquisida: Efeso. Però hem quedat que parlàvem d'Itàlia!).

Malgrat això, tant el Foro com el Coliseu, com la via Apia... impressionen una vegada i una altra el vianant. És necessari, però, fer córrer la imaginació. Tot el que no hi és pot imaginar-se. Al costat del Capitoli hom es torna com a creatiu.

Ara, de retorn a casa, rellegint la premsa dels dies a fora, m'adon que al turó del Palatino un equip d'estudiosos ha trobat els restes de la que podria ser la primera Roma, cap enllà el segle VIII a. C.. La ciutat de Ròmul i Remo. No són encara més que suposicions sense massa rigor, però crec que d'haver-ho sabut abans de partir, per ventura en un dels moments del meu passeig hauria imaginat veure... el llop.

HOVER Assessors

Assessoria Laboral, Fiscal, Comptable, Financera i Jurídica.

IMMOBILIÀRIA OLIVER MAYRATA

Compra-Venda, Lloguers, Traspassos, Peritatges

TECNO-BROKER CORREDORIA D'ASSEGURANCES

Assessoria Tècnica d'Assegurances

PROMOCIONS ANFE S.A.

Construccions i Rehabilitacions, Promocions

PUBLITEXTIL S.L.

Uniformitat, Publicitat i Reclams

Hover

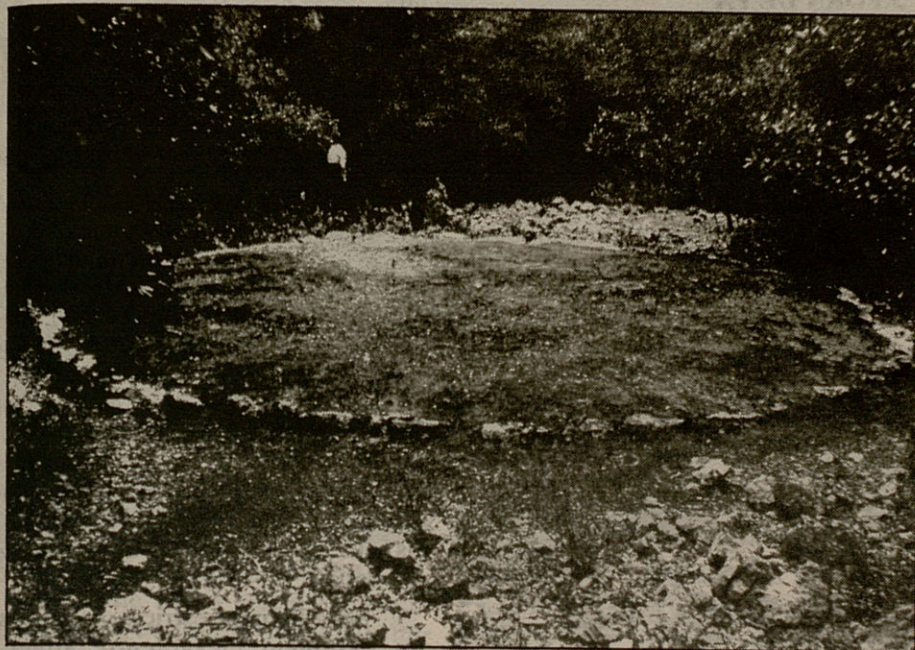
Julià Alvarez, 7 i 7A.- 07004 Palma

Tels. 203411-203630-206120-207821

SOCIETAT PRETURÍSTICA

L'ESVAÏT MÓN DELS CARBONERS

Fotografies: JOSEP CANALS I GOMILA/Text: GASPAR VALERO I MARTÍ

1. ROTLE ABANDONAT.

Vet aquí una imatge ben coneguda i familiar per a tots aquells que perden-o retroben-les seves passes per la muntanya. Es tracta d'un dels nombrosos rotlles de sitja de carboner. Constitueixen un dels elements més característics d'allò que hom ha denominat penetració antròpica tradicional, és a dir, activitats econòmiques pre-industrials, a la serra mallorquina, especialment a la muntanya baixa i mitjana, tot i que també se'n poden trobar a les serres de Llevant i fins i tot a contrades de marina. Els localitzarem per qualsevol indret, per insospitat que sigui: amagats entre l'espessa vegetació, oberts al cel enmig del pedreny deforestat o perduts entre l'esquerp rocam.

Avui en dia es troben generalment recoberts de terra i de carbonissa que tapen l'empedrat original i l'única pedra que es veu ara és la garlanda o perímetre del cercle. Moltes vegades apareixen ornats amb una catifa de molsa, com si es tractàs d'un símbol d'acceptació i d'integració dins la natura.

Però, tornem una mica enrera per tal de tornar donar vida a aquest món dels carboners, esvaït avui, però ple d'animació i de vitalitat fa poc més de

vint anys. Les fotografies de Josep Canals i Gomila, fetes la majoria entre els anys 1967 i 1968 seran les protagonistes d'aquest breu intent de revitalització.

2. BARRACA DE CARBONER

L'hàbitat dels carboners es trobava immers dins el terreny de la seva feina, l'anomenat "ranxo". Es coneix amb aquest nom la zona de bosc d'on el carboner havia de treure la llenya per fer

carbó i on havia de bastir el rotlle i la sitja, així com la barraca i altres elements per poder subsistir. Tenia una extensió variable, generalment entre 3 i 4 quarterades. L'elecció i contractació del ranxo amb el propietari de la finca on es trobava (o amb l'amo, en subarrendament, constituïa el primer acte del cicle de l'elaboració del carbó.

El segon pas era construir la barraca on romandre les llargues jornades del carbonejar que ocupaven la major part de la temporada, que anava de març (Sant Jose) a finals de setembre (Sant Mateu o Sant Miquel):

Bé passa la vida trista
un fadrí que fa carbó.
Jo us ho puc dir, bona amor,
que per fer coure un sitjó,
ha un mes que no us he vista.

La barraca sempre es trobava al costat de la sitja per poder tenir cura constantment del procés de cocció del carbó. Era una construcció molt senzilla. Les parets eren de pedra seca, sense argamassa ni cap casta de mor-

ter, i tenien entre un metre i una braça (1,67 mts.) d'altura. La planta i les dimensions són variades. Sempre cerquen l'adaptació més apropiada a les condicions del terreny i a l'estalvi d'energies i de material. No és estrany

trobar barraques que aprofiten les roques del terreny i les utilitzen com a parets. Les plantes més abundants són les de tendència circular, però també n'hi ha de quadrangulars i d'irregulars.

Les barraques de planta circular tenien sostre o coberta de forma cònica, anomenada de curucull, i les quadrangulars formaven dos petits aiguavessos, amb un tronc llarg i prim que feia de biga travessera. En qualsevol cas, aquest sostre es feia de troncs prim i branques recoberts de càrritx ben atapeït per fer front al mal temps, especialment la pluja.

La porta es tapava amb un feix ben lligat de llenya i de branques per donar protecció i evitar el pas de l'aire. Les barraques més grosses podien tenir porta amb llinda de pedra, però no era molt habitual. No hi havia finestres ni altres elements arquitectò-

nics remarcables, si exceptuam dues petites i rudes raconades de les parets interiors, una per posar-hi caliu i l'altra que podia fer funció de petit rebost o prestatge.

3. FORN DE PA

El forn de pa no mancava a cap ranxo important, especialment als més allunyats del poble o de les possessions. És tot un símbol de la vida d'autosuficiència i d'aïllament que havien de dur els carboners. També és una petita però il·lustrativa mostra de la capacitat de l'arquitectura popular i de la bona feina de tants d'artistes anònims.

D'entre els queviures que pujava el carboner al ranxo no hi mancava la farina ni el llevat que després de pastats s'introduïen dins aquest forn i en treien els pans que eren la base de la seva dieta.

Fets de pedra seca, tenen la part baixa plena, reblida, i la part superior formant falsa cúpula. La boca està emmarcada per pedres més regulars i grosses, i normalment té forma quadrada, però també n'hi ha de triangulars.

4. LA FAMÍLIA, LA LLAR ...

La subsistència no coneix comoditats. La lluita per la vida no sap què és el luxe ni necessita les seves dependències. No cal adaptar-se a la natura i als seus rigors si no s'ha deixat mai de ser natura.

Senzillament estricta, ja ho veis: un bastiment elevat entre arbres i branques per evitar l'acció dels animals, una gerra amb aigua, una senalla i una capsa amb queviures, un poal, quatre eines ... i un lleuger somriure de la filla del carboner que passa les hores jugant amb el ca i ambdós amb la natura.

El carboner sovint pujava a la sitja amb la família. La dona i els fills majors eren de gran utilitat en una tasca dura i que necessitava d'una vigilància continuada. La dona solia combinar les feines de "casa" (fer el menjar, assegurar el proveïment d'aliments i d'aigua), amb una valuosa ajuda en determinades feines com netejar la garriga, vigilar la sitja, triar carbó, etc.

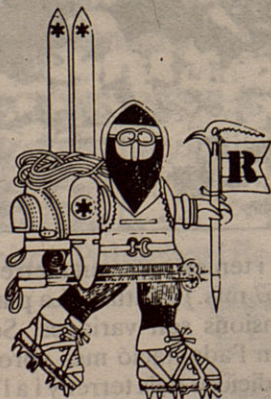
Com tu seràs carbonera,
soleta dins un pinar,
arribaràs a enyorar
ses mates de Son Burguera.

Els fills majors s'integraven ràpidament, com a aprenents de carboner, dins les tasques de la sitja, i molts d'ells continuaven el treball del pare:

Mon pare carbó va fer
fins a l'hora que es morí.
Carboner me va fer a mi,
perquè ell era carboner.

ESPECIALISTES EN ARTICLES
DE MUNTANYA, CAMPING I ESQUI

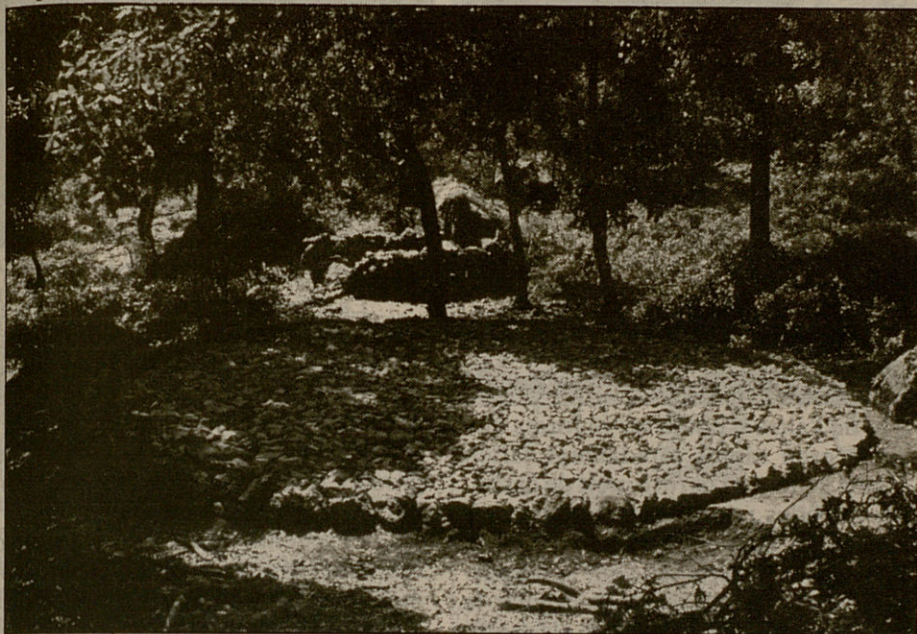

ES REFUGI

Pl. Palou i Coll, 10 (Banc de s'Oli)
Telèfon 71 67 31
07002 CIUTAT DE MALLORCA

Els fills petits podien quedar al poble amb familiars, però també podien pujar a la muntanya i viure amb els pares.

dreny petit) i "call vermell" (terra roja, molt seca i argilosa) i formen la solera o el trespòl damunt el qual es fa el foc.

5. ROTLLE DE SITJA PREPARAT.

El rotlle és un cercle a manera d'era de batre petita, d'uns vint o vint-i-dos peus de diàmetre (entre 6 mts. i 6,5 mts.). Es troba empedrat de tal forma que deixa uns canals per on circula un poc d'aire, suficient per coure la llenya i convertir-la en carbó sense cremar-la. La garlanda o perímetre del rotlle està feta amb pedres més grosses que l'empedrat central. Damunt l'empedrat es posa "reble" (pe-

6. TRONCS I ESCORÇA.

Una vegada fet el rotlle es començava a tallar la llenya. Generalment era d'alzina, en altra època més abundant a la nostra terra i que a més a més produïa un carbó de bona qualitat. No obstant això, també s'empraven altres castes de llenya, com de pi, d'ametller, d'olivera, i fins i tot d'ullastre i de boix si les necessitats així ho determinaven.

Els arbres que s'havien de tallar

eren prèviament seleccionats. L'antiga normativa estipulava que havien de superar el diàmetre d'una argolla de ferro que era ajustada al trono per comprovar si feia la gruixa convenient i es marcava fent una mosca al peu de la soca. Aquesta disposició, juntament amb la d'explotar el ranxo una vegada cada set anys permetia una regeneració positiva del bosc i un equilibri entre explotació i conservació. Però, és clar que aquests criteris no sempre es complien, i no són pocs els boscos desapareguts per explotacions de carboners exagerades o simplement mal planificades.

L'escorça de la soca o dels grans cimals se separava amb cura de la fusta i era venuda als adobadors de pells ja que tenia utilitat en el procés de tenyir i adobar cuirs i pells.

Per tallar s'empraven diversos tipus de destrals i unes serres de grans dimensions anomenades verducs. Per tragar la llenya al rotlle s'usaven els corbells.

7. SITJA COMPOSTA.

Quan la llenya ja era vora el rotlle, s'anava col·locant sobre ell de manera regular fins que s'arribava a acabar la pila o munt cònic d'ampla base que ara veim ja ben compost i ordenat. En primer lloc es posaven els troncos més gruixats al centre del rotlle, horitzontalment i deixant un buit central anomenat ull de la sitja en forma d'estreta xemenia. A continuació es posaven troncos més prims en posició vertical i fent cercoles concèntrics cap a l'exterior. Quan més prima era la llenya, més a la vorera anava.

Acabat el munt, es col·locava al seu voltant un cercole de pedres, situades de cantell, fent un petit badall perquè pogués passar-hi aire quan fos necessari per regular l'equilibri del foc.

8. SITJA A PUNT DE CREMAR.

La sitja s'acabava posant la braser, uns feixos de llenya prima i verda sobre els tronc. Per damunt s'hi escampava una capa de dos o tres centímetres de gruixa de terra fina per evitar qualsevol forat o respirall. La braser impedia que aquesta terra o la pluja ofegassin el foc. També s'anomenava braser a la capa de llenya prima, mata i càrritx, que se situava a la part baixa de la sitja i que servia per indicar que la sitja ja era cuita quan li arribava el foc.

L'ull de la sitja s'omplia de branques i petits bocins de llenya seca, anomenats bessons, i fullaca. Només restava calar foc a l'ull o tirar-hi calius i la sitja ja prenia. Calia bessonar o alimentar amb petits trossos de llenya sis vegades al dia. L'ull es tapava amb una planxa o amb un capellet de ferro.

9. SITJA CREMANT.

Una vegada la sitja estava encesa, el foc anava complint la seva missió: convertir la llenya en carbó. Això suposava un procés de cocció on tota l'aigua i altres substàncies són eliminades. S'arriben a perdre quatre quintes parts del pes originari de la fusta quan es converteix en carbó.

Aquesta cocció durava entre deu i quinze dies, segons les dimensions de la sitja:

Carboner, bon carboner,
què d'uis a dins es sarró?

- Jo duc sa meva suor
d'onze dies de sitger.

Era un procés delicat. S'havia d'anar molt alerta amb el vent, ja que podia cremar més la sitja d'un costat

que de l'altre o podia fer-hi forats que si no eren tapats ràpidament farien malbé la llenya i perdre molt de carbó. No debades una frase coneguda dels carboners afirma referint-se a la sitja que "el sol la dorm i el vent la desperta". No queda més remei que vigilar-la constantment i conèixer bé els canvis de combustió. Per això no hi ha res millor que tenir un bon olfacte per detectar les flaires noves anunciadores de canvis en la cocció.

Després es destapava la sitja i es deixava refredar el carbó. També es podia refredar amb terra porgada. No es podia apagar amb aigua, ja que perdria qualitat i, a més, l'aigua era escassa. Tanmateix, un dels trucs dels carboners per augmentar el pes del carbó i treure més beneficis era banyar-lo, malgrat la pèrdua de qualitat.

L'operació de treure el carbó s'anomenava triar, ja que al mateix temps de treure, també era seleccio-

nat. Es treia a cercles concèntrics, tal com s'havia posat, però a la inversa.

10. SÀRRIES PLENES DE CARBÓ

La mesura de pes del carbó era el quintar mallorquí, que equivalia a 42,300 Kgs. Una sitja de vint peus de diàmetre de rotlle podia produir uns seixanta quintars de carbó, és a dir, poc més de 2.500 Kgs. Les sitges més grosses podien acostar-se a una producció de quatre tones de carbó.

El sistema de transport del carbó eren unes grans senalles d'espart anomenades sàrries que es posaven dins els carros dels traguers i eren baixades als pobles i a la ciutat. Una sàrria pesava vuit arroves, és a dir, dos quintars (84,600 Kgs) i vuit sàrries feien una carretada. Els carboners venien el carbó als traguers i el preu es posava a tant el quintar i variava segons la qualitat del carbó. El final del cicle era quan els traguers venien el carbó als botiguers, i aquests als particulars.

Acabam amb una glosa de Pol·lença, tan senzilla com explícita:

Els carboners no són molts
qui sapin tocar guitarra
rosseguen el cul per terra
amb els calçons plens de pols.

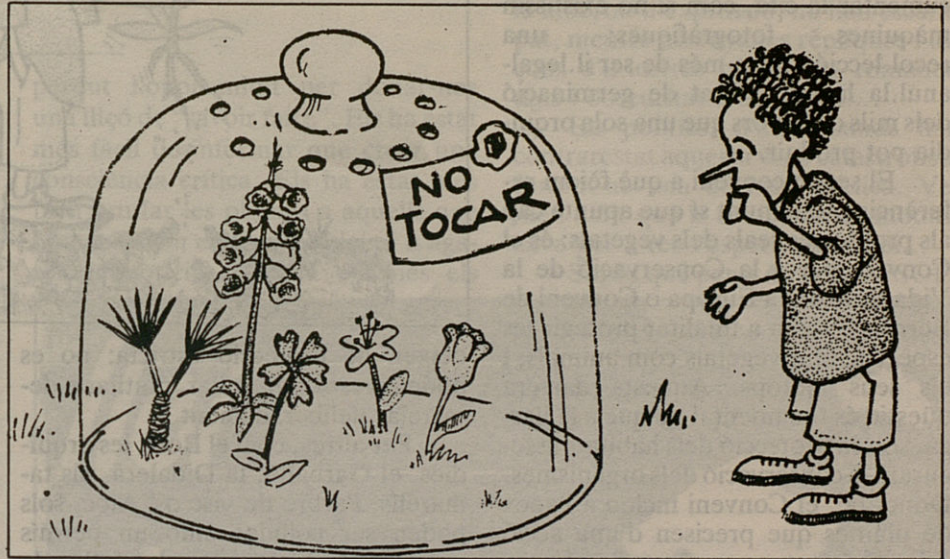
LA LLEI TAMBÉ PROTEGEIX ELS VEGETALS

JOAN MAYOLI I SERRA

Moltes persones pensen que aquest és un país que té un excés de normativa, i certament contemplar la munió de BOCAIBs, BOEs, BOPs que invadeixen profusament els taulells i prestatges de les oficines públiques dóna una base real a la idea. Però -sembla mentida- aquest és un país on no disposam, ni a escala autonòmica ni estatal, de dues lleis necessàries: la de Medi Ambient i la de Conservació de la Naturalesa. Circulen, de tant en tant, esborranys i avantprojectes, però la verdadera conservació significa un compromís jurídic, polític, administratiu i econòmic molt mal d'assumir si hom no hi creu. I fins ara, sembla clar que els qui comanden de veres no hi creuen amb massa entusiasme.

Aquesta situació d'horfandat normativa és atípica en el marc europeu on ens trobam. La major part dels estats, per no dir tots, disposen d'eines legals per a garantir la conservació de les espècies. No sols això: hi ha convenis internacionals que fan referència a aquests temes, inclosa la conservació del món vegetal. I l'Estat Espanyol, tant com a membre de la CEE com a nivell particular té ratificats els dos convenis que ens comprometen a conservar plantes: el CITES i el Conveni de Berna.

El primer, conegut com a Conveni de Washington, té la finalitat d'evitar que el comerç d'especimens silvestres pugui arribar a afectar la conservació de la fauna i de la flora. No és aquesta l'ocasió de descriure els mecanismes que crea, però sí val la pena comentar com en els seus anexos, que recullen totes les espècies de la flora mundial que podrien ser posats en perill per un tràfic (amb finalitats lucratives: plantes ornamentals o metèries primeres per a molt diversos usos) hi figura una espècie ben coneguda per tots els botànics i molts de pagesos: el Pa Porcí o Ciclamen de les Balears. No és que el conveni consideri en perill aquesta flor delicada, sinó que pre-

Il·lustracions de Biel Bonnin

veu que un ús comercial a partir de les poblacions silvestres podria afectar-la negativament. Li són d'aplicació, en conseqüència, les mesures de control d'importació i exportació establertes pel conveni, prou complexes (com a moltes d'altres espècies, sobre tot flors i cactus exòtics).

Tanmateix, aquest no passa de ser un perill hipotètic (afortunadament) per al nostre Pa Porcí. Fins avui, la flora de les Balears ha estat afectada per altres problemes: l'alteració o destrucció de biotops, la recol·lecció excessiva per finalitats co-

merciars directes (fusta, propietats medicinals, fibres) o per finalitats científiques (!).

Potser aquest darrer punt pugui sorprendre algú, però és lamentablement cert: fins fa pocs anys, els botànics mantenien activíssims intercanvis entre herbaris, i la planta rara tenia més valor; tots volien tenir la "seva" pròpia col·lecció, i la protecció de la natura no estava ni de molt a l'ordre del dia. Sembla que aquesta fou la causa (per ventura no única) de l'extinció d'un endemisme menorquí, la *Lysimachia minoricensis*, afortunada-

Embat

llibres

Pge. Part. Papa Joan XXIII, n.º 5-E

Centre Comercial «Los Geranios»

07002 Palma de Mallorca

Tel. 71 33 50

El divendres obert tot el dia

ment en vies de recuperació a partir del conreu en jardins botànics d'unes llavors conservades a una col·lecció científica (la qual cosa demostra que voler fer gremis de bons i dolents és un simplisme inacceptable). Encara avui -tot s'ha de dir, si pot ajudar a la reflexió- botànics sincerament conservacionistes recol·lecten alguna orquídia única a Mallorca, per confirmar o documentar la cita, com si no existissin màquines fotogràfiques; una recol·lecció així -a més de ser il·legal- anul·la la possibilitat de germinació dels mils de llavors que una sola orquídia pot produir.

El segon conveni a què fèiem referència més amunt sí que apunta cap als problemes reals dels vegetals: és el Conveni per a la Conservació de la Vida Silvestre a Europa o Conveni de Berna. Té com a finalitat protegir les espècies, tant vegetals com animals, i els seus biòtops. Aquesta darrera qüestió és fonamental, ja que a la llarga, sols la protecció dels hàbitats assegurarà la conservació dels organismes. Doncs bé, el Conveni inclou a l'anex de plantes que precisen d'una acció prioritària tot un conjunt d'endemismes balearics (*Centaurea balearica*, *Ranunculus weyerli*, *Daphne rodri-guezii*, etc.).

Un Conveni, ratificat per les corts generals, té nivell de llei orgànica. Però la seva redacció sols compromet a l'Estat (entès com a govern i administració) ja que la fórmula és: "Els Estats Membres promouran la protecció..." Què n'hem fet, aquí, amb el Conveni de Berna?

Alguna cosa, però insuficient. Malgrat que no hi ha una base legal clara, s'han publicat una sèrie de decrets i ordres ministerials per a la protecció de les espècies vegetals -incloses o no en el Conveni- que ho necessitaven a judici dels tècnics i de botànics de la Universitat o privats. Aquestes normes han hagut d'arrelar-se a la "Ley de Montes", que facultava l'Estat a intervenir sobre la propietat privada per assegurar el manteniment de tots els productes forestals, i és veritat que una orquídia o una falguereta aquàtica són "productes forestals" (per ventura atípics).

Així, hi ha tota una sèrie de plantes (els endemismes més rars, el clave-ll de penyal, algunes saladines, l'orquídia de prat, la palònia, el Pí de Llorens, la primavera, el teix...) que gau-

deixen de protecció estricta: no es poden arrabassar, tallar, mutilar o des-sarrelar deliberadament.

Per altres, com el Boix, les orquí-dies, el Garballó, la Didalera, els ta-marells, l'arbre de visc o l'Aloc, sols poden ser collides amb un permís previ (amb l'excepció de les fulles de garballó per fer llatra, que es poden recollir lliurement); i finalment en cas de collita comercial o industrial de murta, camamilla o altres, cal també autorització.

La normativa és clara, però ja dèiem al principi que tal vegada insuficient, perquè la norma és un instru-ment, no una finalitat. Tampoc basta protegir les espècies, sinó que cal con-servar els biòtops, i això s'aconsegueix amb altres mesures, fonamentalment una gestió conservacionista de les localitats de major interès botànic: de res serveix protegir el teix si un foc (tal vegada autoritzat per a socorrar cà-rritx de pastura) destrueix l'arbre. O protegir la primavera o una altra herba si un excés d'herbívors domès-tics les se cruseixen: és poc probable que el xot o la cabra coneguin les dis-posicions del Butlletí Oficial...

Però les normes, bé que insufi-cients, són necessàries, ja que fan pa-tent una voluntat oficial de conserva-ció, fan possibles inversions públiques per projectes de recuperació (com els bancs de llavors o la constitució de re-serves botàniques) i tenen també un paper didàctic i pedagògic; tal vegada aquest article no és sinó una mostra d'aquest darrer caire.

MITES

TONI MARIMON

Diuen que la història no inter-ressa. Pot ésser. Però els nord-americanos han aconseguit mitificar les grans gestes de la seva història el mateix que esdeveniments absolu-tament insignificants. Així, tots co-neixem des de petits les guerres d'Independència, o de Secessió nord-americanes, les peripècies i malifetes de bandolers com Jesse James o Billy the Kid, les fetes del setè de cavalleria o dels "marines", la vida dels jueus de Nova York o la dels negres del Sud, però no hem vist mai res sobre les Conquistes de Mallorca i de València, la Revolta Forana i les Germanies, els bando-lers i els corsaris del XVII, les gue-rreres de Successió i del Francès, i ben poc sobre les revolucions i con-trarevolucions del XIX i el XX.

Un ús intel·ligent de la nostra història, sense caure necessària-ment en la parcialitat i la manipula-ció a la que ens han acostumat els anglosaxons, podria donar argu-ments a dojo pel cine i la TV, de tal manera que es dificultaria l'acultu-ració alhora que es potenciarien els sentiments nacionals.

CONSIDERACIONS ENTORN D'UNA SENTÈNCIA

RAFEL CRESPI RAMIS

El dia 30 de juny es donà a conèixer la sentència del T.C., del 23 del mateix mes, sobre cinc articles de la llei de Normalització Lingüística aprovada per *majoria absoluta* pel Parlament Balear i que el Govern Central impugnà.

Les reaccions davant aquest fet foren variades i contradictòries, anaren des de la indignació a la indiferència, i fins i tot, malgrat que no ho vulguem, algú se'n congratulà -Que Déu el perdoni!-

No pretenc analitzar tot l'espectre de les reaccions però sí que m'agradaria aturar-me una mica a comentar-ne dues de significatives: d'una banda, la de la premsa i de l'altra, la dels polítics.

D'entrada he de dir que varen ser dues reaccions quasi antagòniques: mentre la premsa en general -i la més groga en particular- donava la notícia en to catastrofista, els polítics maldaven per restar-li importància, a la sentència.

La premsa va pixar ferm fora de test amb la seva tràgica visió. No perquè el fet no fos, tràgic; sinó perquè hom tenia la impressió que s'alegraven que s'hagués produït. Hom tenia l'amarga impressió que aquells llampanants titulars no feien més que donar ales als sempiterns enemics de la llengua i gairebé els confirmaven que tenien raó, que la raó els vessava quan deien que el català no servia per a res, que no ha d'esser obligatori a les escoles... Que no s'ha d'imposar, diuen...

Em sembla que una vegada més l'esperit mercantilista, la venda fàcil, el fariseïsm ha traït les nostres empreses periodístiques, les fàcils trenta monedes d'or han encisat més que l'ètica (in)formativa. S'han decidit pel viarany més fàcil i també pel més mediocrè, pel més ambigu... Hem notat a faltar la serietat i el rigor, potser han

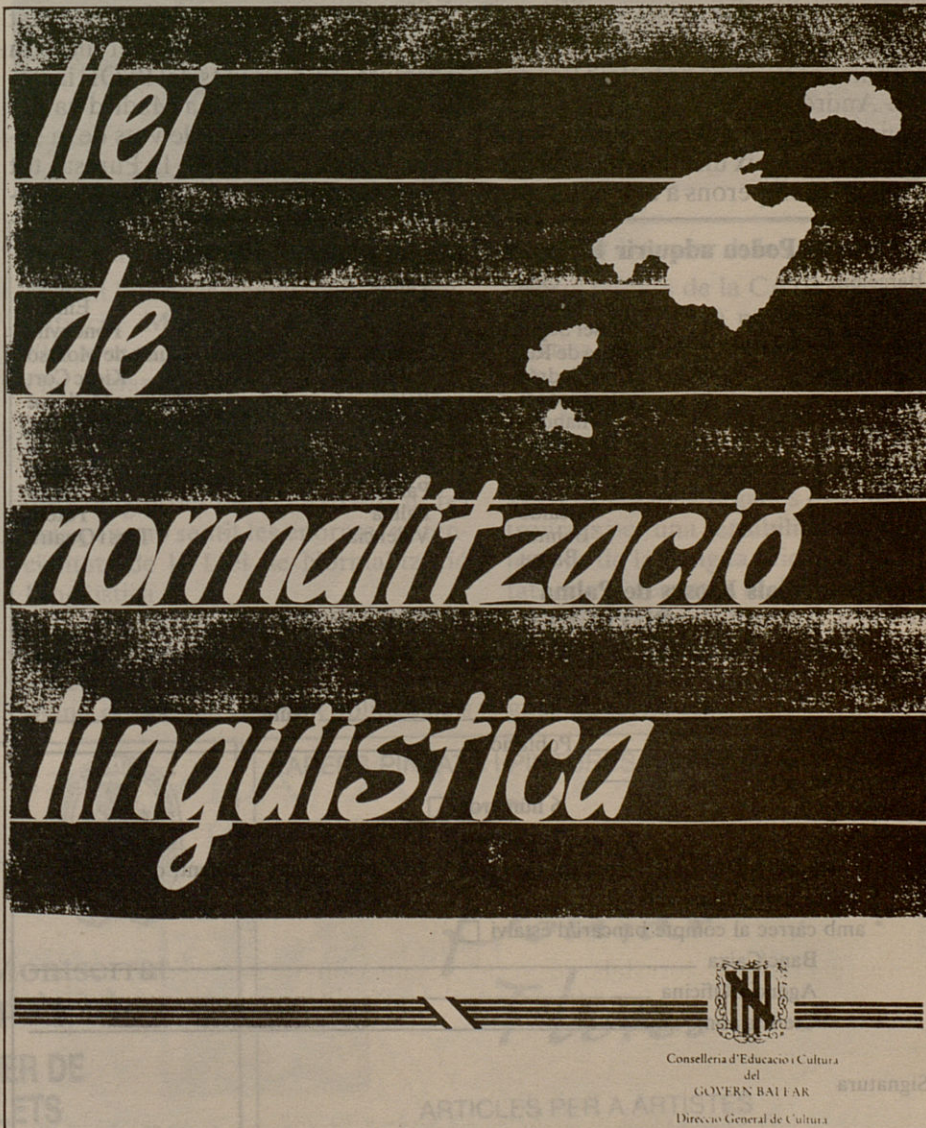
perdut l'oportunitat per donar-nos una lliçó de "savoir faire". Els ha estat més fàcil desinformar que crear una consciència crítica. Els ha estat més fàcil estufar les plomes a aquells que només miren el diari de biaix i n'agafen la notícia per allà on més els

convé. Els ha estat més fàcil assumir el paper de bugadera intoxicadora que no servir el compromís de lleialtat a la seva terra, a la seva pàtria.

Crec que en aquest tema -el de la llengua- algun dia la història els haurà de demanar comptes. Quanta literatura gonellista i anticientífica, en ares de la llibertat d'expressió, no han escampat, mentre assenyades rèpliques i lliçons d'il·lustres professors romanen dins l'obscuritat d'un calaix!...

Els polítics, d'altra banda han contrarestat aquesta visió catastrofista fornint-ne una de més idíl·lica. Venien a dir que la sentència no modificava per a res l'esperit de la llei...

Supòs que per a AP-UM i PSOE,

Una llei de gran potencialitat menystinguda per les nostres institucions i organismes públics

partits que tenen en les seves mans la clau de la N.L., la llei segueix essent vàlida. Qualsevol esquinçall de la llei que en restàs ja els vendria ample; pel cas que li fan!... i pel que li pensen fer!... En aquests dos anys de vigència, la llei no ha passat d'ésser un objecte de decoració, un "mobllarro" que els ha caigut damunt i no saben sols on ficar-lo.

Què ha fet la Conselleria de Cultura d'ençà que s'ha aprovat la llei? A qui haurem de demanar comptes, quan d'ací a un any, alguns terminis que assenyala la llei s'hauran exhaurits i restaran impunement incomplerts? Quin tribunal, defensor o síndic emetrà sentència assenyada i justa contra els incomplidors de la llei?

Què fa el Ministeri d'Educació -que no vol transferir les competències- per dur a terme una tasca d'inspecció ferma i rigorosa davant l'incompliment flagrant de la llei? Per què Don Andrés Crespí, no es banya mai religiosament en aquesta qüestió i tot d'una que sorgeix una mínima veu dissident posa emperons a balquena, és a

dir restringeix allò que la llei permet en el camp de l'ensenyament en català?·

Quan podrem trobar, a l'administració, perifèrica o no, un imprès escrit exlussivament en català? Quan es facilitaran la legalització d'emissores que contribueixin a la normalització de l'idioma? I, sobretot, quan els organismes públics, les nostres institucions, els ajuntaments... es relacionaran entre si oficialment i normalment en català? Quan...etc.

Es farà alguna cosa perquè el català no esdevengui un fòssil inerte, definitivament irrecuperable?

Hem d'acatar la sentència; és un dels principis bàsics de la convivència democràtica, però aquesta sentència mai no s'hauria d'haver produït perquè la llei mai no s'hauria d'haver impugnat. No s'hauria d'haver impugnat perquè va ésser aprovada per majoria absoluta, amb els vots del PSOE inclosos, i el mateix partit a Madrid va desautoritzar la vintena de vots de la sucursala del Carrer de la Puresa, tot en ares d'un malentès socialisme soli-

dari i "les grossíssimes responsabilitats de govern" -(Paraules de Moll). I mentrestant, aquí es fa el doble joc, el doble joc de la confusió, el doble joc de les incerteses i les impotències. Pegats foradats tan sedants i infructuosos com "Socialisme i Autonomia" conviuen amb el marcatge ferri de l'Aparell central o unes manifestacions contundents assenyalant que l'únic nacionalisme del PSOE és l'espanyol. Tot això ha de comportar forçosament un genocidi cap a les altres manifestacions que no es poden enquadrar dins aquest nacionalisme, cap a les altres manifestacions culturals i ètniques que intenten surar a l'Estat Espanyol.

És cert, contradient la impressió de la premsa, que la sentència no retalla teòricament -la praxi, ai la praxi!, això són figues d'un altre paner- cap dels drets lingüístics dels catalans, que el català és un idioma tan vàlid i tan necessari com abans d'aquesta dissortada sentència, que cap gonellista, autòcton o d'importació, pot sentir-se satisfet perquè el català no ha estat rebaixat fins on voldrien. Però si no ha afectat l'esperit de la llei -com han escainat els polítics en to de disculpa- sí que afecta l'esperit general del tractament de les llengües minoritàries que malviuen a l'Estat Espanyol. Amb aquests plantejaments promoguts pel poder judicial, la plena igualtat jurídica no queda mai garantida. Amb actuacions d'aquest tipus l'ús quotidià de la llengua serà més anormal encara perquè si perdem una mica de terreny en l'aspecte jurídic, el que perdem en l'aspecte pràctic es multiplica en progressió geomètrica. No hem d'oblidar que des del decret de Nova Planta ençà mai la situació jurídica ens havia estat tan favorable, però no deixa d'ésser cert que des d'aquesta data ençà la nostra llengua no enregistra uns tan baixos índexs de parlants. I com diu Fuster, una llengua no es perd perquè la prohibixin, sinó perquè no s'usa.

Amb actuacions com aquesta hom té la impressió que l'article 3.3 no és de la Constitució, que hi és per planta, per quedar bé..., que és també un poc inconstitucional, a no ésser que pensin que conservar una llengua consisteix en agafar mitja dotzena de parlants i aficar-los a una mena de reserva, talment com un arqueòleg dipositaria una peça al museu. Sí és així, que Santa Llúcia els conservi la vista...!

Podeu adquirir EL MIRALL a les següents llibreries:

Barcelona	Ona	Palma	Biblos
Campos	Colom	Palma	Embat
Ciudadella	Roser Seguí	Palma	Fondevila
Eivissa	Vara de Rei	Palma	Jaume de Montsó
Inca	Casa Pedrós	Palma	Kiosc Cort
Inca	Espirafocs	Palma	Llibres Mallorca
Inca	Vilanova	Palma	Papereria Mallorca
Manacor	Xalor	Palma	Pitiüsa
Maó	Catalana	Palma	Quart Creixent
Maó	Catòlica	Palma	Selecta
Palma	Alcaide	Palma	Totem
Palma	Balmes	València	Tres i Quatre
Palma	Barou		

I als principals Kioscs de Palma

BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./a. _____

Adreça _____

C/ _____ Núm. _____ Pis _____

Codi Postal _____ Població _____

Telèfon _____

Se subscriu a _____ 6 números ☐

_____ 12 números ☐

de la revista EL MIRALL, al preu de 1250 ptes. i 2500 ptes. respectivament, que pagarà:

* contra rebut a domicili ☐

* amb càrrec al compte bancari/d'estalvi ☐

Banc/Caixa _____

Agència/Oficina _____

Cte/Lta núm. _____

Signatura _____

L'OCB INFORMA SOBRE LA SENTÈNCIA DEL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL QUE ANUL·LA QUATRE ARTICLES DE LA LLEI DE NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA DE LES ILLES BALEARS

Els drets lingüístics dels qui viuen a les Illes Balears no han estat modificats perquè no s'ha atacat el bessó de la Llei

La premsa de dia 30 de juny va informar que el TC havia declarat inconstitucionals els arts. 5.2, 7.1, 13, i 20.2 de la Llei de Normalització Lingüística, en sentència del 23 dels mateix juny. Aquesta sentència els diaris la presentaren en to catastrofista, com si la Llei hagués perdut el seu objectiu. L'endemà, i per orientar de l'alcanc jurídic de la sentència, l'OCB en va fer una valoració d'urgència i va remarcar que l'anul·lació dels arts. esmentats es refereix sobretot a qüestions de forma i de procediment, ja establert en anteriors sentències del mateix Tribunal, i que els drets lingüístics dels qui viuen a les Balears són els mateixos perquè els articles anul·lats no afecten el nucli de la Llei.

El Constitucional no ha fet més que refermar la seva interpretació sobre les Lleis de Catalunya i el País Basc, de 26 de juny de 1966. En concret, els arts. 5.2 i 7.1, molt semblants a la Llei de Normalització Lingüística de Catalunya, ja havien estat declarats inconstitucionals per raons de caràcter formal. També era d'esperar la mateixa decisió per a l'art. 20.2, ja que l'Estat té la competència exclusiva en la regulació de la titulació. En canvi, es confiava que l'art. 13 seria declarat constitucional, encara que ja existeix un decret de l'Estat que regula positi-

Bartomeu Colom i Pastor, és assessor jurídic de l'OCB i membre de la Junta Directiva

vament l'ús de la llengua dins l'Administració Militar. Finalment, l'art. 10.2, que també havia estat impugnat, s'ha declarat constitucional.

L'anul·lació dels quatre preceptes de la Llei no té la més mínima importància des del punt de vista dels drets lingüístics dels ciutadans, ni rebaixa en cap sentit les enormes potencialitats de la Llei de Normalització Lingüística.

Preocupa especialment l'OCB la manca de rendiment que es treu dels articles en vigor, a causa, fonamentalment, de la feble voluntat política dels

poders públics de la CAIB, vertaders responsables de la normalització lingüística, segons l'art. 14 de l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears.

La valoració jurídica de la sentència no contradiu el sentiment de veure com els assenyats i raonables avanços legals a vegades es veuen estroncats per una sensibilitat sobreprotectora de la llengua oficial a tot l'Estat, que ni respon a la demanda social de les Illes Balears ni està d'acord amb l'obligació bàsica constitucional d'especial i efectiva protecció de les llengües minoritàries.

AGÈNCIA IMMOBILIÀRIA FERRER

Miquel Àngel Ferrer Montserrat
(Assessoria jurídica pròpia)

COMPRA, VENDA I LLOGUER DE RÚSTIQUES, PISOS I XALETES

Pl. Major, 1. 2n. Tels. 71 31 88 - 71 53 63
07002 PALMA DE MALLORCA

PAPERS PINTATS I PINTURES MARCS I MOTLLURES

*Casa
Domar
Flores*

ARTICLES PER A ARTISTES
Sant Miquel, 77 - Tel. 72 14 83
07002 PALMA DE MALLORCA

HISTÒRIES AL CAPSAL DEL LLIT

Abans de deixar-nos endur cap el món dels somnis, convé tenir tres coses a prop del comodí: un tassó d'aigües preclares, un orinalet de porcellana pintada a mà i una història escrita, per a encetar els fantasmes del paisatge oníric.

FLORS A LA GUERRA

RAPHEL PERRER

Imaginem que ens trobam al cinema. Un film d'intriga. Les escenes, després del crim, desfilen encara sense un sentit conjuntat.

Una mà que coneix tota la trama juga amb nosaltres, i fins el darrer moment no desvetllarà l'assassí. Ara miram les imatges, sense comprendre, i ens demanam: qui, com, per què?

Els sospitosos passen per la pantalla, parlen, prenen el te a jardins de delícia anglesa o a dolços vaixells de

somni. De sobte, enmig d'una acció qualsevol, la mà que coneix tot l'argument ens vol donar un indicatiu de qui podria ser el criminal i, què fa? la càmera s'entretén amb estudiada intenció sobre una imatge, potser uns segons de més? I al públic li surt la sospita... aquella mirada d'Elisabeth, tant de temps sobre la pantalla... Allò vol dir alguna cosa, ens assenyalava una intenció, angoixa, nerviosisme, culpabilitat de la protagonista?

Uns segons de pel·lícula hàbilment realitzats fan que l'espectador tenguí una sensació de claredat, d'apropament a la Veritat... S'encén una llumeta... Però la mà del guionista és més poderosa, i tanmateix no ho entendrem tot fins que guaiti el THE END, entre triomfals notes musicals, marcant el fi de l'esdeveniment policíac.

Una imatge un poc massa llarga (amb intenció), o agafada des d'un angle estrany ens havia incitat a intuir la veritat, a descobrir la identitat de l'assassí, com ara ho podem fer nosaltres, mirant la flor amb què la dama subtil desafia la força de les armes... El final de la història del Món ja està escrit al llibre dels planetes i de les estrelles, però just ara... què vol dir aquesta estampa de la dama i els soldats? Quan coneixerem aquesta trama al complet?

*"La guerra és una cosa
massa greu com per
confiar-la als militars"*
(Clemenceau)

LLIBRERIA ANTICUARIA
RIPOLLLIBROS
ANTIGUOSLAMINAS
GRABADOS

San Miguel, 12 - Tel (971) 72 13 55 - Apartado 338
07002 PALMA DE MALLORCA

LA XARXA DE TELEVISIÓ A LES ILLES

MIQUEL NICOLAU*

També a les Illes, tant a Balears com a les Pitiüses, es poden rebre les transmissions de la Televisió de Catalunya en bones condicions i amb un gran nivell de cobertura.

A la serra d'Alfàbia hi ha instal·lat el reemissor principal que proporciona senyal a les Illes. Aquest reemissor dona cobertura a tot el pla de Mallorca, Palma, Inca, Manacor, Felanitx, Sóller i Sa Pobla, a més de subministrar el senyal als reemisors de Menorca i les Pitiüses.

Amb les últimes modificacions realitzades en aquest emissor d'Alfàbia, es rep el senyal del Tibidabo i, a través d'un sistema auxiliar amb diversitat d'espai, es transmeten les emissions de TV3 en perfectes condicions. Cal assenyalar com a nota curiosa que el senyal de TV3 a les Illes arriba en sistema dual de so, mentre que encara hi ha zones del

Cal assenyalar com a nota curiosa que el senyal de TV3 a les Illes arriba en sistema dual de so

Principat que no tenen aquesta possibilitat.

En aquest moment, encara que la potència amb què emeten és inferior a la de TVE, les imatges arriben perfectament als reemisors i, segons els nostres càlculs, amb l'entrada en funcionament del reemissor de Sant Salvador amb una potència de 200 vots i 360w., cobrim actualment el 90% o més.

Els repetidors de l'illa de Ma-

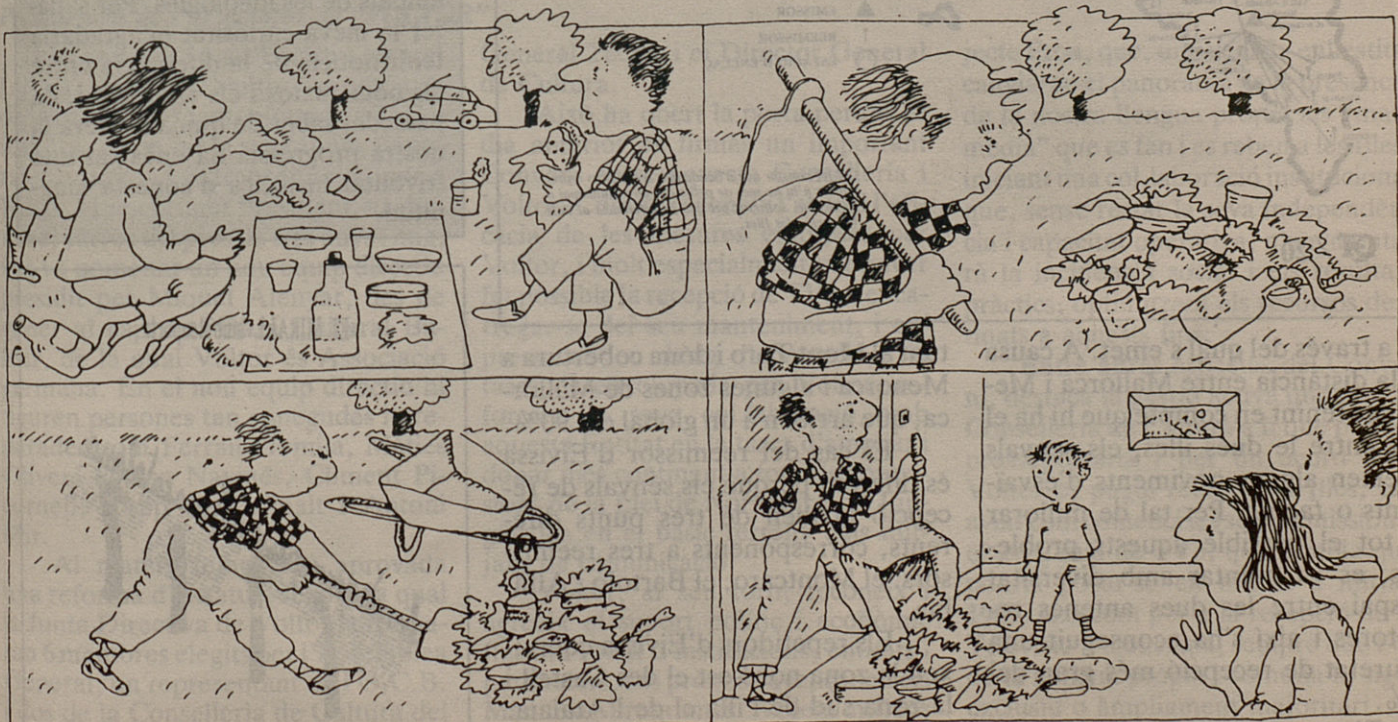
llorca donen cobertura a zones concretes que detallem a continuació:

Cobertura del repetidor d'Alcúdia: Alcúdia, Port d'Alcúdia i Port de Pollença; del de Pollença: Pollença; del de Capdepera: Capdepera i Cala Ratjada; del del Far de Capdepera: Zones de l'est de Mallorca pròximes a Capdepera; del de Font de Sa Cala: Font de Sa Cala i zones de Cala Ratjada; del de Son Cervera: Son Cervera i Cala Millor; del de Calvià : Calvià, Palma Nova, Santa Ponça, Peguera, Costa d'en Blanes, Sol de Mallorca, Portals Nous i Costa de la Calma; del d'Andratx: Andratx, Port d'Andratx i s'Arracó; del d'Artà: Artà; del de Mancor: Mancor, zones d'Inca i Caimari; del de Bunyola: Bunyola; i del de Lluc: Lluc.

El reemissor de Menorca rep el senyal principal d'Alfàbia pel canal

HISTÒRIA SENSE PARAULES

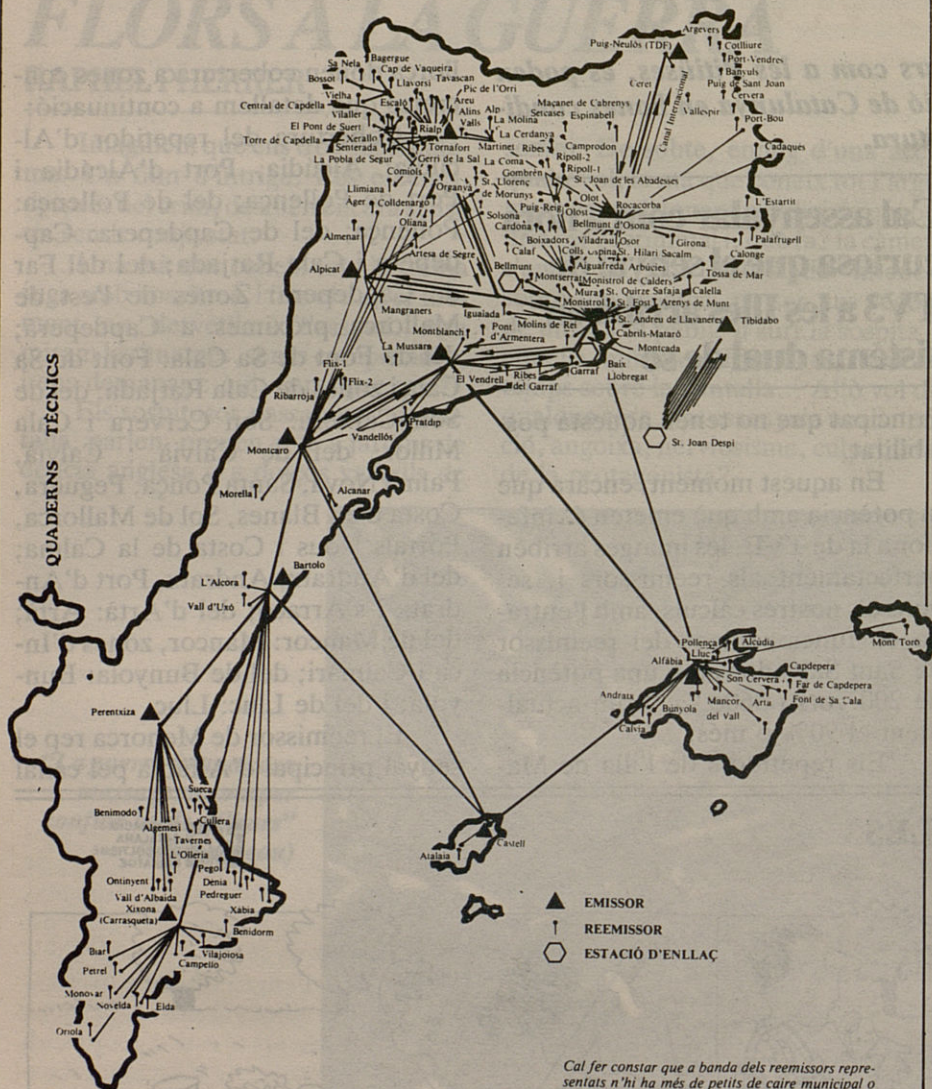
FEDERACIÓ
CATALANA
D'ESCOLTISME
I GUIATGE

TV3 ALS PAÏSOS CATALANS

Situació dels emissors i reemissors per a la captació de les imatges de TV3 arreu dels Països Catalans

Cal fer constar que a banda dels reemissors representats n'hi ha més de petits de caire municipal o particular, sobretot pel que fa referència al País Valencià i les Illes.

QT / 20

LA FRIVOLITAT DE LA HISTÒRIA

PEP MESSA

He llegit que enguany, a l'URSS, els estudiants no s'havien d'examinar d'història. Crec que el diari que publicava la notícia no fantasiejava perquè fins i tot n'explicava el motiu. Deia que els llibres que s'empraven contenien falsos historietes i que, fins que no es publicassin els que explicarien els fets tal com veritablement havien succeït, era millor no insistir en la reiteració d'uns coneixements enganyosos.

Això, ja de per si prou significatiu, explica la manipulació dels processos educatius i mereix el comentari sobreposat de tot el que s'esdevé a l'URSS, miratge lluminós d'àmplies capes "progres" de la nostra societat. Em tem que, a partir d'ara, serà difícil fer servir aquest miratge com a projectil llençat als corruptes governs imperialistes causants de tots els mals de la humanitat, perquè els imperialistes rebran en els nous llibres un altre tractament, supòs, més ajustat a una anàlisi que resisteixi millor els embats de les ideologies. Per satisfer la meua curiositat m'agradaria tenir notícia de la diferència entre els nous textos i els anteriors i, de passada, saber de quina manera la nostra progressia ha encaixat una frivolitat històrica d'aquesta magnitud.

27, a través del qual s'emet. A causa de la distància entre Mallorca i Menorca i tenint en compte que hi ha el mar entre les dues illes, els senyals pateixen alguns noviments d'esvaïments o *fading*. Per tal de millorar en tot el possible aquests problemes, es va muntar amb diversitat d'espai entre les dues antenes receptores i així s'ha aconseguit una seguretat de recepció més gran del 90%.

El reemissor en qüestió està si-

tuat al Mont Toro i dona cobertura a Menorca i algunes zones de Mallorca, que arriben a un global del 90%.

El cas del reemissor d'Eivissa és diferent perquè els senyals de recepció arriben de tres punts diferents, corresponents a tres reemissors: el Montcaro, el Bartolo i Alfàbia.

Els repetidors d'Eivissa cobreixen la zona nord-est el des Castell i la zona sud de l'illa el de l'Atalaia.

*Cap de la Xarxa Voltor

«EL MIRALL» amb el suport:

LA CONSELLERIA DE CULTURA FIRMA UN CONVENI DE COL·LABORACIÓ AMB L'ASSOCIACIÓ VOLTOR

CONSOLIDACIÓ INSTITUCIONAL DE L'ASSOCIACIÓ VOLTOR

Presidència de l'assemblea de "VOLTOR"

Dijous dia 14 a l'Estudi General Lul·lià, l'Entitat Voltor, promotora de la recepció i manteniment de TV3 a les Illes, va reunir la seva Junta General, Ordinària i Extraordinària. Ignasi Ribas, el seu primer President, va deixar el càrrec després de tres anys i mig, i es va nomenar un nou equip directiu presidit per Miquel Alenyar, des de gener al cap de l'Obra Cultural Balear, de la qual Voltor és Associació germana. En el nou equip directiu hi figuren persones tan conegudes i preparades com Ferran Gomila, Maties Oliver, Ferran Navinés, Climent Picornell, Josep A. Grimalt i Antoni Mir.

Al mateix temps fou aprovada una reforma d'Estatuts segons la qual la Junta Directiva de Voltor la formaran 6 membres elegits per l'Assemblea General, un representant de l'O.C.B. i dos de la Conselleria de Cultura del Govern Balear, que seran el Secretari

General Tècnic i el Director General de Cultura.

Això ha obert la porta perquè el dia anterior es firmàs un important Conveni entre aquesta Conselleria i Voltor. Cultura reconeix l'abast i l'eficàcia de les mesures empreses per Voltor, i molt especialment per haver fet possible la recepció de TV3, i encarregar-se del seu manteniment, i expressa el seu desig d'aportació a la tasca desenvolupada per Voltor, reforçant la seva col·laboració amb aquesta Entitat en la tasca d'ampliar i donar més contingut a totes les previsions de la Llei de Normalització Lingüística en el bàsic terreny dels mitjans de comunicació.

Voltor, al seu torn, reconeix i agreeix el suport polític i econòmic fins ara rebut d'institucions, entitats i particulars, i es proposa avançar en els Manifests-Programes "Volem mitjans de comunicació en català, ara!" i Pro-

jecte Proa, que, una vegada enllestits, canviaran el panorama de la presència de la nostra llengua pròpia als "mass media" que es fan i es reben a les Illes, iniciant una col·laboració institucional que, sense restar la seva independència i capacitat operativa, n'augmentarà la incidència social i els resultats pràctics, optimitzant els recursos destinats a aquests fins.

Entre altres aspectes del Conveni, destaca la gestió activa que farà la Conselleria de Cultura a fi que per via pressupostària i per un acord amb Voltor es pugui rebre a les Illes, tan aviat com comenci les seves emissions, el 2^{on} Canal de TV3, que sembla que podria posar-se en marxa a mitjan 1989; així com per a la recepció de la Televisió Valenciana, sempre que l'ús de la llengua pròpia i comuna hi sigui exclusiu o àmpliament majoritari.

JOSEP DE CREEFT A SA FORTALESA

JAUME TORRES I ESTRADÉ

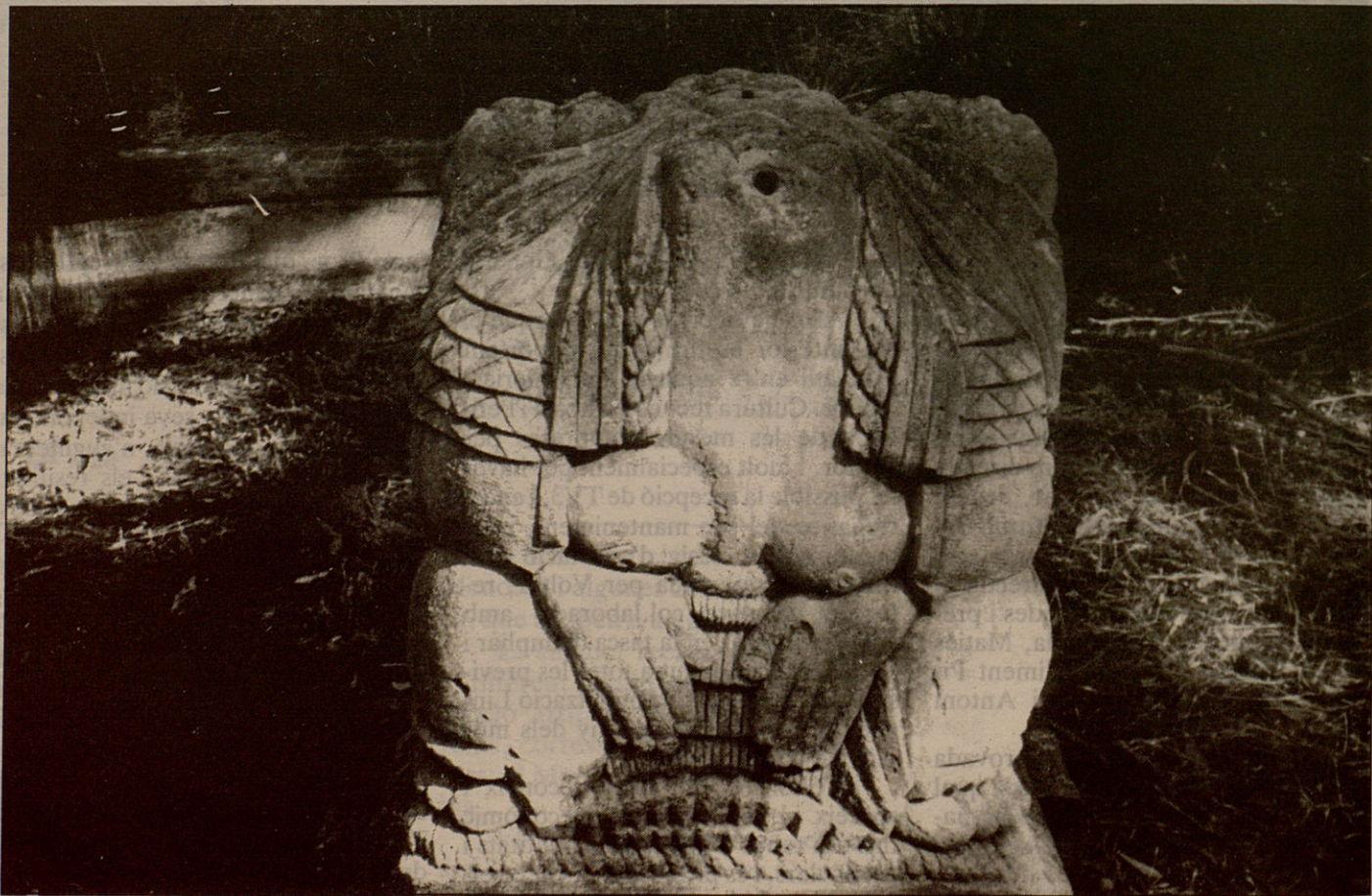
Ja fa un grapat d'anys la Fundació Joan Miró de Barcelona va retre un homenatge a un català universal força desconegut, l'escultor Josep de Creeft. Amb sorpresa vaig descobrir en el muntatge unes fotografies relatives a Sa Fortalesa del Port de Pollença. L'artista havia estat l'encarregat de la decoració de la residència de Ramaugé. Capitells, baixrelleus, escultures, rosegades pel temps i oblidades pels homes, guaitaven des de la negror d'aquells documents gràfics. Tot d'una la curiositat i l'interés m'esperonejaren a introduir-me en aquell racó verge i vedat. Encara romandria entre les runes i els pins qualche deixalla? Aleshores començà una peregrinació infructuosa que xocà repetides vegades amb la burocràcia militar. Les restes del casam del pintor argentí, amb

les escultures de Creeft, es dreçaven enmig de la Punta de l'Avançada, una paradisiàca endinsada rocallosa en la badia pollencina. L'indret era ocupat per una base militar d'aviació des la guerra civil i l'accés era difícil sense els contactes oportuns. L'atzar m'atorgà l'intermediari adient. Així vaig aconseguir entrar-hi i arribar al pujol on s'aixecava l'edifici.

En els anys vint Pollença esdevingué un nucli que reuní al voltant del pintor Anglada Camarassa un bon nombre d'artistes. Un d'ells fou l'argentí Ramaugé que es féu construir en el paratge estratègic de la Punta de l'Avançada una mansió entorn d'una antiga torre de vigilància-fortalesa del segle XVI. A partir del 1927 Josep de Creeft es dedicà a esculpir més de 200 peces per a la decoració d'aquella

mena de palau, centre d'artistes i estrangers, representants d'un món nou dins una Mallorca medieval, com ha retratat Llorenç Villalonga a les seves novel·les.

Josep de Creeft va néixer el 1884. Des de la infantesa realitzà tasques artístiques. El 1905 ja el trobam a París on conegué Picasso, Gris, Apollinaire, els homes del cubisme. Aquests contactes empenyeren la seva escultura cap als llenguatges de les avantguardes (cubisme, Brascusi). El 1927 l'encàrrec de Ramaugé el portà a Mallorca. Durant els anys trenta combinà les estances de l'illa amb París i Nova York. El 1936 fugí de l'aixecament militar, dels bombardeigs i es refugia amb la família als Estats Units. Allà esdevé un escultor important i reconegut.

Font de Josep de Creeft

Capitell de Josep de Creft

Després d'aquesta disgressió explicativa, tornaré al precís instant en què arribava a les portes de Sa Fortalesa a la recerca de possibles obres de Josep Creft. Damunt un dels pilars de l'entrada del recinte ja ens esguardaven ferotges els rostres d'uns éssers fantàstics. Entre la pineda s'estiragassava tranquil·la una escalinata amb fragments destrossats de baix-relleus. Conduïa a la piscina envoltada d'unes arcades. Totes les columnes encara conservaven els capitells amb cares que recordaven màscares africanes o figures precolombines, amb animals,

elefants, aus, tortugues, serps, focs, monstres que ens apropaven al bestiar romànic. Dins la piscina, envaïda per la malura, uns relleus vermellencs de peixos que es bellugaven sinuos sobre unes línies ondulants de mar. I cap amunt, en la part més elevada del rocam, l'antiga torre de defensa del XVI, mig esbucada. Miradors sobre les aigües nítides d'un blau ben blau. Jardins desolats, abandonats, amb els seus camins i els seus racons. En una de les terrasses, encimbellades en els pendents del roquissar, una font, relíquia sorgida d'un poema ele-

giac de Joan Alcover. La formaven quatre índies de pitam generós que badaven les seves boques-brolladors a un cel tapissat de fulles d'arbres. I aquí i allà més pedres, nafrades, amb el segell personal de Josep de Creft.

Avui els diaris comenten les darreres notícies sobre la possible compra del conjunt per l'actor Michael Douglas. No oblidem la riquesa escultòrica que amaga. Es una peça cabdal del patrimoni artístic mallorquí del segle XX, digna de formar part d'un quimèric futur museu.

Relleu de la piscina

J. MANZANARES

BUSCANT SILUETES VAGUES, PERFILS INDECISOS

JOAN TORTELLA

L'any 1960 assenyala l'inici d'una dècada que, si per a molts fou prodigiosa, per a J. Manzanares, en cavi, esdevingué el disparador d'un nomadisme que sembla que no hagi de tenir fi. Es trasllada, amb la seva família, a Hospitalet i el primer contacte amb el món de l'art es produeix a través del seu germà, Toni, també pintor, posant com a model en una escola d'art de Barcelona. La següent estació es diu P. Bermejo Abenza, de qui aprèn les distintes tècniques de l'ofici de pintor: oli, pastel, acrílic... Aquest aprenentatge es complementa amb viatges a París. París i la bohèmia s'oferien com a una esperança. Però París ja no era la festa de què parlaven els nord-americans de la generació perduda. I a París, on és impossible de viure sense molts de diners, un company d'estudi vomita sang. Tot i l'indubtable romanticisme, doncs, els dos amics han de tornar a Barcelona, per bé que abans hauran recalat a Montmartre on, al capdavant, comprovaran que fins i tot entre la bohèmia tot té el seu preu. Retorna a Barcelona. Alguns amics han canviat; ell també. Altre cop els viatges, l'atracció pel que desconeix. Cerca alleujar la seva inquietud i desarrelament en ciutats tentaculars: Amsterdam, París, Brusel·les, rades obertes de bat a bat a la curiositat, a l'esperança, a l'ambició i,

potser, finalment, al desencís. Fins i tot, però, entremig de ciutats populosos i multituds heterogènies hom pot preservar feroçment la individualitat. De bell nou a Barcelona, ciutat a la que constantment retorna per fugir-ne, però, d'immediat, assisteix a les classes de Nicolau Valls qui li presenta a Xim Torrents, antic alumne, el qual li parla de Mallorca. S'instala un any a Deià, després el servei militar i altre cop els viatges arreu d'Europa. L'any 1979 retorna a Mallorca: Campanet, Deià, Sa Pobla, Pollença configuren el seu itinerari... fins ara. Amb tot, hom hi pot resseguir un tret de sedentaris-

me, en la psicologia vitalista i viatgera de J. Manzanares, que rau en la seva acceptació que allò de debò important no resideix en l'acció dels homes sinó en l'onada que els arrossega i en la platja que els empara.

La figura humana, treballada al pastel, és l'objecte d'investigació que J. Manzanares presenta en la galeria *Art Actual* (Pollença) durant el mes d'agost. Una atmosfera de tèrbola sensualitat, de sines insinuants, d'un tou bamboleig de natges planeja sobre la sèrie que J. Manzanares dedica a la figura femenina. Aquests cossos, sense rostre, que tant sovintegen en la darrera producció artística del pintor, mostren el rebuig per les formes i el propòsit gairebé immediat de construir des de la insinuació de la línia, des de la taca de color. La introspecció agonista, realçada amb l'accent poètic, plena de curiositat psicològica i de virtuosisme tècnic, forma part essencial de l'actitud estètica de J. Manzanares. L'interiorisme, l'angoixa directa i taladradora del pintor es tradueixen en una oferta visual que, sensualment i emocionalment, travessa les seves figures pàl·lides, hiperestètiques i exquisides.

QUARS
llibres tècnics

C/ REINA ESCLARAMUNDA, 13
07003 PALMA - TEL. 72 64 96

DES DE POLLENÇA AMB COLORS

BARTOMEU PAYERAS I CIFRE

Com va començar la gran moguda pictòrica del darrer segle? Va existir l'Escola Pollencina? Quins són els fets artístics més destacables? I per acabar, què en queda de tot això?

Si això és Pollença, parlem de pintura.

També podríem parlar de l'interessant simbiosi que ha esdevingut en aquestes contrades entre poesia, pintura i paisatge, i la seva repercussió en el preu de la quarterada. Però, això són figures d'altre sostre i no caben en aquest canyís.

Però, com començar? Com resumir sis mil anys d'història? N'hi ha que recomanen començar l'obra pels fonaments.

L'art és tan antic com l'home. Les influències artístiques són tan antigues com les comunicacions i els models culturals van canviant al ritme de les invasions. S'han perdut les notes registrals dels primers que s'establiren a l'illa, suposadament pobles de la ribera de la Mediterrània. Després, arribaren fenicis, romans, cartaginesos, àrabs, catalans, castellans i darremament els turistes. Tan sols seixanta segles separen els gravats rupestres en els domicilis dels primers propietaris dels **actuals** grafitis i les quatre retxes que es pengen a les parets de les galeries. Seixanta segles d'informació puntual per a compondre un mosaic discontinu de l'esdevenir artístic de l'home. A tota invasió hi ha palès un component cultural additiu, quedant al final un "cook tail" entre cultura, ètnia i geografia. Pollença no és una excepció.

Pels qui entenen per pintura pollencina la que han realitzat els nascuts a Pollença, em sembla que aviat s'acabarà el rosari. Després de Francesc Comes, pintor gòtic, ja passam a parlar de Llorenç Cerdà, Guillem Bestard, Miquel Llinàs, Dionís Bennàssar i Tomeu Seguí. Si la llista és més llarga que la que poden presentar molts de pobles és degut, com he dit abans, a la influència turística i geogràfica.

Si entenem per pintura pollencina un concepte més obert, com una peça més dins l'esdevenir artístic d'Europa i un punt de trobada s'autors i tendències, la lletania seria molt llar-

ga i variada, refrescant i esquitada d'anècdotes. Però, i per no allargar massa, crec que el més convenient és parlar només d'uns caires no massa coneguts i a vegades mal interpretats.

Mentre Llorenç Cerdà (1862-1955) recollia èxits pel continent (recordem els **Honderos Baleàrics**, medalla d'argent a l'Exposició Universal de 1888 a Barcelona), arribà el primer "turista". Era William Degouve de Nuncques (1867-1935), pintor belga d'adopció. Cap el 1900 pintà, entre altres, **Le Cap de Formentor**, reproduït a la portada d'un llibre monogràfic que sobre aquest autor edità el Minis-

teri d'Instrucció Pública de Bèlgica l'any 1957. També pintà **La Baie de Pollenza** (col.lecció Lowt de Wotrage d'Anvers). Era el primer "descobridor" de la vila pollencina. A l'entretant, arribaren il·lustres visitants, els catalans Joaquim Mir, Santiago Rusiñol i el ciutadà Antoni Gelabert. Record de J. Mir **La Cala de Sant Vicenç** (oli de 320 cm. x 240 cm.), **El Castell del Rei**, que formava part de la decoració del menjador de casa seva fins que va morir, **L'Estret de Ternelles**, i un paisatge dedicat afectuosament a D. Guillem Cifre de Colonya.

És interessant l'obra de S. Rusiñol pintada des de l'estudi de Guillem Bestard i que representa el carrer de l'església de Monti-Sion. I de Gelabert **L'Escalonada del calvari**. La his-

Jean Egger, en una de les darreres fotografies

tòria d'aquests personatges ha estat àmpliament divulgada en nombroses publicacions. He tengut el gust de comentar aquests esdeveniments amb Josep Mir, fill de Joaquim Mir.

Sembla, per tant, que les exposicions de W. Degouve i Joaquim Mir a la Sala Parés de Barcelona al començament de segle, juntament amb les fotos del pollencí Guillem Bestard premiades a l'Exposició Universal de París de 1900, foren els nostres primers "programes" turístics. Tasques, la del belga i del pollencí, poc conegudes i menys reconegudes. Foren els primers "promotors exteriors" del turisme. Anys més tard, arribaria de París el primer empresari turístic, Adan Dihel. La taula estava parada, l'oferta era interessant, els visitants arribaven, la funció acabava de començar... Cada pintor era un "descobridor", cada un tenia les seves "pesqueres", les seves senyes, i les guardava gelosament, per poder enfocar millor aquell tema, aquella badia o aquella roca que a l'horabaixa s'encenia... El paisatge ja tenia propietari.

● El més interessant de l'Escola Pollencina és que no va existir. Almenys amb aquest nom concret

I l'Escola Pollencina?

El més interessant d'aquesta escola és que no va existir. Almenys amb aquest nom concret. Dos han estat els mestres que han creat escola a Pollença, l'un amb la seva tasca docent, D. Guillem Cifre de Colonya, i l'altre amb els pinzells, H. Anglada Camarassa. És correcte, per tant, parlar d'escola d'Anglada, ja que abans de venir al Port de Pollença tenia deixebles a París. Uns romangueren allà, com Maria Blanchard, Carles Mèrida, Charles Ginner, Amadeu de Sousa Cardosa, A. López Buchardo; altres seguien les seves passes, Adan Diehl, Tito Cittadini, Roberto Montenegro, López Nagil, Roberto Raunage, Vecchioli, Rodolfo Franco, Felipe Bellini, Atalio Boveri... Altres, que residien

aquí, s'hi apropiaren: Guillem Bestard, Vives Llull, Dionís Bennàssar, Tomeu Seguí, Miquel Llinàs, Carles Got, Pasqual Roch Minué... Cada alumne aprengué a caminar per si mateix i molts d'ells crearen un estil personal d'indubtable qualitat.

Quins són els fets artístics més destacables?

Segons la meua opinió (i no cal que ningú la comparteixi), esmentaria els següents, uns més coneguts i uns altres no tant: l'obra de Joaquim Mir a Mallorca, qualificat per alguns com el millor paisatgista espanyol; la pintura d'Antoni Gelabert, desconeguda encara a la Península fa que no es pugui catalogar entre la millor de la seva època; Anglada Camarassa, un mestre del modernisme, que ja havia demostrat qui era abans d'arribar aquí; i Cittadini, Cezane a la mallorquina, gourmet de la llum.

Menys coneguda i comentada és l'extraordinària qualitat pictòrica de l'obra de Dionís Bennàssar que va de l'any 1953, aproximadament, fins que morí al 1967, llevat d'algunes obres

International House

Activitats socials i culturals
Viatges d'estudi

Centre oficial dels exàmens per a professors
de la Universitat de Cambridge i del Royal
Society of Arts.

Cursos d'Anglès
Cursos d'idioma i metodologia per a
professors

Centre oficial d'exàmens de la Universitat
d'Oxford.

Pg. Mallorca, 36 - Telèfon 72 64 08 PALMA DE MALLORCA
Barcelona - Girona - Mataró - Palma de Mallorca - Reus
Sabadell - Tarragona - Terrassa - València

Josep de Creeft a la finestra del seu apartament sobre el Teller

més d'acord amb l'època anterior, més decorativista. En aquesta darrera època l'obra esdevé més expressionista, original, forta, sensual en extrem, mereixedora de passar el "bassiot" i ésser reconeguda per la crítica especialitzada. Sé que passaran alguns anys abans que aquestes afirmacions siguin admeses, però el temps fa justícia a la bona pintura. Què hauria passat si Dionís Bennàssar, en lloc de morir als 62 anys, hagués pintat deu o vint anys més, si a la darrera època té obres que entronquen en corrents que s'estan imposant actualment? No em sembla just qualificar tant sols l'obra de Dionís com a deixeble d'Anglada i membre de l'Escola Pollencina. Això és vendre'l barat. Comença a ésser hora d'iniciar un estudi seriós de la seva obra, cosa que fins ara no s'ha fet en la bibliografia editada.

Una altra fita que em sembla important i oblidada és l'obra de l'escultor català Josep de Creeft (1884-1981?). De realització directa en tot tipus de material, la seva obra arribà a ésser moderna i actual com la que treballen els esquimals de l'Àrtic. Encara conserv una carta que m'escrigué l'any 81 pocs mesos abans de morir, des de Nova York, on residia des del 1936 quan abandonà Pollença. Recordar, li era agradable i trist a la vegada. Per

una part, la il·lusió del treball, el tracte amb la gent que col·laborà en la construcció de La Fortalesa. "La vida plàcida de Mallorca em tenia captivat... la tranquil·litat blanca de la casa i el blau de la badia ens feia feliços..." Havia pensat de retornar, els anys 60 ho va intentar, però ho trobà tot cremat i espenyat, pintures, escultures, etc. Es trobà sol, els amics ja no hi eren. De les runes de la seva obra es podia fer un museu. Ara, peces seves es poden admirar al Museu Nacional d'Art Modern de Madrid, als museus del Vaticà, Puerto Rico, Jerusalem i al Parc Central de Nova York. També tenim una obra seva al Museu de Pollença. Per una vegada em feren cas a ran d'un article que vaig publicar sobre J. de Creeft en què demanava que aquella "pedrota" que tenien a un passadís de l'Ajuntament mereixia figurar al Museu. Ara està situada al replà de l'escala pujant al Museu amb la tarja corresponent.

Un altre personatge interessant i desconegut fins fa poc, fins i tot per a molts dels seus paisans, és l'austriac Jean Egger (1897-1934). N'hi ha que sembla que saben que han de morir joves i suquen la vida. Semblava que ho intuïa, i així la seva pintura esdevingué ràpida, directa, instintiva, on el braç era l'agulla del sismògraf i el dit, la mà i el tub feien de pinzells. L'obra realitzada a Pollença els darrers anys de la seva vida té un mèrit artístic incalculable. Arribà a Mallorca per curar una malaltia respiratòria i s'enamorà de Pollença, i la seva estimada ho va fer del seu veïnat, el Baró Herman. La malaltia s'agreuà i morí als 37 anys. Però, com que les desgràcies no vénen mai soles, la seva ex estimada li cremà unes 160 obres del seu estudi que encara avui es diu "Can Hans". Altres obres foren llençades al foc per propietaris particulars i, per afegit, l'obra que enviava segons contracte a la Galeria Slodon de París es va perdre durant la guerra mundial. Segons el prestigiós crític Dieter Volkenmarkt, el fet que es conegui poca obra dificulta la seva rehabilitació i poder-la parangonar amb artistes com Amadeo Modigliani o Egon Schiele.

Quan parl d'art em passa el mateix que quan coment una paella. Més que parlar de pintura, m'agrada assaborir-la i després xupar-me els dits. Però per a això cal tenir la "menjadora" a prop, a l'abast de tothom, i no

Josep de Creeft en el seu estudi de Manhattan

haver d'anar a captar quatre busques pels menjadors particulars o a omplir-se el gavatx als museus continentals. Podríem parlar, per tant, dels qui han fet possible que de tota aquesta "moguda" no quedi quasi res. No tot està perdut, la reconquesta és una paraula que és al diccionari, però cal recordar que oblidar té el seu preu. Bé, avui solament haviem de parlar de pintura.

NOVA SALA D'EXPOSICIONS A POLLENÇA

FB/JM

Dia 9 de juliol va inaugurar-se a Pollença l'"ACTUAL-ART GALLERIA", nova sala d'exposicions que incrementa la dinàmica cultural en aquesta població, de sempre molt important. Per a l'esdeveniment es va escollir la presentació del GRUPO TOLMO, de Toledo, amb obres de Rojas, Cruz Marcos, Giles, Jule, Luis Pablo i Beato. Aquest grup plural és conformat - en paraules d'Alexandre Ballester - "amb la guspira creativa de cada autor, sentint el signe irrefutable de la seva terra i de la seva cultura". Tots amb un extens currículum de premis a Espanya i a l'estranger, hi exposen obra ceràmica els dos primers i pintura els altres.

ENTREVISTA

UNA EXPOSICIÓ DE CARTELLS DE JOAN MIRÓ PENSADA PER A ESCOLARS

ENTREVISTA a Manfred Höhl.

FB/JM

El senyor Manfred Höhl és un arqueòleg alemany que té una casa a Felanitx i que col·lecciona cartells de Joan Miró. Recentment, amb la col·laboració de la regidoria de Cultura de l'Ajuntament, ha exposat la seva col·lecció a la Casa Municipal de Cultura, el passat mes de juny. Hem tengut interès a conversar amb el senyor Höhl perquè ens explicàs el sentit didàctic i dinàmic que ha volgut que fos l'exposició i perquè valoràs l'obra de Miró en aquest camp de la cartellística.

Per informar el lector de la seva activitat com a arqueòleg estudiós de les cultures precolombines, voldria explicar-nos en què consisteix la seva especialitat?

Quan vaig ser a Madrid als 21/22 anys, ja havia vist tot el Museu d'Amèrica. M'agradava molt això. Tenia una beca per estudiar un any a Espanya. Jo som historiador especialitzat en cultures precolombines. A Alemanya en deim etnohistòria. He treballat molt en documents històrics relatius a aquestes cultures. Vaig fer la meua tesina sobre un sobirà asteca, sobre la triple aliança asteca: *Nezahualpilli, biografia de un soberano de Texcoco*. A Alemanya, a Hildesheim, i al *Römer und Pelizaeus Museum*, en col·laboració amb el Director d'aquest museu vaig concebre l'exposició de peces arqueològiques del Perú que més tard duguérem a terme amb un gran equip. La meua experiència no és d'excavació sinó d'estudi dels documents escrits que, després de la conquesta i durant la dominació, els espanyols han deixat als arxius o que fan referència a les cultures precolombines, alguns del S. XVI i altres d'un poc més tard; fins i tot de còpies dels originals que ja no es troben, de quan Espanya va tenir interès a fer el *Archivo de Indias*. El fet que els meus sogres visquin a Madrid m'ha permès estudiar molt els museus d'aquella ciutat aprofitant qualsevol circumstància de viatges o de vacances.

Com va ser que va fer aquesta exposició a Felanitx?

La idea em va venir perquè havia muntat l'exposició que he dit a Alemany, i com que m'agrada molt fer exposicions i tinc aquesta col·lecció de cartells de Miró, vaig creure que seria

una bona cosa fer-los conèixer a Felanitx. A més, volia que l'exposició es fes amb pocs mitjans perquè no es tractava d'una cosa molt valuosa, i en una població no gaire gran... Tinc altres col·leccions, però com que darremament hi ha un gran interès per Miró, em va semblar que la idea era bona. I, a més, Miró habità Mallorca des de 1956.

Diu que té altres col·leccions de cartells?

Sí, d'altres pintors. És una cosa que m'agrada i com que no són massa cars una persona que li agrada l'art pot aconseguir un bon cartell. Però especialment m'agraden els cartells que els mateixos artistes han concebut. No m'interessen tant els que es fan per anunciar solament una exposició per encàrrec del museu o de la sala... M'interessen els cartells que l'artista ha fet de la manera que ha volgut i dels quals se n'han fet, generalment, litografies.

Com va començar a col·leccionar-ne?

Devers 1968/69 jo estudiava francès a una escola de Frankfurt. Teníem uns cartells que decoraven la classe, i vaig demanar-ne a l'Oficina de Turisme francesa. Me'n donaren molts, un de Chagall, de Niça. M'agradaren tant i me'n donaren tants, que vaig decidir quedar-me amb aquest. Va ser el meu primer cartell.

Els cartells de Miró, creu que tenen una característica que els fa més atractius que altres cartells d'altres grans artistes?

Sí, són molt atractius, i molt atractius per a un gran públic. Supòs que Miró ha fet més de 140 cartells i això és una cosa que permet fer una veritable col·lecció. Un artista que n'hagi fet tres o quatre, no. Jo en tenc 85 i encara en podria aconseguir al-

guns més a preus que no puc pagar. Són d'abans de la seva mort, i són dels que Miró es va preocupar que fossin tal com ell volia que fossin, no dels que s'han fet per a les exposicions de Miró després de la seva mort. Ara Miró està en auge i els cartells que tenc crec que em seria impossible d'obtenir avui.

● El museu no ha d'ésser un temple d'admiració, sinó un lloc d'aprenentatge d'accions concretes

L'obra de Miró és compresa a tot arreu?

Crec que sí. A Alemanya en aquests moments em sembla que hi ha tres exposicions. Sempre a tot arreu n'hi ha, però no és possible saber on en tot moment. Aquí mateix vostès em digueren que n'hi havia una a Alaró, de reproduccions i cartells, i jo no ho sabia. Són manifestacions culturals independents.

L'exposició de Felanitx ha tengut unes activitats complementàries. En què han consistit?

La meua muller em va dir que hauríem de fer un concurs de dibuixos, però a mi la idea de competició en

una cosa cultural no m'agrada gaire, i vaig creure que seria millor un sorteig de premis entre els alumnes de les escoles i l'Institut que duguessin dibuixos relacionats amb l'obra de Miró. Ho anunciarem al periòdic de Felanitx i en férem fotocòpies per als centres docents. La Fundació Miró em va deixar un cartell i em proporcionà altres facilitats i l'Ajuntament em procurà un aparell de TV i el vídeo. Quan venien a veure l'exposició podien informar-se de la vida i obra de Miró a través del vídeo que funcionava sempre. Per a aquestes coses és molt important la col·laboració de les escoles. Ens dugueren molts dibuixos i estaven contents que no fos una cosa competitiva, i si creien que era fàcil fer un dibuix com els de Miró quan intentaven fer allò que veien s'adonaven que no ho era de fàcil. En rebérem més de 200. Per a mi tot això era una experiència sobre la pròpia cultura.

Pel que veim, el sentit pedagògic ha presidit l'exposició.

Al museu de Hildesheim durant les vacances de Pasqua es realitzen activitats culturals per a nins i joves i els encarregats de transmetre-les són els estudiants de Pedagogia de l'Art de la Universitat. El museu no ha d'ésser un temple d'admiració sinó que cada exposició ha de constituir una experiència més de la vida, un aprenentatge d'accions concretes. A vegades poden participar en coses relacionades amb l'obra d'un pintor, i pinten, o d'un escultor, i modelen. Sí, per exemple, es tracta d'una exposició sobre el Perú, amb vídeos es mostren aspectes geogràfics, humans, socials, econòmics... del país, i a través de tallers de ceràmica es construeixen utensilis imitant els de l'exposició, o aprenen tècniques de teixir tal com ho feien i ho fan els peruans, o tècniques de cuina (per exemple, els menjars més salats són els de climes més càlids, etc). Això és una pràctica que permet conèixer bé tot allò que s'explica a classe, perquè ja no és una cosa abstracta sinó que els escolars l'han concretada amb la seva experiència, especialment si als tallers hi ha especialistes per a ensenyar als escolars. Són experiències aplicables tant a la pròpia cultura com a la d'un país desconegut, en una visió més universal dels fets.

va organitzar vostè tot sol?

En començar a preparar-la vaig tenir una fase una mica difícil, i que també va ser interessant, perquè desconeixia com funciona aquí la publicitat, la col·laboració amb la premsa, l'ajuda de la Fundació Miró... Ho he tingut més fàcil que a Alemanya perquè no hi ha tantes formalitats. A Alemanya hauria hagut de fer contractes, permisos, assegurances... Aquí tot han estat "contractes orals". L'Ajuntament de Felanitx ha mostrat molt d'interès, em va deixar la sala, la llum, el vídeo, va col·laborar en l'assegurança, i li estic molt agraït perquè va fer possible aquesta oportunitat. Però, naturalment, la idea i la feina han estat meves. M'atreia fer una exposició en aquestes condicions personals, sense la presència d'un gran equip col·laborador per a una gran exposició. Crec que hi he treballat més

• La simplificació i l'excessiva classificació ho veig com un perill cultural

d'un mes des que vaig començar a posar en marxa la idea.

Quants escolars calcula que han passat per l'exposició?

Si tenim present que alguns venien més d'una vegada per dibuixar o que hi tornaven en companyia dels amics, crec que uns 250. D'adults en vingueren bastants els tres primers dies, de dissabte a dilluns, no solament de Felanitx sinó també d'altres pobles de l'illa: Peguera, Calvià, Palma... Molta d'aquesta gent ho havia llegit al *Mallorca Magazin* que n'havia publicat un petit anunci i una foto. Però va ésser EL MIRALL qui en va informar primer. Crec que hi han passat entre 500 i 600 persones en total, moltes de les quals s'interessaven pel vídeo perquè no sabien que existia.

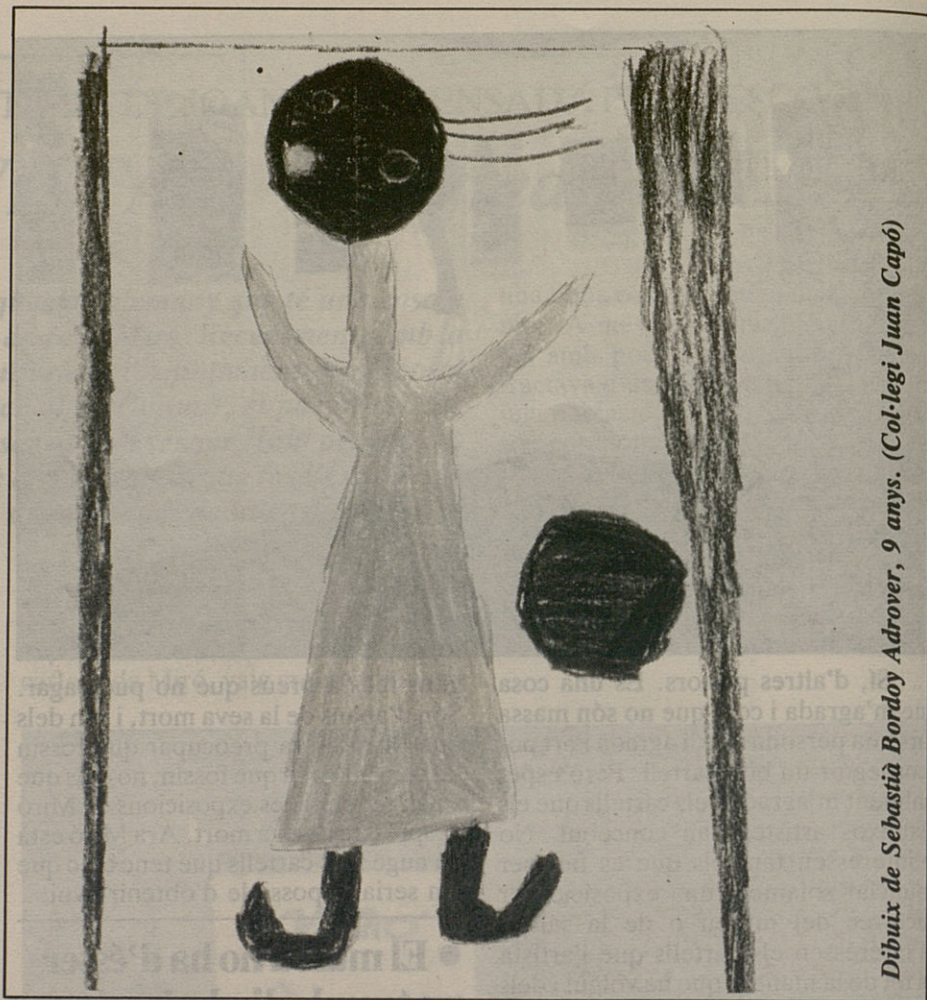
Els al·lots feien preguntes sobre els cartells?

No gaire. Miró ha estat un pintor adequat per aquesta experiència perquè la seva obra és com un llenguatge universal que penetra fàcilment en els nins, i això es reflecteix en els dibuixos

que ens han duit. Alguns són com una còpia mironiana, però d'altres són fruit de la fantasia del nin. Els professors els havien dit que mirassin quin color i quina forma havia fet servir Miró, i els havien explicat els colors primaris. La importància dels dibuixos que hem rebut no és que estiguin ben fets, que siguin una obra artística, sinó que és el resultat d'una reflexió sobre tot això. En un llibre d'estudi de les escoles he vist una classificació de pintors, i diu: *Miró, pintor abstracte*. Veritablement és una classificació tan general, tan *abstracta* i simplificada, que bé hauria pogut dir *Miró, pintor figuratiu*. Si els infants hi treballen, veuen com és Miró, que no es tracta d'una qüestió de classificació en unes caixes que hi cap tot, sinó que hi ha coses que no caben a les caixes i que tenen molta relació amb altres coses. La simplificació i l'excessiva classificació ho veig com un perill cultural perquè sovint les coses participen de dos o més conceptes i etiquetar tant produeix un mal coneixement.

Ha pensat repetir l'exposició a un altre poble, Pollença, Sóller... allunyats de Felanitx?

No m'importaria deixar els cartells perquè siguin exposats a altres llocs de l'illa. Si ho he fet a Felanitx és perquè hi tenim una casa i perquè m'atreia l'experiència de fer aquí tota la feina que ha estat muntar l'exposició aprofitant l'època que jo disposava de temps per una cosa així. Només posaria la condició que fos assegurat el valor dels cartells. El meu consell seria, però, que una sola persona no s'ocupi de tot, com he hagut de fer jo (publicitat, emmarcar els cartells, fer el transport, muntar l'exposició...) sinó que tenguí la justa col·laboració d'altra gent. Ara es podria aprofitar tota aquesta feina que ja està feta: marcs, il·lustracions de peu de cartell, sistema d'assegurança "clau a clau"... Repeteixo que ho deixaria, amb molt de gust, especialment si fos possible fer-la amb aquest caire de participació i experiència escolar.

Dibuix de Sebastián Bordoy Adrover, 9 anys. (Col·legi Juan Capó)

MÚSICA A L'AIRE LLIURE!

PERE ESTELRICH I MASSUTÍ

Esperem que no sia un fet puntual. Ens agradaria que la cosa fos el resultat d'una conscienciació.

Parlam de l'explosió de manifestacions musicals de l'estiu illenc. Per tot arreu s'han programat concerts al llarg d'aquests mesos de calor. I com deia, es d'esperar que la cosa sia un punt de partida, mai un fet esporàdic d'un estiu concret.

I és que enguany, diferents indrets de Mallorca han afegit a la llista de cicles, diguem-ne tradicionals, les seves vetlades musicals a l'aire lliure, aconseguint tot un grapat de concerts, múltiples i variats.

Si bé, com dèiem el mes passat, el Festival de Pollença arriba a uns punts de qualitat difícilment igualable -almanco sobre el paper-, les altres propostes no queden al darrere. Anem a veure:

X FESTIVAL INTERNACIONAL DE DEIÀ.- Amb la versió de concert de l'òpera *El Bon senyor Kar-nak* al Teatre Principal de Ciutat, es va presentar el programa del festival. Però és a partir del diumenge dia 3 de juliol, quan podem dir que parteix el cicle a Deià amb un total de vint-i-dos concerts. Podem citar els noms de Joan Moll, el cor Studium, la New American Chamber Orquestra o Suzanne Bradbury com a alguns dels artistes que hi prendran part.

El Festival es tancarà el dissabte dia 10 de setembre.

SERENATES D'ESTIU DE JJ. MM. A CIUTAT.- Com sempre, al claustre de Sant Francesc. Andreu Riera al piano les inaugura el passat dia 5. Fins el 2 d'agost hi intervendran dimarts rera dimarts: Quartet Endellion (12), New London Consort (19), Orquestra de Cambra de Salzburg (26) i Carmen Bustamante acompanyada al piano per Manel Garcia Morante.

I FESTIVAL INTERNACIONAL A CURA.- En els Jardins del Monestir, cinc concerts. A l'hora de redactar aquesta informació ha tengut

lloc el primer amb l'Orquestra Ciutat de Palma i la Coral Universitària, dirigides per Joan Company. Els altres: Valentina Kamenikova (10), Margaret Powell (17), Ramon Coll (24) i Orquestra Loewenguth (5 d'agost).

SERENATES D'ESTIU DE JJ. MM. A CAPDEPERA.- Del 9 i 17 de juliol i el 4 d'agost. Hi intervendran Antoni Besses (piano), el duo Xavier Carbonell i Mateu J. Vidal i l'Orquestra Loewenguth.

FESTIVAL CHOPIN A VALL-DEMOSSA.- Al Claustre de la Car-toixa, com és tradicional, excepte el de l'Orquestra Loewenguth que ten-

drà lloc a la Plaça, un total de cinc concerts formaran el Festival: Alícia de Larrocha (31), Orquestra Loewenguth (7 d'agost), Stanislav Bunin (14), Kemal Gekic (21), Margarita Mohenrieder (28).

IV FESTIVAL DE MÚSICA DE BUNYOLA.- Començarà el proper 17 de Setembre amb l'Orquestra Ciutad de Palma i la Coral de Bnyola, el 22 la Capella Mallorquina, l'1 d'octubre Hopkinson Smith, el 8 Isabel Rosselló i Miquel Angel Segura, el 15 Turba Musici, el 22 L'Orquestra de Cambra del Conservatori, el 29 Xavier Carbonell i el 5 de Novembre Hesperion XX.

I FESTIVAL DE MÚSICA DEL SANTUARI DE CURA

Dia 3 de juliol, 22 hrs.
ORQUESTA CIUTAT DE PALMA
CORAL UNIVERSITARIA

Dia 10 de juliol, 22 hrs.
MARGARET POWELL
I MICHAEL DUSSEK

Dia 17 de juliol, 22 hrs.
VALENTINA KAMENIKOVA

Dia 24 de juliol, 22 hrs.
RAMON COLL

Dia 5 d'Agost, 22 hrs.
ORCHESTRE SYMPHONIQUE DE JEUNES A. LOEWENGUTH

PATROCINA:
CONSELL INSULAR DE MALLORCA

COLABORA:
AJUNTAMENT D'ALGAIDA
GOVERN BALEAR

75 Anys a Balears

CONVERSA AMB FRANCESC MARÍ I FERRER, UN PESCADOR-PESCADOR DE FORMENTERA

ANDREU SALOM

A Formentera, la figura del pescador-pescador és prou rara. En aquesta illa, el pescador, generalment, no ha viscut tan sols de la pesca, sinó que l'ha anada alternant amb l'agricultura. Però, ara, que tampoc no se viu de l'agricultura ha sortit la figura del pescador botiguer, del pescador-taxista, del pescador-arrendatari... Francesc Marí i Ferrer, del malnom Xiquet Barber, pescador retirat des de fa onze anys, era un d'aquests pescadors-pescadors. Amb ell, hi hem parlat de la pesca a la petita de les Pitiüses.

¿Com era la pesca abans, amb embarcacions a vela?

Hasta el cinquanta la pesca era tota a vela. Era una vida molt penosa, penosa perquè així com ara per exemple, quan deim "quan es temps no mus agrada fugim a motor", o fugíem, a lo darrer que pescava, llavò quan veies un temporal que s'aixecava, i estava en calma, havíem d'esperar que es vent vengués per fugir. Allò era una vida molt dolenta, molt, però era sa vida que havia llavò, es qui volia pescar.

Vaig començar a pescar a motor l'any quaranta-quatre o quarantacinc. Llavò n'hi havia molt pocs, sa gasolina també anava escassa..., i s'aprofitava es vent, sí.

¿Quins peixos es pesquen ara i quins es pescaven abans?

Buenu, s'únic peix que no es pesca tant com antes, que és perquè no n'hi ha, és s'anfós. A un temps hi havia estius que mus dedicàvem tot s'estiu a pescar s'anfós, i trossos d'hivern, però avui no n'hi ha, d'anfós.

De tonyines també n'hi ha po-

ques. N'hi ha que diuen que tanta llum en terra, que no les desvií. Antigament, aquí, a la Savina, a sa Punta de sa Pedrera, era una cala molt bona; calaren es faru i ja no ha sét tan bona mai més. Sa tonyina no vol llum.

Es peix que més s'agafa és, en s'estiu, molls, rages, sepi..., i llavò també sa llangosta.

Llavò n'hi havia molt més, de peix, se'n trobava més que ara. Ara està tot molt pescat. Ve gent de fora, d'Alacant, de València, que duen uns ormejos més perfeccionats, i es peix se treu més. De peix n'hi ha poc, ara.

¿Quins ormejos s'usen (o s'usen) a Formentera?

S'ormeig d'ara és pràcticament es mateix que s'empleava antes, no ha variat, és sa mateixa tàctica, diríem.

S'ormeig que s'emplea varia per temporades. Per exemple, en s'hivern es pesca més es bolitx o artet, per agafar gerret.

Sa xarxa que més s'usa es sa xarxa prima, fil prim i malla espessa, és es que més s'usa. Después, per sa llagosta, s'usa més sa xarxa de fil més gord, més clara. Segons es peix s'usa un o altre ormeig més apropiat.

Llavò també hi ha s'almadravilla, que diuen es mallorquins tonyaina li deim aquí, per agafar tonyines.

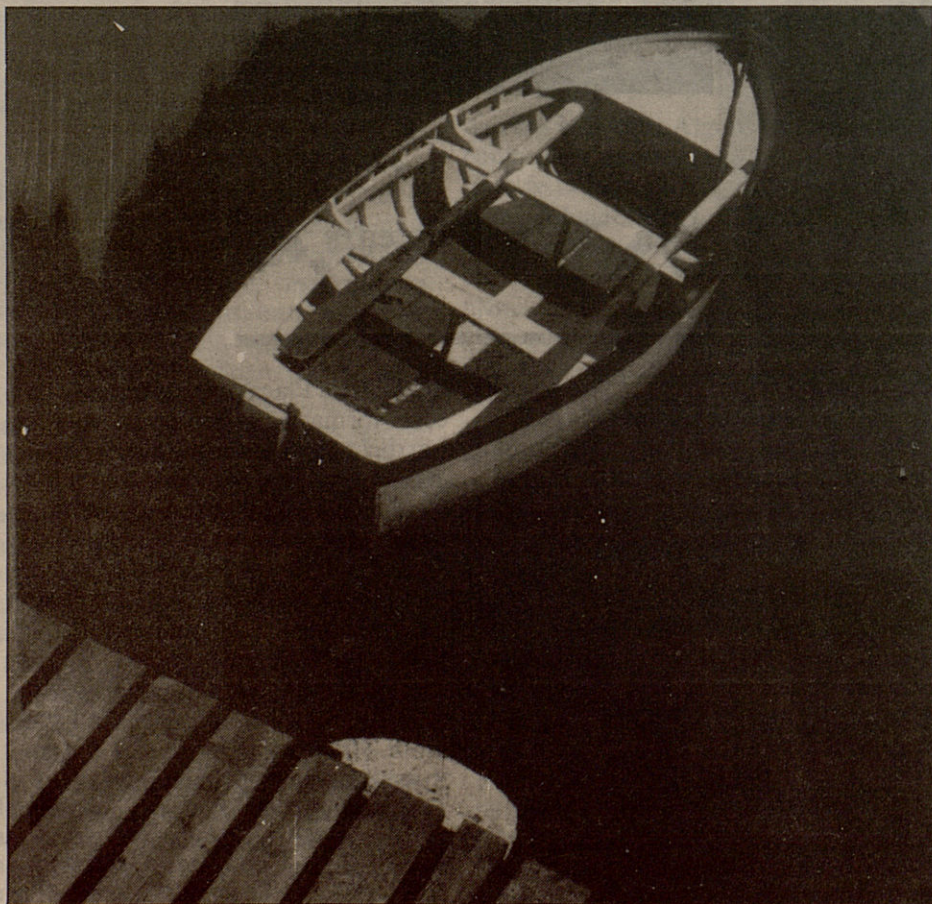
També hi ha sa solta, per agafar peix més petit, com es bonitu.

¿Sap d'accidents acorreguts en barques de pesca a Formentera?

En sé alguns, sí. Un que li deien en Pep Perolai, que pescava vora des Cap, que tota la vida havia sét un puestu de molt de peix. Ell i uns altres se n'anaren un dia, amb un llaüt, i no varen tornar. Hi va haver temporal i degueren morir negats. Això fa uns setanta anys.

I después també n'Andreuet, de la Savina, que va negar-se allí, a la Mola, fa uns quaranta anys. Anava amb un fill i un conegut que pescava amb ell. No s'ha tornat sebre res d'ells.

I un altre també a cala Saona, fa cinquanta i picu d'anys. Eren, per cert, un vell i un jove. Sa barca va tombar i es jove, que no sabia nedar, se va salvar agafat a una madera, i es vell es va negar.

¿QUI ERA TIRDANOS?

MIQUEL FERRÀ I MARTORELL

L'any 1946 fou descoberta a Eivissa, prop del camí que en diuen de les *figueres* i a un metre i mig de fondària, una rara làpida sepulcral amb inscripcions ibèriques. Molt prop de tan important document petri, molt útil per a l'estudi de les escriptures preromàniques, hi trobaren una ampolla de vidre bufat que havia servit per a contenir ungüents i també restes del difunt, així com el que restava de la cambra d'un hipogeu. Ja és sabut que l'hipogeu, d'origen egipci, com les piràmides i les mastàbes, és una mena de cambril d'obra excavat dins la roca. A la necròpolis del Puig dels Molins són molt nombrosos, tots ells de caràcter fenici o cartaginès. Només la tomba que aquí comentem era de gent ibèrica. El íbers ocupaven, aleshores, tres o quatre segles abans de Crist, quasi totes les regions de la península però en el nostre arxipèlag no hi posaren els seus peus colonitzadors. A les Balears, Mallorca i Menorca, hi era independent i sobirana la civilització ta-

laiòtica, la nissaga dels famosos forners. A les Pitiüses, Eivissa i Formentera, hi tenia colònia establerta la nació cartaginesa... ¿Com anà doncs a morir tan lluny de la seva terra aquell dignatari o guerrer ibèric? Observem la làpida funerària i veurem que està marcada amb cinc ratlles de vint-i-cinc signes ibèrics, en total, que venen a omplir devers mitja llosa. Tals signes, segons el professor Tovar, pertanyen al llenguatge gràfic llevantí més que al sudibèric dels turdetans i d'altres pobles meridionals d'aquella cultura. Això vol dir que el nostre home procedia de qualsevol indret entre el Rosselló, Catalunya, Segunt, Xàtiva, Osca o Ampúries. I d'acord amb l'esmentada clau es podria fer d'aquell missatge commemoratiu la següent transcripció:

TIRDANOS O DIRDANOS
ABULOCUM
LETONDUM
OSCE BELIGIOS

I ja posats a l'aventura de traduir

una llengua pràcticament desconeguda, podríem llegir que *Tirdanos* era el nom del difunt i *Abulocum*, el del seu pare, tal com era costum de fer-ho entre íbers, grecs, romans i cartaginesos. Es a dir, Tirdà Fill d'Abellux o Abeluze. *Letondum* es podria referir al nom de la mare i així tindríem que Tirdà era també fill de Letona, nom femení molt comú en aquella època. Ja tenim, doncs, en el que només és una arriscada hipòtesi, que Tirdà era fill del noble Abellux i de la seva esposa Letona. Ens resta *Oscebeligios* per provar d'aclarir: No hi ha dubte que aquesta tercera inscripció correspon a l'indret d'on el mort era natural, és a dir, *Oscebelia*, *Cebelio*, *Cubelio*... ¿Cubelles? De totes maneres si ens concretam en el cabdill o príncep de la història *Abellux*, que tenia el seu feu o territori entre Osca i Tortosa, haurem de dirigir les nostres investigacions per aquelles rodalies, tasca feixuga però tal volta més gratificant del que es podria creure des d'un primer cop d'ull. En resum: Tirdanos era un personatge important, potser de sang reial, que morí enfora de la seva pàtria i fou luxosament soterrat per algú o alguns dels seus, puix que només així s'explica que la seva llosa estigui escrita en signes ibèrics i no en llengua cartaginesa. ¿Quin era el seu destí a Eivissa? ¿Com va morir? ¿Quines eren les circumstàncies de la seva presència entre la població púnica? ¿Participà en la guerra contra el romans? Les preguntes, les incògnites, es podrien aquí multiplicar ¿Com fixar la data de la seva mort i relacionar-la amb les cròniques del que per aquells dies esdevenia a les Pitiüses?

Aquest és el misteri. ¿Qui posarà fil a l'agulla per a treure'n més clari-
cia?

VIATGES

VIATGEU A GAL.LES, VIATGEU A L'EISTEDDFOD

GAL·LES/CYMRU UNA NACIÓ TAN LLUNY I TAN A PROP
CARME MANUEL I CUENCA/JOSEP V. GARCIA I RAFFI

Gal.les és una nació amb més de tres milions de persones. El percentatge de parlants de gal.lés, que ha davallat dramàticament durant tot el segle, és a hores d'ara d'un 19% del total de la població. Davant aquest panorama la trobada anual de l'Eisteddfod significa per als nacionalistes gal.lesos i per als gal.lesoparlants en general, una espurna d'esperança.

Eisteddfod Genedlaethol Frenhinol Cymru o Festival Nacional del País de Gal.les és el gran aplec dels gal.lesos. És organitzat cada any en un indret diferent del nord i del sud del país alternativament. L'Eisteddfod és moltes coses: el major festival competitiu d'Europa, l'exposició de l'idioma viu més vell del nord-est del nostre continent i, a més a més, un festival modern però contruït amb vuit-cents anys de tradició ja que la primera celebració va ser en 1176 i ha estat anual des del 1880 en llocs diferents.

El senyor Emyr Jenkins, Director General del Festival, ens explicava el que exactament és l'Eisteddfod. "Per als gal.lesos és la nostra festa més important, però ben bé podríem dir que és la punta de l'iceberg. És la setmana on els gal.lesoparlants gaudeixen plenament de tot el seu "gal.lesisme". És també la màxima expressió de tota una sèrie de manifestacions artístiques al nostre país. Tenim competicions musicals, literàries, de dansa, de cançons folklòriques tradicionals gal.leses, d'arts visuals (esculptura, arquitectura, pintura, ceràmica, fusta, metall), etc... i exhibicions de totes aquestes".

És un festival amateur, en el sentit que els que hi participen no són professionals. Normalment es compta amb la presència d'unes cent-cinquanta mil persones.

La direcció del festival s'encarrega de triar una ciutat cada any i planificar-hi tots els esdeveniments. Tanmateix, se cerca que quasi tot el treball d'organització siga portat endavant per la comunitat on s'hi celebrarà, de forma que per a molta gent la celebració de l'Eisteddfod al seu poble representa un fet molt important. "Abans de tot açò, al poble no hi ha res i molta

Mr. Emyr Jenkins, Director General de l'Eisteddfod Genedlaethol Frenhinol Cymru

● És la setmana on els gal.lesoparlants gaudeixen plenament de tot el seu "gal.lesisme"

gent pren part en els preparatius per primera vegada en la seua vida. És fantàstic veure com de la nit al matí, com per un incanteri, sorgeixen els diferents comitès, les seues seccions i, a poc a poc, s'hi van consolidant i mamprenent totes les feixugues tasques que faran nàixer el festival", explica el senyor Jenkins.

La imatge més coneguda de l'Eisteddfod arreu del món és la d'un festival poètic i de cant. Així fou en un principi, però: Va començar amb

competicions dels bards on els poetes comprovaven la seua habilitat compositora contra cadascú i podien guanyar el prestigi i favors amb els prínceps i senyors que els donaven suport. Avui en dia, açò encara és ben palés en la coronació o l'atorgament de cadires als bards guanyadors dels certàmens poètics.

Tanmateix, també és un festival de música cantada i instrumental, danses populars, cors, recitació, arts, artesania, fotografia. Més recentment s'ha desenvolupat una secció tecnològica i científica i un concurs de música rock per a joves. Amb això, el gal.lés vol respondre a noves i modernes necessitats. També hi ha moltes seccions portades per joves i per grups d'estudiants de la llengua.

L'Eisteddfod té una sèrie de pavellons pròpis que es translladen cada any. S'alcen als afores de la ciutat i s'hi instal·la l'electricitat, s'hi fan camins, s'hi basteixen serveis de tota mena, etc. En una paraula, s'hi construeix una petita ciutat.

És una mostra de tot el treball que s'ha fet durant l'any a les escoles, a l'ensenyament de gal.lés a adults, al treball científic, etc. Es publiquen també molts llibres com a conseqüència del festival després de les competicions. La composició poètica guanyadora és sempre el llibre més venut a Gal.les a l'any següent.

Entre les competicions literàries que s'hi organitzen podem mencionar una que es va encetar l'any passat. Ens la conta Emyr Jenkins: Demanem que escriguen els dos primers capítols d'una novel·la per a joves i que ens donen el resum de la resta del llibre. Subvencionem l'autor de l'obra perquè l'acabe i, aleshores, la publiquem amb l'ajut del Comité Conjunt d'Educació de Gal.les. Així tractem d'encoratjar els escriptors perquè es dediquen a la producció de material per als nostres escolars que fan el seu ensenyament primari i secundari en gal.lés o estudien la llengua com a assignatura."

La publicació de llibres és molt

diffícil a Gal·les per el reduït nombre de parlants i ajuts com aquest són una gran motivació per als escriptors de la llengua.

Com vegem el paper de l'Eisteddfod és el d'aparador on la gent pot competir. És un catalitzador de la cultura gal·lesa: estableix competicions, proporciona incentius i facilita els mitjans econòmics escaients amb borses d'estudis per a cantants, solistes, etc. El festival els dona el públic, l'escenari perquè puguin ser coneguts i així, d'amateurs passar a ser professionals.

El festival és, com hem dit adés, fruit de tot un any de treball de tots els sectors implicats dins la reafirmació de la llengua. Per alguns sectors, és un esclat massa breu. Com que els gal·lesos no tenen cap institució pròpia i malauradament sempre van agafats de la mà dels anglesos, els grups més compromesos amb la lluita per la recuperació de la llengua pensen que l'Eisteddfod és l'única cosa que els queda i que, com a conseqüència, ha de satisfer plenament totes les seues ambicions com a nació: polítiques, lingüístiques, nacionalistes, etc. Segons el seu director, "L'Eisteddfod no pot mai abastir un ventall tan ampli d'expectatives. El que sí som és un espai de discussió sobre temes que ens preocupen, però el nostre poder de decisió i actuació és reduïdíssim".

Els mitjans de comunicació anglesos quasi sempre tracten de retratar aquest esdeveniment com una manifestació tradicional arrelada fermament en una cultura arraconada en el passat més folklòric i estereotipat. Així, l'any passat el diari londinense **The Sunday Telegraph** en va publicar un article execrable. El tractava d'acte provincià sense cap interès fora del

Casnewydd o Newport, lloc del festival de 1988

● L'Eisteddfod és un espai de discussió sobre temes que ens preocupen

racó gal·lés. Tanmateix, per als gal·lesos és molt diferent. Ells són sempre la minoria al país però durant una setmana a l'any, només durant set dies, capgiren els termes. "Açò psicològicament és molt important per a nosaltres els gal·lesoparlants. Ens relaxem perquè sabem que per tot arreu podem parlar la nostra llengua sense maldecaps i així, amb noves forces tornar a la nostra vida quotidiana la resta de l'any", ens assegura el senyor Jenkins.

Enguany (1988) l'Eisteddfod es celebrarà a la ciutat de Casnewydd (Newport) al comtat de Gwent. Malauradament no molta gent d'aquest comtat parla gal·lés, en molts casos però, l'idioma s'ha perdut només una

o dues generacions. Molt poca gent sap que un dels més famosos ciutadans de Newport -John Frost, batle de la ciutat i líder dels **chartists** que ajudà a establir una democràcia britànica moderna- parlava gal·lés a mitjans del segle passat i ell volia que el poble de Newport l'entenguera.

Avui, hi ha un increment en el nombre de xiquets a qui s'ensenya gal·lés i en gal·lés. Són prou populars també les classes de gal·lés per a adults i el fet de fer-hi l'Eisteddfod ha suposat un gran esforç feixuc, el de convèncer les autoritats laboristes del comtat, i suposarà, no hi ha cap dubte, una bona embranzida de la llengua i el redescobriments d'un gloriós passat i una rica herència.

FAJAS REINA

José Taus Ferrer, 1 - Tel. (971) 71 60 33
07002 Palma de Mallorca

dona
corseteria

J. Masdeu

Colón, 20 - Tel. (971) 71 65 58
07001 Palma de Mallorca

EL GRUP BLANQUERNA

G.S.T.

Enguany el Grup Blanquerna es reunirà, si Déu vol, per quart any consecutiu al santuari de Lluc a les darres de setembre, com sempre, i segur que serem molts, com sempre. Tres anys de gent jove (2n, 3r, BUP, FP, i universitaris) aglutinada entorn del Grup, i alguns adults, que tornarem a trobar-nos durant quatre dies llargs de ponències i debats, creim que és un fet esperançador per al nostre país.

El *Llibre Blanquerna* és, com bé sabeu, com el canemàs de la gran utopia religiosa del beat Ramon Llull. Des d'aquesta prespectiva, el Grup Blanquerna intenta bastir una alternativa nacionalista fortament amarada dels principis evangèlics i expressada en un humanisme cristià. Aquesta doble inspiració -la nacional i la cristiana- és ben palesa en els programes dels anys anteriors. En efecte, el primer cicle de trobades, que tingué lloc el setembre de 1985, tenia com a eix central de reflexió la problemàtica del país i de la llengua, com és costum en quasi totes les trobades nacionalistes. L'any següent, reflexionàrem sobre la relació entre Mallorna i Europa com a ocasions d'identitat i de progrés; i enguany passat hem estudiat la relació entre l'Estat i la Societat Civil.

Hem volgut que la nostra reflexió no fos aquella enfitadora i monocroma insistència en els temes típics de llengua i de país, sinó que hem intentat eixamplar, aprofundir la nostra reflexió nacional, donant-li un caire més integral i global, perquè no sia fruit d'una dèria juvenívola ni de l'abrandament d'un jovençà, sinó la conseqüència d'una opció profundament meditada i païda. La lliçó que hem après és que, si no hi ha una reflexió global i asserenada sobre les grans qüestions de l'home, la reflexió sobre el fet nacional és baldera i fàcilment manipulable.

Ara ens proposa encertar un tema realment apassionant, en definitiva ben relacionat amb la qüestió de l'Estat i la Societat Civil: la relació entre la ciència i el poder dels estats i de les multinacionals com a desafiament a l'ètica i als valors de l'home. Intentarem respondre a la pregunta:

la ciència i la tècnica estan sotmeses al sedàs de l'ètica i de la moral? Es un tema, com veis, ben actual i sota el qual glateixen qüestions importants per a un nacionalista, perquè hi ha en joc la utopia d'un home que pugui decidir allò que més li convé per a augmentar el seu gruix d'humanitat. Ara ja hem començat les trobades trimestrals i volem convidar a la nostra trobada de setembre homes de ciència, filòsofs i teòlegs per a tractar aquesta problemàtica tan punyent per a l'home d'avui.

En definitiva, ara començam a posar les bases d'una reflexió més profunda sobre el fet nacional, perquè cercam de fonamentar una alternativa ètica que salvi l'home alienat del nostre temps i el faci capaç d'assumir el seu destí.

Per començar aquesta tasca, veiérem del tot necessari i inarjornable de construir un grup reduït jove que tingués molt clara i assumida, sense cap discussió, la dimensió espiritual -sense embuts: cristiana- perquè fos el bessó irreductible del grup.

Amics, us esperam i comptam amb les vostres aportacions, especialment les dels més joves, perquè cal que el Grup Blanquerna conegui allò que principalment preocupa la vostra generació i pugui oferir-vos els elements d'informació i les pautes de reflexió que us interessin.

LA MOGUDA PLANETÀRIA

TURISME

RADIOACTIU

ANTONI GINARD

Com si fos un avanç de les fogueres de Sant Joan, pocs dies abans de la nit màgica es produïa un incendi a un transformador de la central nuclear de Vandellòs II de Tarragona. Un dia després hi havia una fuga de cinc tones d'oli pesat de refrigeració que va anar a parar a la mar.

Fa menys d'un any que la central funciona i aquestes no són les primeres "punyeteries" que es descobreixen. Els habitants de la zona estan espantats i els ajuntaments han protestat pel que consideren un perill real. Els responsables no han acabat de donar explicacions massa concretes, mentre afirmen que no hi ha res tòxic ni radioactiu, i la central no ha estat paralitzada.

Sembla que ningú no es vol recordar de l'accident de Harrisburg del 1979 i del més recent de Txernòbil. Si aleshores el perill podia arribar-nos volant amb els tords, ara ens podria arribar per la mar, nedant amb les tonyines. No seré el primer en indicar que les centrals nuclears de Catalunya estan ben aprop de les illes Balears.

Però, podria ser que els que ens equivocam som els que reclamam energies alternatives i predicam el catastrofisme nuclear i ecològic. Enguany sembla que el darrer brumul que es posa de moda en qüestió de viatges és el sentit de l'aventura i el turisme a llocs perillosos.

Posats a cooperar i donar idees, el perill nuclear també podria ser usat per les agències de viatges com a un eslogan publicitari. A partir d'ara ja no seria im prescindible vendre sol i paisatge, es podria aprofitar la imatge d'Einstein des-cambuiat i oferir un torradet integral amb radiació atòmica. És un bon anunci per al turisme del segle XXI.

DIPLOMES DELS PREMIS

31 DE DESEMBRE 1987

L'Obra Cultural Balear recorda als centres que reberen el **PREMI EMILI DARDER** atorgat al Col·lectiu **ESCOLLES MALLORQUINES** i que encara no han recollit el **DIPLOMA**, que poden passar pel domicili social de L'OCB a retirar-lo. La relació de centres que participen del Premi és la següent:

COL·LEGIS PUBLICS de:

Alcúdia, Artà, Banyalbufar, Biniamar, Búger, Calvià, Campanet, Campos, Cas Concos, Consell, Deià, Esporles, Establiments, L'Arenal, L'Horta (Sóller), Lloret, Manacor (Antoni Maura), Montuiri (J. Mas i Verd), Pla de Na Tesa, Pont d'Inca (Blanquerana), Porreres, Puigpunyent, Sant Joan, Sant Jordi, Sant Llorenç (Mestre G. Galmés), Sineu, Son Ferriol, Valldemossa, Vilafranca. **PALMA:** Anselm Turmeda, Ciutat de Màlaga, De Pràctiques, Gabriel Alzamora, Marian Aguiló,

Miquel Porcel, Rafal Vell, Son Quint.

COL·LEGIS PRIVATS:

Escolania de Lluc, Sant Vicenç de Paul (Sóller).- **PALMA:** La Porciúncula, Liceu Balear, Mata de Jonc, Pare Manjon, Sant Pere.

PREESCOLARS:

Des Teix, El Rossinyol (Pollença), Es Canyar (Manacor), Sa Torre (Manacor), St. Frc. d'Assís (Sant

Jordi), Son Roca, Son Ximelis. **INSTITUTS DE BATXILLERAT** de: Inca, Llucmajor, Manacor, Sa Pobla.- **PALMA:** Guillem Sagre, Joan Alcover, Ramon Llull. **INSTITUTS DE FORMACIO PROFESSIONAL** de:

Inca, Llucmajor, Palma (Fc. de Borja Moll).

L'OCB recorda igualment a les publicacions que participen del **PREMI FRANCESC DE BORJA MOLL** atorgat a **PREMSA FORANA DE MALLORCA**, que tenen a la seva disposició el **DIPLOMA** corresponent:

ARTA, BELLPUIG, BONA PAU, CAMPANET, CAP VERMELL, CASTELL LLUBI, COA-NEGRA, ES CASTELLET, ES PI GROS, ES SAIG, FELANITX, FENT CARRERANY, FLOR DE CARD, GALATZO, INCA REVISTA, LLUCMAJOR DE PINTE EN AMPLÉ, MEL I SUBRE, MOLI NOU, PORTULA, S'ARENAL, SA COMUNA, SANT JOAN, SANTA BARBARA, SANTA EUGENIA, SOLLER, VEINATS.

DIÀLEGS DINS EL BUIT DEL NO RES; LES OPOSICIONS I ALTRES HERBES

FELIP MUNAR I MUNAR

El diàleg que transcrivim no és cap invenció, ni una recreació a les palpentes d'uns fets; es tracta d'unes converses de cap de cantó però no gaire allunyades de la més crua realitat.

Els personatges -jo els conec ben bé- tenen nom propi i llinatges: en Joan Quatrimig, en Carles Cincjust, en Miquel Maiprova, en Pep Pilota i en Nadal Malvist. Tots ells, juntament amb un altre grup amb semblants característiques -encara que més "madurs" ja- formen la fauna que representa el més trist i buit missatge del panorama cultural del país. Supòs que la salvació -si n'hi ha- vendrà per aquí.

-L'any que ve me'n vaig a Barcelona o a Aranjuez -diu en Joan Quatrimig- a fer oposicions: no hi ha manera d'arribar a port aquí.

-No siguis llosco, Joan, -diu en Pep Pilota-: el sistema de les oposicions ja sabem que és injust, subjectiu, aliment d'egoïsmes i de qualque úlcer, però ningú no es queixa quan les ha passades: són un malson a oblidar, una taca de verí...

-Bé, bé, bé; no siguis pilota Pep; si una cosa és tot això que esmentes, per què la

seguim alimentant? Tan poca imaginativa és aquesta espècie a extingir? El més negatiu de les oposicions -segueix en Miquel Maiprova- és que no aprens res de positiu, és com el servei militar obligatori; aprens a odiar-ho tot: a les persones, al sistema. Jo, per exemple, tenc unes concepcions del món i de les persones que hi habiten ben establertes, sóc coherent amb els meus plantejaments, tinc una bona preparació teòrica i pràctica de tot el sistema... però mai no m'han aprovat.

-Jo crec- ara parla en Nadal Malvist- que el problema roman en això que en diuen tribunal. Us heu fixat quins elements hi ha? Què pot avaluar una gent que no és capaç d'escriure un full amb coherència, que no té ni la més minsa expressió de sensibilitat per a copsar una correcta estructuració mental? Què...?

-Atura el carro Nadal, -diu en Carles Cincjust- Aquesta gent que tu malmenes no oblidis que té les oposicions aprovades. Tu voldries que amb unes oposicions s'aprenguessin totes les mancances que patim al país. No es pot baixar el llistó de la teoria, és el sistema menys dolent per poder esbrinar una sèrie de coses -encara que no totes-...

-Escolta Carles, un company em va dir que aquests tipus ens ensenyen a odiar el que més hauríem d'estimar, precisament per llur actitud, que el mateix sistema és un dels causants de la poca motivació envers la llengua i la cultura, però no el sistema de

fora -això és una altra cosa- sinó els propis capdavanters del país. Es per això que el proper curs me n'aniré a Barcelona o a Segòvia i almanco podré dir que qui m'ha suspès tenia la força moral i els sabers escaients per fer-ho, la resta no és més que una altra injustícia greu.

-Jo supòs que no hi posen qualsevol "tipus" com dius tu, Joan -diu en Pep Pilota- Jo, per exemple, no m'atreiria a formar per d'un tribunal perquè és massa responsabilitat. No sé si saps que no et pots dormir mentre l'opositor parla, que tens el deure d'escoltar-lo, que encara que sia per respecte, no l'has de mirar amb cara de fàstic, que has de saber veure i llegir entre retxes, que has de tenir una preparació humana i intel·lectual compensada i força elevada, que has de poder presentar alguns mèrits, alguna cosa per justificar la teva presència al tribunal, etc. I jo no em veig capaç de tot això.

-I tu creus que tots els que estan a un tribunal tenen tot això? -diu en Miquel- Si fos així representaria un acte de justícia dins un sistema ple d'injustícies, i aquest fet, per coherència, no es pot permetre.

-El que més pena em fa, però -diu en Nadal- és que tots, o quasi tots, se'n van més contents que un barrufet condemnat una ànima i sense que els pesi gens llur consciència.

-No ho creguis, Nadal; al fons, molt al fons, hem de creure que tenen qualque cosa de persones.

COMENTARIS A UN TEXT PEDAGÒGIC DE D. TOMÀS AGUILÓ

ANTONI J. COLOM CAÑELLAS

Hi ha unes pàgines ben bé oblidades de D. Tomàs Aguiló (1812 - 1852) (1) que, valoracions a part, mereixen que es coneixin; que se sàpiga que són ací, i això per diversos motius. En primer lloc, perquè mai han merescut l'atenció de l'investigador ni de la crítica, i per tant, la seva recuperació es converteix en una aportació, i això sense tenir en compte el valor intrínsec del seu contingut. Per altra banda, perquè la temàtica que tracta no té tradició entre nosaltres; així, la nostra història pedagògica esdevé pobra en obres de pensament i reflexió didàctica fins a tal punt que l'aportació de D. Tomàs Aguiló se'ns presenta com un dels més primitius intents de la nostra pedagogia en conceptualitzar una matèria escolar, com és en aquest cas la història.

A més del que hem dit, estudiar el treball que el nostre autor titula "Sobre la enseñanza de los rudimentos históricos", implica aportar coneixement a una època -mitjans del segle XIX- mancada d'estudis amb perspectiva històrico-educativa i que sempre la seva recuperació suposarà ampliar la xarxa dels coneixements sobre el nostre pensament i cultura.

L'article que comentam és una aproximació a la didàctica de la Història feta per un professional de l'ensenyament -en el nostre cas, catedràtic d'Institut- i que, de fet, no té en si mateix un extraordinari valor pedagògic, potser perquè es tracta d'un treball fet des de la història i no des del coneixement pedagògic. Per altra banda, i probablement com a reflex del que hem dit, Tomàs Aguiló no arribà al disseny d'una pràctica didàctica de la història i es conformà amb uns plantejaments conceptuals sobre la seva matèria, de tal forma que els seus continguts podrien també interessar, i amb més motiu, l'historiador. I, evidentment, com a tot autor que confon -tal com encara es dona avui dia- estudi conceptual amb plantejaments didàctics, les pàgines de D. Tomàs Aguiló estan ancorades en la tradició, i per tant, amb poques posicions renovado-

res des de la perspectiva escolar.

De totes formes, i malgrat el que deim, val la pena analitzar els seus arguments i estructurar i ordenar el seu pensament pedagògic perquè, en tot cas, ens testificarà com es trobava el pensament didàctic sobre la història a l'època, que és en definitiva, innovacions a part, el que interessa a tot el qui es preocupa pel coneixement del passat.

Tomàs Aguiló parteix d'una concepció antropològica de la història, i en aquest sentit prou acostada al romanticisme, acceptant al mateix temps el paral·lelisme entre la vida dels pobles i la vida dels homes; aquest organicisme idealista li servirà per de-

terminar la història com un coneixement natural de l'home, i per tant, com una matèria adequadament adaptada a l'evolució psicològica i madurativa de l'infant. Aquest pensament, tal com veurem, li possibilita comprendre la història com a matèria amb validesa per a totes les altres, no sols per la seva metodologia -la història de qualsevol matèria és una forma d'atracar-se al coneixement de la mateixa- sinó que, i això és el més important, perquè al mateix temps, està relacionada amb totes les ciències fins i tot a nivells de continguts. Per últim -i planteja a nivell molt genèric el seu pensament- la història està al servei de la veritat i de la moralitat, perquè esdevé ciència auxi-

liar a l'hora d'argumentar a favor de la dogmàtica ortodoxa.

El Concepte d'Història

Si bé és veritat que la concepció que té de la matèria que professa està incardinada a totes les pàgines del seu article, perquè, com he dit, aquest treball és més conceptual que didàctic, Tomàs Aguiló refrenda el paral·lelisme entre evolució humana i evolució dels pobles: "Los diferentes periodos que constituyen la vida social de los pueblos tienen marcada correspondencia y analogía con los diferentes períodos de la vida moral de los individuos" (129), la qual cosa, evidentment, ens fa recordar Tàcit, màxim quan el nostre autor ens afirma ben clarament que "la mayor parte de los hombres convienen en que es utilísima la enseñanza de la historia como maestra que es de la vida" (130). Subratlla aquesta intenció quan afirma que el fet històric en relació als pobles és idèntic en els homes ja que hi ha una voluntat, un instint innat a uns i altres per autodescobrir el seu passat: "Todos los hombres y pueblos se han preocupado por autohistoriarse... se conocen nombres de historiadores de la antigüedad; las primeras obras y poemas de cada civilización son históricas. Sus monumentos e inscripciones se refieren a su pasado" (130) per acabar dient que "ni las poblaciones más bárbaras y salvajes carecen de datos históricos" (130) ja que si no tenen abecedari la tradició oral substituirà la codificació del seu passat.

D'ací que la seva visió conceptual de la història s'adeqüi a un intent de paral·lelisme entre el seu desenvolupament i el que és natural a l'home, arriba per això mateix a una concepció psicològica -i si tenim en compte el sentit de la psicologia a l'època, metafísica- de la seva matèria que, malgrat tot, i pel fet de voler demostrar les connexions entre el mètode històric i el desenvolupament de les facultats humanes i encara del propi nin, fa que tenguí un interès per la Pedagogia.

No ha de sorprendre'ns que Tomàs Aguiló pretenguí adaptar el sentit de la història a les característiques intel·lectuals dels adolescents (115), màxim quan aquesta adaptació pel que hem vist és un fet i un fenomen consubstancial als homes, ja que la història és l'estudi de les seves mani-

festacions; per tant, serà lògic que aquest estudi participi de les notes i característiques dels que les possibiliten. Així afirmarà ben clarament "de todos los conocimientos que ocupan la esfera de nuestra inteligencia y constituyen los diferentes ramos del saber humano pocos hay cuya adquisición provenga de un sentimiento tan instintivo, tan general y espontaneo como los que se deben a la narración de los sucesos acaecidos" (115). El sentit biologicista en tant que innat i instintiu es lliga amb una concepció metafísica i transcendental de la història: "El hombre no puede avenirse de ningun modo a considerar su existencia individual como aislada entre su cuna y su sepulcro (...) Su íntimo sentido le anuncia que existen relaciones entre las cosas que le rodean y otras que ya han desaparecido y sintiéndose dotado de una mirada retrospectiva se complace en ejercitarla (...) Púnzale cierta innata curiosidad para acumular noticias anteriores a su nacimiento (...) Desea enterarse de lo pasado como si reconociese ya la necesidad de estos preliminares para comprender la explicación de lo presente" (115).

Es evident, després de llegir aquestes idees, que per Tomàs Aguiló la història i l'home són dues identitats que es van conformant mútuament. Es, doncs, un sentit humanista que té de la història i un sentit històric que té de l'home; la història és, en definitiva l'epistemologia que pot donar coneixement de l'origen, l'evolució i la identitat de l'ésser humà. No és estrany, doncs, que fins i tot vegi característiques de la psicologia evolutiva de l'infant des de perspectives historiciques: "De aquí procede ese afán de preguntarlo todo que se advierte en

los niños de felices disposiciones... y para satisfacer esa necesidad creciente de una inteligencia juvenil... ¿Qué mejor medio que el de iniciarle en los rudimentos de la historia?" (115). La història és, en definitiva, natural a l'home perquè l'home és un ésser naturalment històric.

La Perspectiva Didàctica.

De la concepció que de la història té el nostre autor extreu uns plantejaments psicològico-didactistes realment curiosos. Per a Tomàs Aguiló, l'educació instructiva i escolar del nen ha de cobrir les que considera són les tres facultats intel·lectuals de l'home: la raó, la imaginació i la memòria. Això serà possible perquè hi ha tres matèries que s'adaptin a aquestes facultats perquè són, en definitiva, els fruits de la raó, de la imaginació i de la memòria humana, fins a tal punt que el seu estudi assumeix el desenvolupament d'aquests aspectes intel·lectuals de l'home. Aquestes matèries o coneixements possibilitadors i conformadors de l'intel·lecte humà són: la Filosofia per la raó, la Literatura per la imaginació i la Història per la memòria. Es evident que Tomàs Aguiló entén aquesta classificació de forma flexible amb interferències d'una sobre les altres, si bé també és ben cert que al mateix temps es reafirma amb la seva idea: "La reciprocidad de auxilios es indispensable en casi todo género de conocimientos; pero cada uno de ellos está sujeto a una potencia intelectual que descuella y predomina" (116). Per altra banda veu que la formació d'aquestes facultats humanes es fa seguint un ordre que justament s'inicia per la memòria -d'ací la impor-

**Llibreria
Jaume de Montsó**

Passatge Joan XXIII, 1-B

«Los Geranios»

Tel. 72 19 31

07002 PALMA DE MALLORCA

tància de la història ja en els primers anys d'escolaritat- segueix per la imaginació, on caldria l'ensenyament de la literatura, per concloure en la raó i, per tant, amb l'ensenyament de la filosofia: "Las ideas que constituyen la base de los conocimientos históricos no son más que recuerdos de lo pasado, y como tales, pertenecen a la jurisdicción exclusiva de la memoria que es su agente principal(...) El adolescente, inhàbil todavía para ejercer las bellezas de la inspiración, o para elaborar una serie de verdades abstractas, percibe sin dificultad las ideas que excita la narración de los hechos porque se le presentan por decirlo así con cierta especie de corporeidad que ayuda a grabarlos en su tierna imaginación y hace que su razón pueda comprenderlos sin grandes esfuerzos" (116), amb la qual cosa i pel pensament evolucionista i organista que ja havíem descobert, Tomàs Aguiló fa dependre total la formació i maduració de l'al·lot, de la història i per tant de l'educació de la memòria, perquè, en definitiva, i tal com ja hem explicat, l'home es va conformant en la seva evolució fent història i, per tant, essent fidel a la memòria d'ell mateix, dels altres i del seu poble; amb això el nostre autor troba un paral·lelisme entre història, home i pla d'estudis, que, de fet, completa i tanca el seu pensament: "Así la curiosidad instintiva de los jóvenes y su natural aptitud para iniciarse en los rudimentos históricos provienen de leyes que están en perfecta armonía" (116).

Es obvi preveure, doncs, que la didàctica de la història és poc més o menys que educació i formació de la memòria, per a la qual l'ordre lògic de les explicacions del professor serà auxili suficient, màxim si aquesta lògica la troba a la cronologia que es considerava alhora com a matèria auxiliar pel coneixement històric; així pel que fa a la memòria ens dirà: "No se tema sobrecargarla con la abrumadora multitud y variedad de sucesos que presenta la historia del mundo civilizado. La hoz del profesor ha mandado ya la enmarañada selva" (116). Del paper didàctic i auxiliar de la cronologia ens diu: "Las indicaciones cronológicas colocadas de trecho en trecho dan orden, método y claridad a la narración de los acontecimientos y sirven como dice S. Juan Crisóstomo, lo mismo que en los campos las columnas

y mojones para evitar la confusión de las heredades" (117)

Per últim, direm que el nostre autor no s'oblida de la necessitat pedagògica de despertar al nin, de fer-lo interessar per allò que ha d'estudiar, si bé afirma que aquests problemes ben bé no es donen a les classes d'història perquè l'home i els seus fets és el que més desperta l'interès dels seus semblants: "Excita en nosotros una serie de emociones simpáticas o revulsivas, especie de vida propia del corazón" (117)

La Perspectiva Educativa.

D. Tomàs Aguiló extreu de l'en-

senyament de la història unes formulacions educatives, o sia formadores per l'home. D'aquesta forma l'estudi històric no sols es presenta com a mitjà per al desenrotllament de la intel·ligència perquè al mateix temps compleix una sèrie de funcions dins l'àrea estrictament personal. Així podem parlar d'una missió prop de l'educació sentimental: "El estudio de la historia produce también en el corazón humano cierta expansión de sentimientos que además de ennoblecerlo ensancha el horizonte que acostumbra a limitarlos" (131), que forçosament desembocarà a entendre la història com un element important per a la formació moral de les personalitats humanes, ja que les nocions històriques contenen sempre una instrucció moral, potser perquè, segons el nostre autor, la història i l'home, tal com veu-

rem, s'interrelacionen de tal forma que tots els trets i característiques de dits elements es troben mútuament. De totes formes, el sentit moral que es pot extreure de la història no és una abstracció; tot al contrari ja que afirmarà: "Si las reglas abstractas de la moral sirven para discernirla, los juicios concretos de la historia impulsan a practicarla" (130), perquè, i tal com deixa ben clar el nostre autor, la història dóna a entendre més fàcilment tota la bellesa de la virtut. Aquest practicisme moral del qual és capaç la història es desenvoluparia concretament a classe mitjançant el coneixement de la vida dels personatges famosos, ja que segons Aguiló "cada hecho histórico es comentario práctico de alguna lección" (130).

També, i de forma notable, la història ens atraca a l'educació religiosa perquè pot ajudar-nos a desvatrellar històricament les veritats de la tradició cristiana: "También la historia...ha venido a corroborar con nuevos testimonios la verdad de los dogmas que profesamos" (131) fins a tal punt que arribarà a afirmar que la "historia es el complemento de la profecía" en el sentit que demostra que la religió és un fet històric com històriques són gran part dels seus trets i tradicions tal com estan descrits en els llibres de l'antic i nou testament(131).

Aquestes aportacions que la història fa a la possibilitat de l'educació i formació dels sentiments, de la moralitat i de la religió adquireix forma coordinada per assumir un dels aspectes pedagògics més importants i que sols es donaria mitjançant la nostra matèria. Tomàs Aguiló es refereix al que podríem dir "educació de la fraternitat" on es posa de manifest i de bell nou el seu concepte humanista de la història: "Si la suerte de estas naciones ha podido interesarnos por su heroísmo o por sus desgracias, entonces ya no es posible mirarla con los ojos de la indiferencia...entonces a sus habitantes ya no les llamamos extrajeros...recordaremos que un vínculo de fraternidad nos une con ellos y esta simpatía humanitaria, tan de acuerdo con las tendencias de la actual civilización, será debida al estudio de la historia" (132).

La Perspectiva Utilitarista.

Possiblement ací es troba un dels

aspectes que més a prop acosten Tomàs Aguiló al vertader esperit de la pedagogia moderna; em refereix a l'intent d'evidenciar els sentits utilitaristes i pragmàtics que té l'ensenyament de la història. El nostre autor hi troba dues funcions: una encara lligada a la formació: "Digna es también de ser atendida...por despertar naturalmente el deseo de perfeccionarse en este ramo a causa del particular aliciente que en su estudio se encuentra. Aquí la ciencia misma es suficiente recompensa de los afanes que cuesta adquirirla" (132) i l'altre que vol ésser eminentment practicista: "¿Quién asegura que la historia no presenta la perspectiva de un brillante porvenir aun bajo el aspecto material y positivo?" (132); aquest practicisme es refereix, a nivell d'ensenyament, al sentit transferencial que la història i el seu mètode poseeix a l'hora d'estudiar altres matèries ja que presenta relacions amb els objectes de quasi bé totes les ciències. Així les matemàtiques, el dret, la medicina, la religió, la política,... tenen un mètode d'aprenentatge dels seus propis continguts que no és altre més que l'històric: "todas las artes, todas las ciencias tienen su historia peculiar que está íntimamente ligada con la historia política de las naciones. No se comprenderá bien la una sin poseer a lo menos algunos conocimientos de la otra" (135). D'aquesta forma Aguiló salva l'estatus memorístic de la història en els seus primers moments ja que, a nivell d'investigació, el que fa és possibilitar la comprensió dels fets en el temps desenvolupant d'aquesta forma l'enteniment. Per això, considera que la tasca investigadora de la història és la darrera etapa del seu ensenyament i que ha de culminar la formació de l'home tant a nivell intel·lectual (memòria, imaginació i raó) com a nivell personal (sentiments, moralitat, religiositat...). Només una vegada aconseguides aquestes etapes de formació l'home tendrà la capacitat d'enteniment i les qualitats humanes necessàries per interpretar les investigacions històriques i dedicar-se ell mateix, professionalment, a la història.

Cloenda.

Després d'aquest breu i simple exercici d'ordenació conceptual -el treball de D. Tomàs Aguiló no segueix cap estructuració i les idees estan de fet bastant barrejades- afirmarem que, per ell, els aspectes didàctics de la història surten fonamentalment del concepte que se'n tenim, amb la qual

cosa es pot classificar el seu pensament pedagògic de tradicional (té més en compte el "concepte" que el mètode, el nen o la realitat). Per altra banda, la seva posició teòrica envers el concepte d'història és, així mateix, clàssica (la història fonamentada en la cronologia) s'adequa als tradicionals models humanistes (l'evolució de la història, paral·lela a l'evolució de l'home com individu; la història com a mestressa de la vida... etc.).

Per una altra banda, immanentment, a tot el seu article es contempla la posició típica del professor que considera la seva matèria com la més important de totes. Així la història, en desenvolupar la memòria i fer-ne dependre la resta de la vida intel·lectual (la imaginació i la raó), adquireix categoria determinant per al posterior desenvolupament de l'alumne. També confirma el que deim el fet que la història aporti raons bàsiques per aconseguir la formació humana, fonamentalment a nivell moral i religiós. Per últim, considerar la història com a element vàlid per a l'estudi de qualsevol matèria i determinar la tasca de la investigació històrica com a culminació de l'enteniment humà, tant a nivell intel·lectual com de formació moral, veim que implícitament al concepte d'història de Tomàs Aguiló hi trobam una forma de vida i una personal visió

cosmològica. I potser això és el que, des d'una perspectiva pedagògica, valora el seu treball. Mitjançant l'assignatura de la història el nostre autor planteja un pla que a nivell de "programa d'educació", es fonamenta a partir de les següents premisses:

La Història com a element de formació humana:

1.-A NIVELL INTEL·LECTUAL:

a.-la història: perfeccionament de la memòria.

b.-la literatura: perfeccionament de la imaginació.

c.-la filosofia: perfeccionament de la raó.

Resultat: Educació i perfeccionament de l'enteniment.

2.-A NIVELL MORAL:

a.-Formació dels sentiments.

b.-Formació religiosa.

Resultat: Actitud cosmològica centrada en la fraternitat -comprensió, caritat...etc.- i en les virtuts cristianes.

(1) Faig referència al discurs que, com a lliçó inaugural, havia preparat per obrir el curs acadèmic 1850-51 a l'Institut de Tarragona del qual fou catedràtic d'Història i Geografia. El publicà anys més tard amb el títol "Sobre la Enseñanza de los rudimentos históricos" a la Revista Ballear nº 8 de 20 d'abril de 1873, pgs. 113 a 117 i a la nº 9 de 15 de maig de 1873, pgs. 129 a 133. Els números entre parèntesi que van darrere les cites es refereixen a les pàgines esmentades.

LA PARTICIPACIÓ EN ELS BALLS MALLORQUINS (I)

FRANCESC XAVIER DOMÈNECH I FERRER

La influència àrab a les tonades i cançons de les nostres terres degué ésser important, ja que eren frontereres amb països de cultura àrab i aquesta gaudia aleshores d'un gran prestigi.

El primer ball de què tenim notícia a Mallorca és del segle XIV, l'anomenada *dansa rodona*. Per documents(1) de l'època sabem que els balladors s'agafaven les mans formant files o rotles, alternant-se les dones amb els homes. També hi ballaven els sacerdots encara que no fossin balls religiosos, car en aquell temps era cosa normal i no estava mal vista per la gent.

Aquesta classe de danses medievals era corrent a Europa i sabem com era la principal d'elles, la *carola*. Estava composta d'una taringa oberta o tancada i es movia guiada per un cap de fila que cantava versos. Després els altres balladors cantaven en cor, mentre feien un moviment d'engronsament.

Del costumari català de J. Amades, obra molt completa que recull els balls de les terres de llengua catalana, veim que el ball redó es conserva encara a contrades muntanyoses de l'interior de Catalunya. La *balanguera* que es balla a la part de llevant de Mallorca per cloure el ball de bot i també pels cossiers de Manacor, és d'aquest estil. És viva també a moltes bandes de Catalunya on és coneguda amb el nom de la *bolanguera*.

Al segle XIV es constata l'afició al ball. No sols es celebraven per les grans festivitats religioses, sinó per qualsevol esdeveniment important del país i també a les festes familiars, per celebrar les collites, etc.

En el segle XV hi havia una gran varietat de caroles, algunes d'elles segurament s'han conservat fins els nostres dies com a jocs infantils, per exemple *ses taringues*. Donant-se les mans els nins i nines corren pel carrer cantant, per exemple:

Una taringa de tot el carrer
que en mitja hora passa
i en mitja hora vé.

El cristianisme de l'època romana ja tenia els seus balls i himnes per cada misteri i festivitat. Els componien amb les tonades i balls populars, donant-los un ritme lent i noble.

D'aquest tipus de balls i melodies greco-romanes, sorgeixen les *baixes danses* i el cant gregorià.

El segle XIV i XI les baixes danses es ballaven entre la gent més distingida i a la Cort. Es començaven amb reverències i es ballaven lenta-

El rei Pere el Cerimoniós ens diu a la seva crònica: Nós estant en Perpinyà, après vespres muntaren les ballades al pati del castell e mesclaren danses de moltes maneres, e Nós haguem-ne gran plaer, e davallam a ballar ab ells en la dansa mesclada, e haguem-ne gran goig e plaer. E après que haguem dansat ab ells fo vespre, e faem portar vi e confits e beguem e menjam ab los balladors.

L'Any 1530 es varen prohibir els balls a Mallorca degut a la greu situació provocada per les revoltes dels agermanats. El 1560 el Virrei els prohibeix completament: "*Per causa dels balls se causen molts d'escàndols baralles i qüestions*". Prohibició de ballar sots pena de CC lliures.(3)

El 1577 només es concedia per-

L'Escola de Ball de Bunyola, ha mantengut els balls dels avis i els ha ensenyat a les noves generacions. Un bon exemple de saber fer les coses bé.

ment i sense botar.

Les danses senyorials es dividien en dues classes, la baixa dansa i l'alta dansa, que es diferenciaven perquè unes eren sense botar i a les altres botaven.

Les diferències que hi havien entre la dansa senyorial i la popular eren més degudes a factors externs que no pel que fa a les danses propiament dites. Les danses populars eren cantades i acompanyades d'instruments més senzills, en canvi a les senyorials es tocava l'arpa i la viola i no es cantava.

Danses col·lectives en rotle o taringa, danses de parella i mesclades(2) s'alternaven durant la festa.

mís per fer balls a les festes principals i els jurats havien de pagar unes quantitats dels fons públics.

El 1681 s'alça la prohibició, però poc després es torna a restablir en tot el seu rigor. A partir del segle XVIII ja no hi hagué prohibicions.

Aquestes llargues privacions, segurament foren causa de pèrdua de balls de tipus col·lectiu i els encants semblen més una imposició que la manera popular d'entendre el ball.

El 1706 tenim notícies que es ballaven mateixes.(4)

Han ballada una mateixa, molts de botiflers est any, i perquè no'ls fassen dany, han donada molta xeixa.

1714: Pèrdua de les llibertats nacionals. Aquest fet va comportar un deteriorament de la nostra cultura, de la nostra música i balls.

Al segle següent hi comença a haver notícies a Mallorca que es ballen *jotes* i posteriorment *boleros*. Aquests balls ja procedien de fora de les terres de la nostra llengua.

Les àrees de conservació a Mallorca dels balls antics autòctons,(5) que són les *mateixes*, balls de cortesia, la *balanguera*, etc., es poden dividir en dues zones. La dels pobles, que en general es pot considerar bona, i la zona de Palma que ha depés molt dels mestres que ha tengut, un d'ells magnífic, Mestre Toni Nicolau, àlies Planes, durant els anys 30. Referent a l'actual *Escola de Dansa* creim que segueix una direcció que es podria millorar si adoptassin uns criteris històrics més rigorosos.

El bolero que, con hem dit, és un ball d'importació, es va estendre pel nord, centre i ponent de l'illa, però no va arribar a la part de llevant. Si ara es balla, és per implantació recent.

Una característica del ball a Mallorca és que a unes zones es bota i a altres es balla quasi sense botar. Això és degut segurament a que les bandes més allunyades de Palma reberen una influència forta de la baixa dansa i en canvi les zones més pròximes a Palma estigueren influenciades de modes posteriors, possiblement de l'alta dansa.

La part que s'ha conservat millor del ball ha estat la dels moviments, en canvi la música, les lletres i fins i tot el nom, en alguns casos, han sofert fortes modificacions de corrents posteriors.

Trobam zones on es distingeixen perfectament les *mateixes* de les *jotes*,

Aires greco-romans en els balls antics mallorquins

com és la zona de llevant entre d'altres, i zones on es confonen.

Amb els balls de cortesia o festeig la situació és encara més confosa, se'ls anomena *boleros vells*, però no se'ls pot definir com a tals.(6) Són la *mateixa des Figuerat*, *Ball de collir oliva*, *Ball de les vermadores*, *Els Parados*, *Na margalideta*, *Ses revetles*, *Es ball de ses xapetes*, etc., que són variacions de *mateixes*. Afortunadament hi ha hagut agrupacions que han mantingut aquestes danses.

Ens cal diferenciar bé els balls uns dels altres, separant-los adequadament de manera que no es puguin confondre. La cosa pitjor que es pot fer actualment es mesclar-los.

Tenim una riquesa considerable de classes de balls que ens cal conèixer. Les

nostres institucions tenen pendent per fer, amb aquesta part de la cultura popular, una important labor d'investigació i de promoció equitativa.

NOTES

(1)-A *Les Cables de la Divisió del Regne de Mallorca* de Fra Anselm Turmeda.

-L'historiador Mn. Antoni Pons a la seva *Història de Mallorca* ens parla d'un *Ball rodó* que al segle XIV i XV, es ballava en rotle a Pollença, prenent-hi part, dones fadrines i casades, homes i fins i tot clergues. Citat per A. Galmés.

-A la *Història de Pollença* de M. Rotger, diu que: No hi havia festa que no es ballàs. Segles XIV i XV. Es tenien de la mà els balladors, que unes vegades eren homes sols i altres homes i dones, alternant-se en aquest cas uns i altres. Citat per B. Ensenyat.

-A la *Història de Lluçmajor* de B. Font Obrador, en un document de 1343: "Alguns bons homes ensemps ab moltes bones dones e fembres, en suma més de C balaven ab una fila una novia per la vila de Lluçmajor ab trompes e ab remor". Citat per B. Ensenyat.

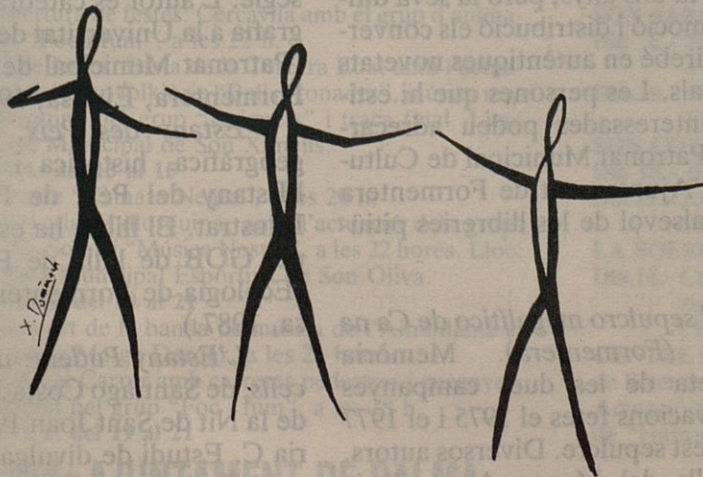
(2) "A la dansa mesclada hi participava molta de gent sense guardar un ordre determinat", La dansa a Catalunya, d'Aureli Capmany.

(3) J. Rullan i Mir a la seva *Història de Soller*. Citat per A. Galmés Riera.

(4) A. Galmés trobà al *Almanaque de las I. Baleares del Diario de Palma* de l'any 1879, aquesta glosa datada al 1706.

(5) Els escriptors més prestigiosos sobre els nostres balls: A. Noguera, Mn. Antoni J. Pont i Llodrà, A. Mulet i Gomila, Andreu Estarrelles, Antoni Galmés i Riera, etc., han considerat les *mateixes* i copeos com els balls més antics.

(6) Del *Costumari Català* de J. Amades, Volum IV, pag. 1.020. Referint-se a Binissalem: "Ara ballen *mateixes* i cotes però abans ballaven uns *boleros* especials anomenats *boleros vells* que malgrat el nom, no tenien res a veure amb el ball típic d'aquest nom."

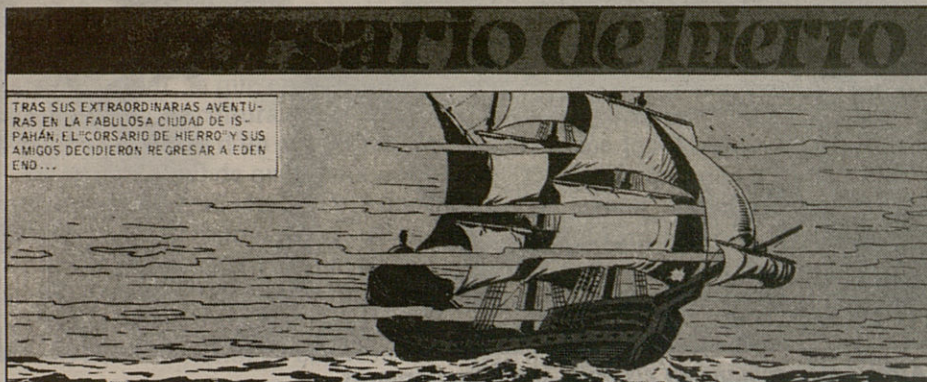

Moviments clàssics per a un "parado".

LLIBRES

AVENTURES CLÀSSIQUES

TONI MARIMON

El Corsario de Hierro (1970), el mateix que el *Jabato* i *El Capitán Trueno*, és una creació del català Víctor Mora. l'actual director del nou TBO.

Ara que els quioscs estan estibats d'infames còmics pseudo-pornogràfics, revistes d'historietes tan avantguardistes que no les entenen ni els seus creadors, i reedicions d'insignificants tebeos dels anys quaranta, resulta d'agrair trobar en un racó l'aventura pura i amable, l'aventura clàssica, per a tothom. Ens referim concretament a *El Corsario de Hierro*, una de les nombroses creacions de Víctor Móra (Barcelona, 1931), magníficament dibuixada per Ambrós (Miguel Ambrosio Zaragoza), sòlid artesà valencià, que ja havia col·laborat anteriorment amb V. Móra. Aquest personatge fou creat el 1970 per a la revista *Mortadelo*, la llavors nova publicació de la ja desapareguda editorial Bruguera, que marcà els anys setanta pel que fa al còmic juvenil i infantil. A *Mortadelo* es publicava en capítols però aviat s'editaren les aventures del *Corsario de Hierro* en àlbum, els mateixos que torna publicar des de principis d'any edicions B, del Grup Z, lamentablement d'una forma molt descurada.

Hem de dir, però, que el *Corsario de Hierro* no és més que una versió modernitzada de *El Capitán Trueno*, la popularíssima creació de Víctor Móra catorze anys abans. Es

repeteix l'esquema d'un trio protagonista, tot i que ara en lloc d'una Sigrid el nostre heroi pot escollir entre tot un harem: una fràgil rosseta anglesa, l'espaxina italiana, una atractiva esclava de color, i fins i tot una pirata d'allò més temible. Les aventures del *Corsario de Hierro*

gaudeixen d'un magnífic sentit de l'humor, i de guions més complexos i ben construïts que els dels seus precedents, el mateix que una millor ambientació històrica, sobretot en les primeres aventures, ja que al final, com totes les col·leccions, anirà degenerant.

Com a bon aventurer *El Corsario de Hierro* recorr mig món i deixa la seva petjada ja sigui a la corrupta Anglaterra dels Estuard o a l'Alger dels beis, a l'enigmàtica Venècia dels dux i a l'exòtica Pèrsia dels Shahs, o a la llunyana Xina imperial. No importa on, sempre hi haurà tirans -en la caracterització dels quals es llueix de nou V. Móra- que oprimeixen el poble, sovint de manera ben sàdica, a jutjar per la variada gamma d'instruments de tortura que dibuixa detalladament Ambrós. Contra ells lluitaran el *Corsario* i els seus companys fins aconseguir la llibertat per a tothom.

Un cop més ens haurem evadit d'un món on l'aventura idealista sembla no tenir-hi cabuda.

LLIBRES DE FORMENTERA

T.H.

A continuació, us oferim una relació de llibres que tracten de l'illa de Formentera des de diversos vessants. Alguns dels llibres van ser publicats fa uns anys, però la seva difícil promoció i distribució els converteix gairebé en autèntiques novetats editorials. Les persones que hi estigueu interessades podeu adreçar-vos al Patronat Municipal de Cultura de l'Ajuntament de Formentera o a qualsevol de les llibreries pitiuses.

El sepulcro megalítico de Ca na Costa (Formentera). Memòria completa de les dues campanyes d'excavacions fetes el 1975 i el 1977 en aquest sepulcre. Diversos autors. (Treballs del Museu Arqueològic d'Eivissa, 19, Eivissa, 1987.)

Formentera, estudi de geogra-

fia humana, de Joan Vilà i Valentí. Treball de geografia humana escrit durant l'any 1949. Ambient i visió de Formentera poc abans de mitjan segle. L'autor és catedràtic de Geografia a la Universitat de Barcelona. (Patronat Municipal de Cultura de Formentera, Eivissa, 1986.)

Estany des Peix. Introducció geogràfica, històrica i jurídica de l'Estany del Peix de Formentera. Il·lustrat. El llibre ha estat redactat pel GOB de l'illa de Formentera. (Ecologia de Formentera, 3, Eivissa, 1987.)

L'Estany Pudent, un món d'ocells, de Santiago Costa Juan. Premi de la Nit de Sant Joan 1986, categoria C. Estudi de divulgació de l'Estany Pudent de Formentera molt ben il·lustrat. (Col·lecció Nit de Sant Joan, 11, Eivissa, 1987.)

ACTIVITATS A BARRIADES

AGOST

SON ESPANYOLET - SON COTONERET: de l'1 al 7

Dia 3.- Teatre Mallorquí NOVA TERRA amb l'obra: "Els pobres casats" a les 21 h.

Dia 6.- Amb l'obra "El sogre de Madò Rosa", a les 21'30 h. Lloc: Pati Parroquial del carrer Miquel Porcel.

Dia 6.- Cinturó ciclista pels carrers de les dues barriades, a les 17 h.

EL MOLINAR: de l'1 al 16

Dia 13.- Nit mallorquina al Parc, a les 21 h.

Dia 15.- Processó marítima, sortida del Club Nàutic, a les 20 h.

LA PALOMA: de l'1 al 15

Dia 1.- Despertada amb una banda de tambors i cornetes de trui, a les 6 h., pels carrers del barri.

Dia 6.- Sopar de companyonia i degustació culinària a les 21 h., al carrer Jeroni Rosselló.

CAMP REDÓ: del 4 al 7

Dia 5.- Jocs i concursos infantils a les 20 h. Mostra de balls i cançons folklòriques a les 22 hores. Lloc: carrer Colliure.

GÈNOVA: del 4 al 7

Dia 4.- Cercavila amb el grup "Foc i fum" a les 19 h., pels carrers de la barriada.

Dia 5.- Teresetes amb el grup "Els tres tranquils" a les 10 h. a la plaça de Gènova.

PLA DE SANT JORDI: del 7 al 15

Dia 14.- Teatre Mallorquí de Xesc Forteza, amb l'obra "Majòrica" a la plaça Bisbe Planes, a les 22 h.

Dia 15.- Gran bateig tradicional a la plaça Fullana, a les 10 h.

POLÍGON DE LLEVANT: del 8 al 13

Dia 10.- Inauguració de l'exposició de pintura al Centre Cultural del Polígon de Llevant, a les 20 h.

Dia 11.- Balls amb sevillanes i boleros al Parc del Polígon, a les 20'30 h.

VERGE DE LLUC: de l'11 al 15

Dia 14.- Ball de bot amb l'actuació del grup "Aires des Pla", a les 22 h.

Dia 15.- Tramponada popular i focs artificials, a les 22 h. Lloc: Poliesportiu Municipal Verge de Lluç.

SON ROCA-SON ANGLADA-SON XIMELIS: del 12 al 15

Dia 12.- Obertura de festes: Cercavila amb el grup d'animació "Foc i fum", a les 22 h.

Dia 15.- Fi de festes: Festa de la Tercera Edat amb l'actuació del grup folklòric "Balls i tonades", música mallorquina del grup "Raiuers" i traca final. Lloc: Parc Municipal de Son Ximelis.

SON OLIVA: del 13 al 15

Dia 15.- Teatre "Càmera Negra", a les 20 h.

Dia 15.- Revetla Mallorquina, amb l'actuació dels grups "Sis Som" i "Música Nostra", a les 22 hores. Lloc: Pista Municipal Esportiva de Son Oliva.

SON CANALS: del 19 al 21

Dia 19.- Concert de la banda de música de l'Almudaina al passeig Metge Darder, a les 21 hores.

Dia 20.- Festa al Carrer amb carreres pedestres i cucanyes, animat pel grup "Foc i fum", a les 18 h.

ES JONQUET: del 19 al 21

Dia 21.- Festa pels nins i nines a les 18'30 h., al carrer Bayarte.

Dia 21.- Homenatge a les persones majors, conjuntament amb l'Associació de Veïnats de Santa Catalina, al local i església parroquial, a les 18'30 h.

SANTA CATALINA: del 19 al 21

Dia 19.- Teatre amb el grup "Xicarandana" amb l'obra "Sota l'ombra de la parra, vora l'herba sana, hi ha un clavell blanc. (No veus que som una dona?)", a les 20'30 h.

Dia 21.- Actuació del grup "Estudiantina Autònoma Balear", a les 20'30. Lloc: Plaça Glorieta Pau Casals.

SON RAPINYA: del 22 al 28

Dia 25.- Actuació del grup "NA LUA", a les 22 h.

Dia 26.- Discoteca Jove, a les 22 h. Lloc: Plaça de Son Quint.

SANT AGUSTÍ: del 26 al 28

Dia 26.- Festival infantil amb l'actuació del grup "Foc i fum", a les 19 h.

Dia 27.- Concert de la Banda de música de S'Almudaina, a les 19 h. Lloc: Esplanada del Club de Vela de Calanova.

SETEMBRE

CA'S CAPISCOL-SON BUSQUETS: de l'1 al 5

Dia 1.- Inauguració de l'exposició. "Pintura i manualitats" de l'associació de veïnats, a les 18 h., al saló de la Parròquia, carrer Orquidea.

Dia 3.- Berbena popular, amb l'actuació dels grups "Solfa" i "Silvestres" al carrer Orquidea, a les 21'30 hores.

LA BONANOVA: del 2 al 11

Dia 11.- Festa infantil animada pel grup "Foc i fum", a les 17'30 h.

Dia 11.- Teatre mallorquí NOVA TERRA amb la comèdia "El metge nou", a les 21'30 h. Lloc: Plaça de la Nostra Senyora de la Bonanova.

EL TERRENO: del 3 al 11

Dia 4.- Pujada al Castell de Bellver. Sortida davant l'escola Màxim Alomar al carrer Tinent Mulet, a les 9'30 h.

Dia 11.- Concert amb l'Orquestra de Cambra "Els solistes de Mallorca", al pati del Castell de Bellver, a les 21'30 h.

SON SARDINA: del 3 al 11

Dia 6.- Tramponada popular amb espectacle de varietats, a les 21'30 h. Lloc: Plaça de l'Església.

Dia 10.- Berbena amb l'actuació dels grups locals de Son Sardina, a les 22'30 hores.

SON COTONER: del 9 al 11

Dia 10.- Berbena popular a les 22'30 h.

Dia 11.- Jocs, sopar i música a les 19 h. Lloc: Zona Verda de Son Cotoner.

LA SOLEDAT: del 9 al 18

Dia 14.- Cinema d'estiu amb les pel·lícules "La isla del tesoro" i "China Town", a les 20'30 h. Lloc: Pati de l'Escola Pública de la Soledat, al carrer Regalo.

CENTRE PENITENCIARI: Festes de la Mercè (3a Setmana de Setembre)

Actuació del grup "Estudi Zero" al Departament de dones i de "Harmònica coixa" a la tercera galeria

PATROCINA: AJUNTAMENT DE PALMA

ORGANITZA: ASSOCIACIONS DE VEÏNATS DE PALMA

CADA DIVENDRES MÚSICA VIVA AL PARC DE LA MAR

5 D'AGOST GAMBARA

12 D'AGOST AMEL

19 D'AGOST NA LUA

26 D'AGOST ELS VALLDEMOSSA

